

2024 • 12

LXXVI. évfolyam • december

művelődés

közművelődési havilap

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Egyed Ákos
Kása Zoltán
Péter István
Pozsony Ferenc
Széman Péter

A szerkesztőség:

Benkő Levente (főszerkesztő)
Balla Sándor
Demeter Zsuzsanna
Péter János
Rostás-Péter Emese

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 – 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Nagy Andrea
Nyomdai munkálatok:
IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 5 lej

9 771221 869240 1 2

Tartalom

Boros Miklós: Napsütés 3

olympia • Párizs 2024

Kádár Zoltán: Telített ötkarika	4
Boros Miklós: Tíz arany sem volt elég a top 10-hez. Szoros versenyt mutat a párizsi olimpia éremtáblázata	9
Józsa Csongor: Hazatalált a székely olimpiai bajnok	12
Darvas Anna Mária: Dr. Bodosi Mihály	15
Benkő Levente: Barótról a tokiói olimpiáig. A 90 éve született Derzsi Ede emlékére	19
Ághassi Kovács Attila: A halhatatlan szatmári vívóklub	23
Szabó Lajos: Partium szülötte – Berlin bajnoka. Kabos Endre, háromszoros olimpiai bajnok kardvívó pályafutása	26
Dénes Tamás: Harapott a láncos kutya	29
Péter László: Szenvedély vagy provokáció? Szociológiai reflexiók a szurkolói viselkedésre	33
Gordán Edina: Bakó Árpád: A testgyakorlás története Nagyenyeden	39

összesítő

Művelődés 2024 • tartalom 41

Lapszámunk szerzői:

Ághassi Kovács Attila – író, sportújságíró, Budapest
Boros Miklós – sportújságíró, Kolozsvár
Darvas Anna Mária – tanár, Barót
Dénes Tamás – sportújságíró, a Magyar Sportújságírók Szövetségnek főtítkára, Budapest
Gordán Edina – könyvtáros, Nagyenyed
Józsa Csongor – sportújságíró, Székelyudvarhely
Kádár Zoltán – sportújságíró, a Marosvásárhelyi Rádió sportszerkesztője, Marosvásárhely
Péter László – sportszociológus, Kolozsvár
Szabó Lajos – sporttörténész, nyug. múzeumigazgató, Budapest

A lapszám meghívott szerkesztői: Boros Miklós és Killyéni András

A címlapon a párizsi olimpián vívócsarnokká átalakított Grand Palais. Kádár Zoltán felvétele.
A hátsó borítón gyergyószentmiklósi hokidrukkerek a GYHK–FTC Erste Liga döntőjén.
Szász Adorján felvétele. A naptáron: Cserkészek táborozása Nagyenyeden az 1930-as
években. Vita Zsigmond felvétele / Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Kizárólag géppel írt vagy nyomtatott,
valamint Microsoft Word programban szerkesztett elektronikus kéziratokat fogadunk el.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megye Tanácsa
Kovászna Megyei Művelődési Központ
Kovászna Megye Tanácsa

Médiapartnerek:

Napsütés

2024 az újrafelfedezés éve volt a világ sportjában. A koronavírus-járvány évei ugyanis megfosztottak minket, sportkedvelőket, egy teljes olimpia és egy futball-Európa-bajnokság élményétől. Törlések, halasztások, zárt kapus vagy korlátozott számú közönség előtt megrendezett versenyek egész sora feledtette el velünk, hogy a sport nemcsak küzdelem lehet, hanem egy ünnep és/vagy jó buli is.

A sport ugyanis elsősorban a nézőért van. Akit a profi sport mögött álló szórakoztatóipari menedzsment elsősorban fogyasztónak tekint, és akiből minél nagyobb bevételt próbál kifacsarni a belépők mellett eladott étellel, itallal, mezekkel és egyéb szuvenírekkel, de ettől ő még elsősorban néző. Aki azért megy ki az eseményre, azért ül le a tévé elé, azért keres sportközvetítést, esetleg összefoglalót a laptopján vagy telefonján, mert szórakozni szeretne. Élvezni a játékot, a küzdelmet, szurkolni kedvenc csapatának vagy nemzetének, örülni a sikernek. Kikapcsolódni szeretne, jól érezni magát, arra a néhány órára kizárni a hétköznapi monoton taposómalmát.

Ettől a felszabadultságtól fosztott meg minket jó két évre a világjárvány, amelynek első esztendeje ráadásul egy olimpiai év is volt. Ami az európai fociszurkolónak még Eb-év is volt. Már maga az egyéves halasztás, a páratlan évben rendezett olimpia valóságos szentségtörésnek számított, amit azonban a kényszerhelyzet miatt elfogadott a sportvilág. (Bár például Hosszú Katinkának alighanem ezzel úsztak el az utolsó ötkarikás éremesélyei...) A tokiói üres lelátókat, maszkos díjátadókat viszont már sokkal nehezebb volt megemészteni, a versenyek sterilitásánál alighanem csak a jegybevételtől megfosztott japán szervezők – legendás önfegyelmükkel palástolt – csalódottsága lehetett nagyobb.

Erre jött még rá a teljesen futballidegen időpontban és környezetben ledarált, 2022-es foci-világbajnokság, amelynek egyetlen célja a katari petrodollárok megdicsőítése volt, Messivel – aki akkoriban éppen a katari állam által pénzelt Paris Saint-Germain játékos volt – megkoronázva.

A sportnak nagyon kellett már az a fajta felszabadult öröm, amit végül a Németországban megrendezett Európa-bajnokság és a párizsi olimpia megadott neki. Szerencsés véletlen, hogy a járvány után éppen egy – egyre ritkább – európai olimpia következett, amelynek megvoltak ugyan a mindig provokatív francia kultúra mifelénk nehezen befogadható pillanatai is, de a versenyhelyszínekre kilátogató több mint 10 millió néző és a közvetítések több milliárd követője mindenképpen felejthetetlen sportélményt kapott. Ugyanúgy a labdarúgó-Európa-bajnokság stadionjaiba kilátogató 2 681 288 néző, megspékelve a német nagyvárosok szurkolói zónáiban ugráló-üvöltő, meccsenként tízezres nagyságrendű közönségével. Még úgy is, hogy színvonalában nem verte az eget az Euro 2024, a végső győztesként végig rendkívül meggyőző spanyolokon kívül csak a kisebb, az elvárásokat túlteljesítő válogatottakért (Grúzia, Szlovénia, Törökország) lehetett lelkesedni.

Az olimpia pedig erre is rátett egy lapáttal, az önfelelt szurkolásnak csodás díszletet szolgáltatott a pazarul megválasztott párizsi történelmi helyszínek. A vívócsarnokká alakított Grand Palais-ből szinte csak Dumas testőrei hiányoztak, az Eiffel-torony tökéletes szerepeltetése a megnyitótól kezdve egészen a versenyekig és díjátadókig hibátlan volt. Az pedig már a NOB közvetítőstábjának érdeme, hogy ezt a helyszíni élményt a képernyőkre is át tudta varázsolni.

A fanyalgók és trollok persze idén is megtalálták a maguk témáját, az angol és francia fociválogatott minimalista, eredménycentrikus játékától kezdve, a párizsi megnyitóünnepség egy részén keresztül egészen Imané Helifig és a mocskos Szajnáig. Létező problémák, amelyekre a sportvilágnak választ kell találnia a jövőben.

De, Konfuciuszt idézve, egy ujjal nem lehet eltakarni a napot. A sportvilág egére pedig 2024-ben újra kisütött a nap.

Kádár Zoltán |

Telített ötkarika

Ha

pár szóban kellene leírni a 2024-es nyári olimpiai játékok közel három hetének történéseit, az események középpontjában ülő/álló újságírónak nagyon nehéz dolga lenne. Ha csak egyetlen szót kellene írni róla, akkor a *csodálatos* jutna leghamarabb az ember eszébe.

Bár a nyitóünnepség által okozott botrány némiképp aggasztó rajtnak tűnt, a folytatás szinte tökéletesre sikeredett. A pár negatívumot hamar ki is pipálnám, egyrészt mert a természetből fakadóan örök optimista maradok, másrészt mert olyan csodálatos emberi teljesítményeket láttunk, hogy kár lenne mindezt beárnyékolni a „kékszakállú”-val, a „nő ez a férfi?” ökölvívókkal, vagy éppen a „méregtelenítéssel”.

A nyitóünnepség talán éppen azokról szólt a legkevésbé, akikről az azt követő közel három hét hangos lett a világ szinte bármely szegletében: a sportolókról. Azért a Nadia Comăneci, Rafael Nadal, Serena Williams, Carl Lewis kvartett hajózása a Szajrán nem volt rossz húzás. Tény és való, hogy a megnyitó teljesen kilépett a klasszikus jelzőből, ugyanis a szervezők azon húzása, hogy Párizs „legdrágább” folyóján hajóztatták a különböző országok küldöttségeit, jól illeszkedett a modernséget a hagyományokkal összevető ünnepség eseményeinek sorába. A hab a tortán Céline Dion szerepeltetése volt, aki egészen háttérbe szorította a korábban szereplő Lady Gagát.

Dél-Koreát „leészakozták”, ami majdnem diplomáciai bonyodalomhoz vezetett az előbbiekről, míg egy másik kínos baki az volt, amikor az olimpiai lobogót fordítva húzták fel – fenn két karikával, lenn hárommal. Ja, és az eső is végig zuhogott, úgyhogy a 100 millió eurós nyitóünnepség a közvélemény szemében is nagyon „elázott”.

Másnapra azonban nemcsak az időjárás jött helyre, hanem a sportolók is benépesítették a sportlétesítményeket.

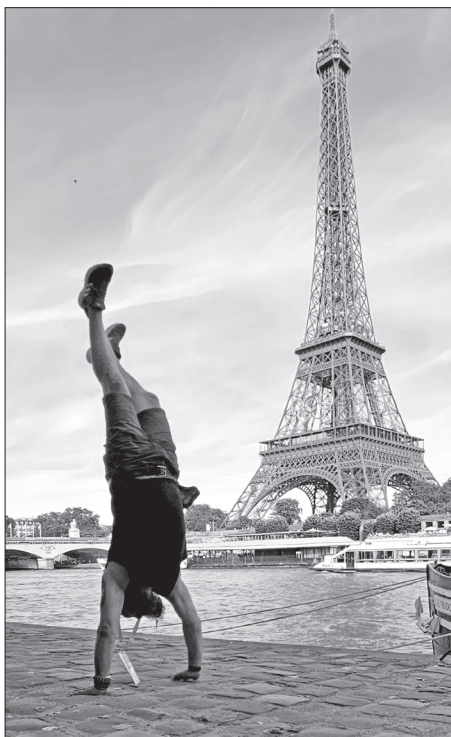
A helyszínek és az új sportág

A franciák nem akartak sok pénzt fektetni az új építményekbe, így a már meglévőket használták (és milyen jól tették!), vagy ideiglenes helyszíneket alakítottak ki. Fantasztikus látvány volt a lelátón ülni a strandröplabda-mérkőzéseken: előttünk a pálya, mögötte pedig ott tornyosult az 1889-ben felavatott „Öreg Hölgy”, az Eiffel-torony.

De nagyon jó választás volt a versailles-i kastély parkjában kialakított lovas-, majd öttusapálya is – csak kár, hogy a rohanó újságírónak rengeteget kellett gyalogolnia. Majdnem lemaradtam Gulyás Michelle aranyérméről, mert a bejáratnál jó két kilométert kellett rohannom a versenyhelyszínig. Kifele persze már mindent bezártak, így jó egy óra kellett, amíg valahogy kikecmeregtünk onnan, és egy „garázs-járat” elvitt a legközelebbi vasútállomáshoz. Szerencse, hogy ez már az utolsó napon volt, így már nem kellett sietni sehová.

Minden rendező ország beemelhet egy sportágat az olimpiai programba, ehhez azonban szükség van a Nemzetközi Olimpiai Bizottság beleegyezésébe is. Nos, a pörgő-forgó-rázós breaktánc ott volt az ötkarikás játékokon, bár a bemutatkozására az utolsó napokig kellett várni. Mit mondjak, jó buli volt, maradjunk ennyiben. Sportágként kissé meredek, de elképzelem, hogy amennyiben a Székelyföldön rendeznének egy olimpiát, akkor bevinnék a néptáncot is a hivatalos programba. Mindkettőben rengeteg az akrobatikus elem, a látvány, és ráadásul komoly fizikai felkészültséget igényel. De művészeti olimpia egy ideje már nincs...

További különlegessége volt a párizsi olimpiának, hogy a dobogóra álló versenyzők olyan érmekeket kaptak, amelyek a Gustave Eiffel által közel másfél évszázada épített toronyának egy-egy darabkáját is tartalmazták, így mentve el a legutóbbi felújításkor kicserélt elemeket az utókor számára. Az olimpiai „láng” pedig LED-fényből és vízpárából

Függőlegesen a Szajna partján. A szerző elmaradhatatlan olimpiai kézállása, ezúttal az Eiffel-torony tövében

Székelyek Párizsban 1. A négyszeres olimpiai bajnok Szabó Kati és a szerző

állt, érdekes volt, de meleget nem ontott, így lett talán kissé ridegnek tűnt a látványa.

Közlekedés

Párizsban minimális volt az úgynevezett „shuttle” járat, azaz az olyan transzferbusz, amely egyik helyszínről a másikra szállította az újságírókat. És amíg tömegközlekedéssel mondjuk 50 perccel kellett menni két helyszín között, addig a „shuttle” busszal másfél órát... És ki nek volt annyi plusz perce? Az újságírónak biztosan nem...

Előzetesen kissé aggasztónak tűnt, hogy metróval, busszal és villamossal kell közlekedni, de időközben kiderült, hogy a francia főváros fantasztikus metróhálózattal rendelkezik, amely naponta több millió utast képes megmozgatni. Ha az emberfia okosan használta a telefonos applikációt vagy a mobiltérképet, akkor pillanatok alatt ráértett a föld alatti lüktetésre. Nem utolsósorban a járatok hajszálpontosan jártak. Az utolsó napokon már teljesen otthonosan használtam a tömegközlekedést és a lábaimat.

Párizsi tartózkodásom 19 napja alatt több mint 200 kilométert gyalogoltam a helyszínek és a tömegközlekedési eszközök között, illetve a sportágak helyszínein. Nem csupán a lelátóra kellett

felmenni, hanem a versenyszám vagy a mérkőzés végeztével leszaladni az ún. vegyes zónába, mikrofonvégre kapni az éppen levonuló sportolókat, edzőt. Onnan pedig vissza vagy a lelátóra, vagy a médiaközpontba, ahol meg kellett vágni a hangfelvételt, kitisztítani, felkonferáló szöveget írni, és a sporthíradóba vagy éppen műsorba beilleszteni, esetleg a honlapra elküldeni. Az eszemem minden nap gratulált, hogy milyen szépen teljesítettem, és többször is megdöntöttem a napi lépésrekordomat. Erre mondják: legyőztem önmagamat.

Önkéntesek

Egyetlen nagy sporteseményt sem lehet megszervezni kisegítő személyzet nélkül. Az olimpiára 300 ezren jelentkeztek a világ minden pontjáról, és végül 45 000, igen, negyvenötezer önkéntes volt jelen a francia fővárosban, hogy a főszereplők jól érezzék magukat. Utóbbiak alatt nemcsak a sportolókat és edzőket kell érteni, hanem a nézőket is, hiszen közel 10 millió belépő talált gazdára, szinte mindenhol telt házzal zajlottak az események.

Önkéntes fogadta már a repülőtéren az érkezőket, legyenek azok sportolók vagy szurkolók. Gépkocsivezetők, szakcsok, takarítószemélyzet, azok, akik

szinte láthatatlanok voltak a versenyeken, de ott voltak mindenhol a városban, a helyszíneken, irányítottak, és ha kellett, udvariasan kipakoltak a nézőtérről.

A leghangosabb sikere talán annak a – már nem éppen fiatal – önkéntesnek volt, aki a női 100 méteres mellúszás előfutamai közben vízbe ugrott, mert az egyik versenyző úszósapkája a medence alján maradt. A nem éppen él-sportoló alkatú úr színes „fecskéjében” egyből elkapta az úszósapkát, hogy aztán 16 ezer néző éltetése közepette integessen a partról. Apró kis hősök voltak ők, akik gördülékennyé tették az olimpia menetét.

Az olimpia azonban elsősorban mégiscsak a sportról, a sportolókról, az ő teljesítményükről szól. Nehéz kiválasztani egy-egy eseményt, miért volt érdekesebb, fontosabb, mint egy másik, természetesen senki sem tudna teljesen objektív lenni. Én sem tudok, pedig megélhettem néhány nagy pillanatot.

Valter Atti!

Az egyik legkedvesebb élményem az volt, amikor találkoztam Valter Attilával, az országúti kerékpárosok mezőnyversenyének negyedik helyezettjével. A magyar kerékpáros kőkemény mezőnyben végzett, közvetlenül a dobogó „alatt” úgy, hogy a cél előtti sprintben jó néhány vetélytársát megelőzte, és nagyon közel került a harmadik helyezett franciához. Közben pedig a holland Remco Evenepoel történelmet írt azzal, hogy az egyéni időfutam után a mezőnyversenyt is megnyerte.

Valter Attilára pedig szinte egyetlen magyar újságíró sem várt a célban, ugyanis éppen akkor öklözött Hámosri Luca az algériai Imané Heliffel, a túl férfias női boxolóval, aki körül sokáig állt a bál Párizsban és Föld legtöbb országában. Helif „árnyékában” pedig eltörpült a magyar média érdeklődése Valter Attila iránt, akiben talán nem is bíztak annyira, hogy a fantasztikus versenyzővel telítődött mezőnyben a legjobb 10-ben végezhet.

Nekem viszont volt egy olyan megérzésem, hogy Attiban megvan a nagy dobás lehetősége. A különböző applikációkon keresztül követtem a versenyét, hiszen közel 270 kilométert kellett tekeríteniük, amit a számítások szerint – normális versenytempóban – 6 és fél óra körüli idővel teljesíthetett az első. Nos, az időeredmény nagyon közel állt a megsaccolthoz, ugyanis Evenepoel picivel kevesebb, mint 6 óra 20 perccel

Ince Kriszta Tünde sepsiszentgyörgyi birkózó (62 kg) a párizsi olimpián

nyert, Valterék pedig kevesebb, mint egy percre rá érkeztek a célba.

Közben nekem meg kellett találnom a Trocadéro térre vezető „médiautat”, ugyanis az újságíróknak minden létesítménynél külön bejáratot tartottak fenn. Szinte természetes, hogy hiába szálltam le a metróról éppen a Trocadéro téren, a tőlem 100 méterre levő verseny utáni interjúterbe, a „vegyes zónába” csak úgy léphettem be, ha végigloholtam a Wilson elnök úton, majd onnan fordultam be a tér irányába, ahol még át kellett esnem az ilyenkor szokásos ellenőrzésen is: akkreditációs kártya beolvasása, mindennemű fémtárgy kivétele a zsebből, a laptop külön ki a hátizsákból, majd át a fémdetektoros kapun, ha véletlenül szólt, akkor még külön vizsgálat következett, majd mindent vissza kellett pakolni kutya futtában a hátizsákba, és még megtalálni a pontos útvonalat is. Bár utóbbi legalább mindig jól láthatóan ki volt táblázva. Ezer méteren (mert ennyi lett a 100-ból) ilyen jó időt „menetfelszerelésben” rég futottam...

Valter Attila pedig nézte a telefonját, és csodálkozott. No meg nagyon örült. Kerestem a magyar újságírók csoportját, hogy „vágódjak” én is hozzájuk, de hiába jártam végig a hatalmas mix zónát, sehol sem láttam őket. Utólag tudtam meg, hogy mindenki a Hámori Luca boxmeccsén van...

Én pedig nem ott voltam, hanem a kerékpárversenyen, ahol Valter már felült a kerékpárjára, és gurult volna el levezetni, amikor megszólítottam. Csodálkozva nézett, hogy mégiscsak van magyar újságíró, aki várja őt, és nagyon jól beszélgettünk. Csodálatos sportemberi nagyságát bizonyította azzal, hogy közel 300 km és majdnem 6 és fél óra tekerés után nem csupán pár szóval intézett el, hanem tényleg élvezetes beszélgetés lett belőle. Meg is köszöntem neki, mire azt felelte, hogy a koffein beszél belőle... Egyik legvagányabb interjúm lett belőle a párizsi játékokon.

A nyílt vízi dupla és búcsú a klasszikus öttusától

De nem ez volt az egyetlen csodálatos élményem. Mondhatnám azt a sok győzelmet, amelynek én is szemtanúja voltam, kezdve a férfi párbajtőr csapatattal, és zárva Gulyás Michelle már említett öttusa aranyával.

Rasovszky Kristóffal, a 10 km-es nyílt vízi úszás olimpiai bajnokával a hivatalos sajtótájékoztató és a doppingvizsgálat közötti úton készíthettem interjút, mert a vegyes zónában csak „tömeges” interjút lehetett tőle kérni. Ugyanott jó barátja, a nála hat évvel

fiatalabb Betlehem Dávid bronzérmesként szállt ki a vízből, és külön interjúban mesélte el, mennyire buzdította őt a már bajnok „Rasó” az utolsó métereken, hogy végre együtt állhassanak dobogóra egy nagy világvérsenyen.

A hagyományos öttusának Párizs jelentette a végállomást. A vívásból, úszásból, lovaglásból és céllövészettel kombinált futásból álló – eredetileg katonai – sportágból éppen a négy lábúakat „lovasították” meg: Los Angelesben már akadályfutás szerepel a lovaglás helyett. Az utolsó magyar aranyérmet szerző Gulyás Michelle meg is siratta szeretett sportágát. Szerinte, és sok más szakember szerint is, az már nem „olyan” öttusa lesz.

Öröm az örömben, hogy Gulyás győzelme azt jelentette: a maga 10 aranyérmével Magyarország immár egyeduralkodóként, végérvényesen bekerült a sportág történelmébe. A versailles-i versenyekig ugyanis a svédek és a magyarok álltak holtversenyben az élen, 9–9 arannyal. És még egy tény: Balczó András a maga három aranyérmével szintén megmarad a legsikeresebb – immár hagyományos – öttusázónak.

Még nem klónoztak – sajnós

Bármennyire szerettem volna minden magyar vagy román aranyánál, éremnél ott lenni, mégsem tudtam egyszerre több helyen lenni... Talán majd a közeljövő egyik olimpiáján... Ki tudja, mit hoz a jövő?

De így is hihetetlen volt a találkozás a párizsi magyar nagykövetségen a férfi kardcsapat tagjaival, vagy éppen Kuttor-Bragmayer Zsanettel. Ott derült ki, hogy a Magyar Olimpiai Bizottság elnökének, Gyulay Zsoltnak szoros erdélyi gyökerei vannak, hiszen déd- és nagyszülei Aranyosgyéresről, illetve Lupényből költöztek át Magyarországra, ráadásul a sófőre sepsiszentgyörgyi születésű.

Apropó férfi kardcsapat... A nagyon rosszul sikerült egyéni versenyek után, a zsinórban háromszor olimpiai bajnok Szilágyi Áron vezetésével felálltak a padlóról, és Szatmári András, Gémesi Csanád, valamint Rabb Krisztián a dobogó második fokára állhattak. Pedig sokan féltették ezt a csapatot az egyéni „betlizés” után.

A hallgatag hős

Aztán ott volt Milák Kristóf... A titkolózó csodaúszóról senki sem tudta, milyen

formában van. Aztán előbb 200 pillanagon állt fel a dobogó második fokára úgy, hogy Tokióban éppen ezt a számát nyerte meg, a francia fővárosban pedig 100-on tudott győzni. (Japánban ebben a számban lett ezüstérmes).

Szinte természetes volt, hogy a győzelme után sem nyilatkozott senkinek. Az újságírók nagyon frusztráltak érezték magukat, mert a rivaldafényből eltűnt tehetségűt azt várták, hogy legalább az olimpia alatt ki lehet csikarni egy rövid nyilatkozatot. De ő az égvilágon senkinek sem beszélt, még az olimpia hivatalos televíziójának sem. Kiintetgetett a nézők felé, majd elballagott az újságírók csoportja előtt, és eltűnt az öltözőfolyosón. Csak Schmidt Ádám, a sportért felelős magyar államtitkár váltott vele pár szót az éremátadáskor, de ők nagyon régóta barátok. És erről a beszélgetésről sem lehetett megtudni semmit.

Milák jött, látott, nyert, és csendben elvonult, majd a zárőnnepségen mosolyogva vitte a lobogót. Ennyi.

Sikerek és kudarcok

Mindenkinél több érmet szereztek a magyarok a kajak-kenu versenyeken, az éremtáblán mégsem végeztek az elsők között. Tudniillik egyetlen aranyérmesre sem futotta Párizsban, pedig a legbiztosabb aranyérmesként szinte mindenki őket emlegette. Nos, éremből nem volt hiány, de sokan keseregtek amiatt, hogy elmaradt a legfényesebb medál. El kellett ismerni, hogy a világ utolérte a magyarokat a sportágban.

Az érmekek közül talán Pupp Noémi és Fojt Sára bronz volt a legérzelemdúsabb, ugyanis szinte hajszálpontosan együtt érkeztek célba a németekkel. Előbb a riválist hozták ki bronzérmesnek, majd lélegzetvisszafojtva vártuk, hogy hosszú másodpercek – vagy akár percek? ki tudja? – után mindkét kettőt a harmadik helyen rangsorolták. Ugyanis mindössze 5 ezredmásodperc volt közöttük a különbség, amekkorát ebben a sportágban nem vesznek figyelembe... Milyen jól döntöttek, hiszen az éppen előttük végző Csipes Tamara, Gzsó Alida Dóra párossal, és még a németekkel is összehorolva, óriási ünneplésbe kezdtek.

Érzelmekből tehát ott sem volt hiány, de elmaradt az arany. Kudarc-e, amikor a sportági éremtáblázatot megnyerő Új-Zélandnak csak a Lisa Carrington által kiharcolt három aranyérme volt? Kudarc-e, amikor a szintén kajak-kenu nagyhatalomnak tartott

Németországnak mindössze négy érme született, igaz, abból kettő arany? Szerintem semmiképpen, bár – sajnos – a társadalmunk „csak” az aranyra szakosodott. Pedig a többiek mögött is ugyanannyi munka van.

Legtöbbet a négy magyar csapatot láttam élőben, hiszen ők szinte végigversenyzték a majdnem három hetet. Csalódást keltő volt a férfi vízilabdások negyedik helye. Vagy a nők ötödik pozíciója. Mindkét válogatott éremreményekkel utazott Párizsba. De ezúttal voltak jobbak, mint ők. Többen is. A kevésbé sikerült olimpia a vízilabdázók számára csak ösztönző lesz, Los Angelesben megint megpróbálnak feljutni az öt karika legtetéjére. Ebben biztosak lehetünk. De addig még sok világversenyen örvendeztetnek meg bennünket...

A női és férfi kézilabdázók is ott voltak Párizsban, és ha már ott voltak, minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a legjobbak között szerepeljenek. Egy-egy bravúros győzelem, pontszerzés mellé beesett hasonló kudarc is, de hát, közhellyel élve, a labda mindenkinek kerek...

Ezúttal a nők keseregtek jobban, ugyanis épp hogy kicsusszant a kezükből a legjobb négy közé jutás. Svédország csak hosszabbítás után tudott győzni, pedig... kár is folytatni... Ami megtörtént, azt már nem lehet újracsinálni. Illetve lehet, négy év múlva Los Angelesben. Akkorra érhet be igazán ez a megfiatalított csapat, mint ahogy a férfiakkal is lesz még esélyük az amerikai játékokon előrelépni. Pedig ha a norvégok ellen összejött volna a pontszerzés, és a franciákkal nincs az utolsó öt perben a teljes lefagyás támadásban...

Ismételtem, a sportban nincs ha, de azért néha jó eljátszozni a gondolatlan, hogy a jó szereplés és kevésbé sikeres között mindössze nüansznai a különbség.

Lehet még fokozni Pupp Réka cselgáncsozó, Losonczy Dávid és Muszuka-jev Iszmail birkózók ötödik helyével, vagy a sportlövők betlijével, de az olimpia az a verseny, ahol négyévente mindössze egy „dobásod” van. HA sikerült, te vagy a hős, ha nem, akkor behúzott farkokkal készülhetsz még négy évet, ha van elég időd (korod) hozzá.

Ami a sikereket illeti: Valter Attila negyedik helyéről már írtam korábban. Ugyanabban a sportágban, a nők országúti mezőnyversenyében szintén negyedik lett Vas Blanka. De micso-da különbség van a két negyedik hely között! Míg Valter megnyert negyedik helyről beszél, addig Vas kesergett, hogy nem volt egy kicsit bátrabb, mindössze

5 centire maradt le a dobogóról, igaz, Tokióban, hegyikerékpárban már volt egy negyedik helye.

Németh Nándor negyedik helye maga a csoda az úszás királyszámában, a 100 gyorson. David Popovici-csal és az ausztrál Kyle Chalmersszel mecszelt nagyot az ezüstéremért, és mindössze egyetlen századmásodperc döntött a dobogó legalsó fokáról a román javára. Az már csak hab a tortán, hogy Chalmers is ugyanennyivel előzte meg Popovici-ot a második helyen.

Román sikerek

Tokióhoz képest megduplázódott az érmekek száma: négy után kilenc lett. A nagy részét, ötöt az evezősök szereztek, Popovici egymaga kétszer állt a dobogón, és volt még egy – történelmi – súlyemelés-ezüst, Mihaela Cambei, illetve egy kicirkuszolt torna bronz Ana Bărbosu révén. Popovici aranya is történelmi jelentőségű, hiszen román férfi úszó soha nem állt még az olimpiai dobogó tetején.

A leghosszabb versenyszám...

Az algériai Helif „férfi-nő” boxoló esete mellett talán a női tornászok talajversenyének fináléja borzolta fel a legjobban kedélyeket.

Egyetlen napra jutottam el a Bercy Arénába, pontosan a „legjobbkor”. Nem gondoltam volna, hogy a női tornászok aznapi talajdöntője lesz a „leghosszabb” verseny, amely még az olimpia után is tartani fog. Ana Bărbosu remekül végrehajtott gyakorlattal a második helyen állt, amíg nem jött az amerikai szupersztár, Simone Biles, aki megelőzte őt. Biles után a másik román versenyző, Sabrina Voinea hajszálra azonos pontot kapott, mint honfitársnője, de picivel gyengébb művészi előadásmódja a negyedik helyre sorolta.

Az utolsó versenyző a másik amerikai, Jordan Chiles volt, aki gyengébb eredményt ért el ugyan a két románnál, de egy gyors fellebbezés után megemelték a pontszámát, éppen annyival, hogy ő állhatott a dobogó harmadik fokára.

Bărbosu egy pillanatra érmesnek érezhette magát, majd a megváltoztatott sorrend megjelenése után kiejtette a kezéből a nemzeti lobogót, és hangozós sírásban tört ki. Még a helyszínen tartózkodó négyszeres olimpiai bajnok Szabó Katink is meghökken a döntésen, bár ő korábban kissé megkönnyez-

Székelyek Párizsban 2. Molnár Ede hegyikerékpáros és a szerző. Képek: Kádár Zoltán

te, hogy a Los Angeles-i négy aranyérmes hozó olimpiája után szinte napra pontosan 40 év múlva jutott el ismét az ötkarikás játékokra, és csalódásként élte meg, hogy nem hívták meg őt Párizsba, pedig évek óta az országban él és a francia tornában tevékenykedik.

Érthető volt mindkettejük csalódottsága, nem sokkal később azonban a Nemzetközi Sportbírószövetség elvetette a Chiles edzőinek verseny utáni fellebbezését, az amerikai pontszámát visszacsökkentették az eredetijére, így Bãrbosu – már otthon, Bukarestben – megkaphatta a bronzérmét. Igaz nem a Chiles-ét, hanem egy másikat. Botrány volt a javából, és a kedélyek még mindig nem csillapodtak le, ugyanis az amcsik sem hagyták annyiban a dolgot, újabb felületet keresve a fellebbezéshez.

Szócs Bernadett: „Ennél többet nem tudok edzeni”

Nem zárhatjuk a sort a „mi” sportolóink, az erdélyi magyarok nélkül. Kis küldöttség volt a miénk, de nem elhanyagolható.

Párizsba öt sportoló és egy bírót juttat ki. Utóbbi, ifj. Gyarmati Ferenc birkózó bírót több aranymecset is vezetett, de a nemzetközi szövetség bíróbizottságá-

nak tagjaként felügyelői, oktatói szerepe is volt.

A legnagyobb esélye egy esetleges éremre Szócs Bernadett asztaliteniszezőnek volt. Vegyespárosban, Ovidiu Ionescu oldalán viszonylag hamar kihullott a versenyből, egyéniben a legjobb nyolc közé jutásért barátnőjétől és párostársától, az osztrák Sofia Polcanovától szenvedett vereséget három nagyon szoros és egy simább szett után. A csapatversenyben Románia Európa-bajnokként indult, de India, és elsősorban Manika Batra megálljt parancsolt. Olyan ütőborítással játszott, amely ellen az európaiak nagyon ritkán tudnak készülni. Mondhatni egyáltalán. Aztán a labda sohasem oda pattant, ahova és ahogyan várták...

Szegény Bernin csattant az ostor, hiszen ő volt a román küldöttség legjobban rangsorolt női játékosa, sokan az ő nyakába varrták a kudarcot, de a sportban van ilyen. Berni csalódásként élte meg a teljesítményét, szinte könnyek között mondta el a Marosvásárhelyi Rádióknak, hogy mindent feláldozott az olimpiai érem érdekében, naponta nyolc órát töltött az edzőteremben, ennél többet már nem tud kicsikarni magából.

Miklós Andrea már azzal is nagyot alkotott, hogy bejutott a 400 méteres síkfutás elődöntőjébe. Még nagyobb megvalósítás, hogy mindezt élete legjobb idejével tette. Az már más kérdés,

hogy a döntőre ezzel sem volt esélye, de a 15. helyen zárta az egyik legnépesebb atlétikai versenyszámot.

Incze Kriszta két vereséggel zárt a nők birkózó versenyében, bár nagyon szeretett volna dobogóra állni, álmára még újabb négy évet kell várnia. Keserű pirulaként élte meg, hogy sem az első körben, sem a vigaszágon nem tudott győzelmet aratni, de ismerve őt, Los Angelesre még jobban összekapja magát.

Molnár Ede sepsiszentgyörgyi hegyikerékpáros egy másik versenyző doppingvétsége miatt „örökölte” meg az olimpiai kvótát. Az elancourt-i dombon megrendezett viadalon remekül kapta el a rajtot, az első körben viszont sziklának ütközött a kereke, és a defekt miatt lemaradt, később le is körözték, így számára idejekorán véget ért a verseny. Ennek ellenére minden pillanatát élvezte az olimpiának, és elsősorban arra volt büszke, hogy meg tudta mutatni magát a fiatal generációnak, hogy szorgalmas, kitartó munkával el lehet jutni az olimpiára.

A legnagyobb esélye egy esetleges éremre Szócs Bernadett asztaliteniszezőnek volt.

Végül, de nem utolsósorban a mindig mosolygó Vancsik Levente, a román vízilabda válogatott majdnem legidősebb, legtapasztaltabb tagja, aki mindig készségesen válaszolt a kérdéseinkre, bár sok sikerélményben nem volt részesült ezen az olimpián. De legalább ott voltak az ötkarikás játékokon, ami egy sportoló életében mindig a legnagyobb kihívás. Olimpia négyévente van, egy fantasztikus négyéves felkészülési ciklus végén. Van, akinek sikerül csúcsformába kerülnie, van, akinek pont nem jön ki a lépés az olimpián, hiába készült rá négy éven keresztül.

Az újságírónak pedig nem volt lehetősége hibázni. Az események ott sorjázta az „orra” előtt, lehetett az az Eiffel-torony árnyékában, a Mars-mezőn, vagy Elancourt Hillen, avagy a vaïres-sur-marne-i evezőspályán. Mindenhol ott kellett lenni, ahol lehetett.

Mégis a legnagyobb élményem az volt, amikor a volt kosárlabdázó fiam arcát láttam a nézőtéren az Egyesült Államok–Dél-Szudán férfi kosárlabda-mérkőzésén. Amolyan megkészt szülinapi ajándékként.

Erről is szól(t) az olimpia...

Boros Miklós

Tíz arany sem volt elég a top 10-hez

Szoros versenyt mutat a párizsi olimpia éremtáblázata

Három éve Tokióban az öt versenyzővel három érmet nyerő San Marino, idén Párizsban már Saint Lucia büszkélkedhetett a nyári olimpia legsikeresebb országa címmel. A 178 ezres, azaz fél kolozsvárnyi lakosságú karibi szigetországból mindössze három versenyző jutott ki a játékokra, ők azonban egy arany- és egy ezüstéremmel térhettek haza. A többes szám persze túlzás, hiszen mindkét medált a 23 éves sprinter, Julien Alfred nyakába akasztották, aki 100 méteres síkfutásban elsőként, 200 méteren pedig másodikként ért célba. Ez a példa is jól mutatja azonban, hogy az éremtáblázatot nem kizárólag az összes érmet vagy az aranyérmek szempontjából érdemes nézni.

A harmadik évezredre az Egyesült Államok és Kína párharca váltotta fel a 20. század második felének szovjet–amerikai küzdelmét az éremtáblázat megnyeréséért, amibe csupán 2016-ban, Rio de Janeiróban tudtak beleszólni a második helyre beugró britek. A szovjet örökséget tovább cipelő Oroszország utoljára 2000-ben, Sydney-ben volt második, idén pedig az ukrajnai háború miatt csupán néhány egyéni versenyzője lehetett ott Párizsban, akiktől egyetlen ezüstéremre futotta a női teniszezők páros versenyében.

Kína ugyan eddig csupán egyszer, a hazai rendezésű 2008-as olimpián tudta megelőzni az amerikaiakat, idén azonban nagyon közel járt a csúcshoz: az Egyesült Államok csupán több érmevel került az ugyanúgy 40 versenyszámot megnyerő

A harmadik évezredre az Egyesült Államok és Kína párharca váltotta fel a 20. század második felének szovjet–amerikai küzdelmét az éremtáblázat megnyeréséért.

Aranyos mosolyok. Marton Viviana (67 kg), a tekvándó első magyar olimpiai aranyérmével, Párizsban. Jobboldalt edzője, Suvi Mikkonen. Kép: Kádár Zoltán

riválisa elé. Drámai módon, mert az utolsó döntő előtt még a kínaiak álltak jobban, de a férfi kosárlabda fináléját, ha nehezen is, de húzták a veterán amerikai NBA-sztárok. Ha viszont nincs Stephen Curry 9 hárompontosa a szerbek elleni elődöntőben, és még 8 a franciák elleni fináléban, akkor most dupla trónfosztásról beszélünk. A kiemelt presztízsűnek tekintett kosárlabdában az amerikai hölgyek is közel álltak a bukáshoz, ami 1992 óta nem fordult elő velük, hiszen a döntőben csupán 67–66-ra tudták legyőzni a franciákat.

1. táblázat: A párizsi nyári olimpia éremáblázatának élmezőnye

Ország	Arany	Ezüst	Bronz	Összesen
1. Egyesült Államok	40	44	42	126
2. Kína	40	27	24	91
3. Japán	20	12	13	45
4. Ausztrália	18	19	16	53
5. Franciaország	16	26	22	64
6. Hollandia	15	7	12	34
7. Nagy-Britannia	14	22	29	65
8. Dél-Korea	13	9	10	32
9. Olaszország	12	13	15	40
10. Németország	12	13	8	33
11. Új-Zéland	10	7	3	20
12. Kanada	9	7	11	27
13. Üzbegisztán	8	2	3	13
14. Magyarország	6	7	6	19
15. Spanyolország	5	4	9	18
16. Svédország	4	4	3	11
17. Kenya	4	2	5	11
18. Norvégia	4	1	3	8
19. Írország	4	0	3	7
20. Brazília	3	7	10	20
21. Irán	3	6	3	12
22. Ukrajna	3	5	4	12
23. Románia	3	4	2	9
24. Grúzia	3	3	1	7
25. Belgium	3	1	6	10

A lassan történelmi távlatú Egyesült Államok–Kína vetélkedésben két szöges ellentétben álló sportpolitika feszül egymásnak: egyik oldalon az anyagilag kizárólag magántőkére, utánpótlásban pedig az iskolai és egyetemi versenyrendszerre építő amerikai, a másikon pedig az állami sportiskolák ezreit fenntartó, gyerekek millióból válogató, és tudatosan a nyugati sportkultúrában marginális, alulfinanszírozott sportágak leuralására törő kínai. Jól tükrözi ezt a sikerek megoszlása, hiszen a 40 amerikai arany több mint fele a két legnépesebb olimpiai sportágban, atlétikában (14) és úszásban (8) született meg, a kínai győzelmek többségét pedig a műugrás (8) és az asztalitenisz (5) teljes letarolása, valamint a súlyemelésben és sportlövészetben szerzett 5-5 arany

biztosította. Az éremtáblázat harmadik helyét 20 arannyal megszerző Japán a küzdősportokban dominált: birkózásban 8 (senki másnak nem lett kettőnél több!), cselgáncsban pedig 3 aranyat nyert.

A koncepciók közötti különbség a csapatsporthoz való viszonyban is tetten érhető: míg az Egyesült Államok a két kosárlabdatorna mellett női futballban is győzött, valamint röplabdában, rögbi és vízilabdában is dobogóra állt, a kínai csapatok közül egyedül a női gyeplabdázók lettek ezüstérmesek. A legendás kínai másolóképeség a sportpolitikában is tetten érhető: a múlt századi NDK stratégiája valósul meg ismét, sokszoros mértékű anyagi és emberi befektetéssel

Érdekes módon, a két nagyhatalom egyike sem profitált látványosan az oroszok hiányából: mindössze 2-2 olyan versenyszámban győztek, ahol Tokióban még orosz siker született. A 2021-ben orosz aranyérmeket hozó 20 versenyszámban most 13 ország is nyert aranyat, köztük Magyarország is: Kós Hubert előtt három évvel Jevgenyij Rilov volt a 200 méteres hátúszás bajnoka. A párizsi játékok másik érdekessége, hogy 2012 óta először nem nőtt, hanem csökkent az érmekelet nyerő küldöttségek száma, 91-re a tokiói 93-hoz képest.

A top 10-be kerüléshez idén is tíznél több aranyérem kellett, amire a kelet-európai országoknak esélyük sem volt. Utoljára a 2012-es londoni olimpián volt a posztkommunista régió egyik állama a legjobb tíz között: az a Magyarország, amely most is a legjobban szerepelt – de 6 arany, valamint 7 ezüst és 7 bronz most csak a 14. helyre volt elég. Ennél jobb szerepléshez már vagy éremhalmozó sportolók (idén ez a 16 francia arany egynegyedét szállító Léon Marchand volt), vagy egy sportági hegemonia szükséges – utóbira csak kajak-kenuban szokott esély mutatkozni, de most a hét érem egyike sem lett arany. Akik viszont éppen emiatt kerültek a magyarok elé: Új-Zéland történelmének legjobb olimpiai szereplése nem jött volna létre a kajakos Lisa Carrington három aranya nélkül, Üzbegisztán nyolc bajnoki címéből ötöt ökölvívásban nyert meg, Németország pedig a lovassportokban szerzett négy aranyérmének köszönheti, hogy épp csak elcsúszta a top 10-et.

A magyar szereplés így is csak egyetlen bronzéremmel volt gyengébb a három évvel korábinál – amiben az is benne volt, hogy a karatét csupán a japánok tették be saját sportágként a tokiói programba. Az úszás és a vívás megmaradt kiemelten sikeres magyar sportágnak, a tekvandó pedig akár hosszú távon válhat azzá, még úgy is, hogy a Márton nővérek, Viviana és Luana kinevelésében a magyar sportrendszer semmilyen szerepet nem játszott. A magyar állam nemcsak régiós, de európai szinten is kiemelten támogatja és jutalmazza a sportot, így nem véletlenül maradt meg a legsikeresebb kelet-európai országnak. A régió vesztese a 40 milliós Lengyelország, amely a tokiói 4 (mind atlétikában nyert) arany után most csak egyetlen vitt haza, azt is sportmászásban. Az ukránok viszont a tokiói ezüst- és bronzcunami után most egyről háromra növelték győzelmeik számát, akárcsak a térség legnagyobb javulását prezentáló Románia, amelyet azonban továbbra is egyetlen sikeres sportág, az evezés (2 arany, 3 ezüst), valamint egy váratlanul, és az ország sporthagyományait tekintve igencsak váratlanul berobbant világsztár (David Popovici) tart életben.

Románia a maga teljesen szétesett és alulfinanszírozott sportéletével mindössze négy sportágban tudott érmet nyerni, és csupán kettőben aranyat. A román úszósporthoz azonban gyakorlatilag kizárólag Popovici-ot jelenti, a tornában nyert bronzban pedig Ana Bărbosu vitathatatlan érdemei mellett azért a sportdiplomata és -jogászok is jelentős szerepet játszottak. A Jordan Chiles medálját a mai napig magának követelő amerikai álláspont pedig azt is jól mutatja, hogy a sport nagyhatalmai a legkisebb sikermorzst sem akarják veszni hagyni.

2. táblázat: Kelet-Európa országainak szereplése a legutóbbi két nyári olimpián

Ország	TOKIÓ			PÁRIZS			Változás
	A	E	B	A	E	B	
Magyarország	6	7	7	6	7	6	-1 érem
Lengyelország	4	5	5	1	4	5	-4 érem (-3 arany)
Csehország	4	4	3	3	0	2	-6 érem (-1 arany)
Horvátország	3	3	2	2	2	3	-1 érem (-1 arany)
Szerbia	3	1	5	3	1	1	-4 érem
Bulgária	3	1	2	3	1	3	+1 érem
Szlovénia	3	1	1	2	1	0	-2 érem (-1 arany)
Grúzia	2	5	1	3	3	1	-1 érem (+1 arany)
Koszovó	2	0	0	0	1	1	0 (-2 arany)
Ukrajna	1	6	12	3	5	4	-7 érem (+2 arany)
Fehéroroszország	1	3	3	1	2	1	-3 érem
Románia	1	3	0	3	4	2	+5 érem (+2 arany)
Szlovákia	1	2	1	0	0	1	-3 érem (-1 arany)
Észtország	1	0	1	0	0	0	-2 érem (-1 arany)
Lettország	1	0	1	0	0	0	-2 érem (-1 arany)
Azerbajdzsán	0	3	4	2	2	3	0 (+2 arany)
Örményország	0	2	2	0	3	1	0
Litvánia	0	1	0	0	2	2	+3 érem
Észak-Macedónia	0	1	0	0	0	0	-1 érem
Moldova	0	0	1	0	1	3	+3 érem

Érdeemes azonban a csapatsportágak felől is megvizsgálni az egyes ország sportéletének erősségét. Hiszen egy sikeres úszó (mint Popovici) vagy atléta (a már említett Julien Alfred) bárhol felbukkanhat, de tucatnyi jó kosarast, kézilabdázót vagy vízipólóst már tudatosan, rendszerszinten kell kinevelni. Az olimpián a baseball kikerülésével 18 ilyen versenyszám maradt, amelyekben idén 22 ország szerzett érmet, közülük 9 aranyat. Tokióban, ahol két versenyszámmal több is volt még, 28, illetve 12 volt ez a két szám.

A legjobban itt is a nagypályás kosárlabdaversenyek mellett a női labdarúgást is megnyerő amerikaiak teljesítettek, de csak több bronzérmükkel előzték meg a két gyeplabdagyőzelem mellett 3x3-as férfi kosárlabdában is diadalmaskodó Hollandiát. A legtöbb döntőt (7) a hazai pálya előnyét élvező franciák vívták, de csak hetes rögbiben és férfi röplabdában tudtak nyerni. Szintén két csapatarannyal gazdagodtak a spanyolok is, akik a női vízilabda mellett fociban

is győztek, ráduplázva a kevesebb mint egy hónappal korábban nyert Európa-bajnoki címükre. Alex Baena és Fermín López mindkettőben benne volt, és a spanyolok 1992 óta (amikor szintén ők győztek) először tudtak európai csapatként olimpiát nyerni. A sportpolitikáját az egyéni sportágak dominálására építő Kína egyetlen ezüstjét már említettük, ebben Horvátországgal és Lengyelországgal teljesített azonos szinten.

3. táblázat: Csapatsportágak éremtáblázata a párizsi olimpián

Ország	Arany	Ezüst	Bronz
Egyesült Államok	3	1	4
Hollandia	3	1	0
Franciaország	2	5	0
Spanyolország	2	1	1
Németország	1	3	1
Brazília	1	1	0
Dánia	1	1	0
Norvégia	1	1	0
Szerbia	1	0	1
Olaszország	1	0	0
Svédország	1	0	0
Új-Zéland	1	0	0
Kanada	0	2	0
Ausztrália	0	1	1
Horvátország	0	1	0
Kína	0	1	0
Lengyelország	0	1	0
Argentína	0	0	1
India	0	0	1
Litvánia	0	0	1
Marokkó	0	0	1
Svájc	0	0	1

A kelet-európai országok közül a tokiói hárommal szemben négynek is sikerült csapatsportágban dobogóra állnia: Szerbia a férfi vízilabda megnyerése (a fináléban Horvátországot győzte le) mellett bronzérmes lett férfi kosárlabdában, Lengyelország döntőt játszott férfi röplabdában, Litvánia pedig a férfi 3x3-as kosárlabdában lett harmadik.

Még rosszabbul mutat, ha azt látjuk, hogy a 18 csapatsportág közül ötben egyáltalán nem jutott ki kelet-európai csapat. Gyeplabdában vagy hetes rögbiben még érthető, se hagyományuk, se tömegbázisuk nincs mifelénk, de a két futballtorna egy szem ukrán férfi együttese már komoly probléma – főleg, hogy a férfi szakágban ez az U23-as korosztály fő versenye. A legtöbb csapattal (6) a titói örökségű sportpolitika jegyében ezen a téren a legerősebb Szerbia volt jelen Párizsban, majd Magyarország következett a 2-2 kézilabda és póloválogatottjával. Románia férfi vízilabdázói Dél-Afrika szokásos visszalépésének köszönhetően jutottak ki, de az esélyeknek megfelelően egyetlen mérkőzést sem tudtak nyerni.

Józsa Csongor

Hazatalált a székely olimpiai bajnok

Az

1990-es évek elején még csak egy bejegyzés állt róla a Magyar Olimpiai Bizottság lexikonjában. Pár sor, hogy Korondon született, a Magyar Atlétikai Club (MAC) sportolójaként 1936-ban Berlinben a magyar küldöttség harmadik aranyérmét szerezte meg a kötöttfogású birkózás légsúlyában a magyar és Európa-bajnok sportoló. Aztán még csupán annyi, hogy Buenos Airesben halt meg.

Lőrincz Márton földi maradványait 2024. október 24-én hazahozták, újratemették, szülőfalujában, szülőföldjén végre meglelte örök nyugalomát.

A lexikonban kurta szócikkben szereplő Lőrincz Márton életének és pályájának kutatását Becze Zoltán csíkszeredai újságíró, tévériporter kezdte el,

az első lépéseket követően Balázs Árpád székelyudvarhelyi újságíró is nyomozni kezdett utána. Most már egyre többet tudunk róla, de még mindig maradt egy teljesen fehér folt az életútjában, és pedig az argentinai szakasz.

Gyerekkora, a sportággal való ismerkedése

Lőrincz Márton 1911. október 23-án született a Sóvidék legismertebb településén, Korondon. Édesanyja Vajda Anna volt, míg édesapját, az első világháborúban hősi halált halt Lőrincz Mózeszt már kisgyermek korában elveszítette. Ambur Péter gazda nevelte fel, a kornak

Lőrincz Márton földi maradványait hazahozták, szülőfalujában újratemették, végre meglelte örök nyugalomát.

Lőrincz Márton Argentínából hazahozott hamvait 2024. október 24-én helyezték örök nyugalomra. Kép: Korondi Polgármesteri Hivatal/Szász Attila felvétele

megfelelően már korán be kellett állnia a mezőgazdasági munkába.

Székelyudvarhelyen asztalosnak tanult, közben pedig megismerkedett a birkózással. Egy másik sóvidéki sportoló sikerének hatására ugyanis mindenki ezt a sportágat akarta elsajátítani: az alsósófalvi születésű Keresztes Lajos 1924-ben könnyűsúlyban ezüstérem lett Párizsban, majd négy évre rá Amszterdamban felért a csúcsra, olimpiai bajnok lett kötöttfogásban. A magyar sportoló remek szereplésének híre pedig Székelyföldre is elért.

A fiatal Marci Korondon kereste meg a mindennapi betevőt, az aragonitfeldolgozó gyárban dolgozott. Közben megérkezett a katonai behívója, ő pedig nem akart berukkolni a román seregbe, így a jobb élet reményében a '30-as évek elején átszökött a határon, és Budapestre költözött. A helyiérdekű vasút (HÉV) alkalmazottja lett, tisztviselői állásban, de így is nagyon szerény körülmények között élt. A birkózás alapjait ismerte, ezért 1932-től a MAC igazolt sportolójaként fejlesztette magát. Mindkét fogásnemben versenyzett, szabad- és kötöttfogásban egyaránt.

Az 1934-es magyar bajnokságot megnyerte, így a válogatott tagjaként ott lehetett a szabadfogású Európa-baj-

nokságon, és aranyérmeket nyert Stockholmban. Egy évvel később pedig sérülten ment a kontinenstornára, de így is ezüstérmes lett Brüsszelben.

Miként maradt számára a kötöttfogás

A remek eredmények azt vetítették elő, hogy Lőrincz Márton az 1936-os berlini olimpián nem maradhat ki a magyar küldöttségből. Csakhogy nagy volt a konkurencia, ráadásul saját súlycsoportjában hatalmas csatákat vívtak Zombori Ödönnel. A szakvezetés, és ők maguk is úgy ítélték meg, hogy ne súlycsoportot, hanem fogásnemet váltssanak: vagyis az olimpia évében Marci visszament a kötöttfogáshoz, Zomborit pedig szabadfogásban nevezték.

Hogy jó döntés született, az nem kérdés. Sőt, egészen idilli állapot jött létre a sportág történetében: mindketten olimpiai bajnokok lettek. Pedig súlycsoportjában, az 59 kg-os légsúlyban nem Lőrincz számított a fő esélyesnek az ötkarikás játékokon, hanem a svéd Egon Svensson.

A német fővárosban Márton egészen jól haladt a fő mérkőzése felé. Bár egészen más volt a küzdelem időtartalma és pontozása, mint napjainkban,

a magyar birkózó előbb a dán Franz Christen és a belga Alfred Gilles ellen aratott tusgyőzelmet, majd két pontozásos diadal következett a norvég Ivar Stokke és az észti Evald Sikkell szemben. Jött a mindent eldöntő összecsapás, az összesített pontszámában eggyel jobban állt Egon Svensson ellen. Amolyan ki-ki csata volt ez, az olimpiai aranyért. Alaposan megdolgoztatták egymást, végigment a küzdelem, 20 perc után a pontozók hoztak döntést.

„A tizenkilencedik percben Lőrincz befogta a svéd nyakát, lehúzta őt a földre, de Svensson felállt a szőnyegről. Svensson homloka vérzett. Utána középben folytatták. Fél perccel a vége előtt a szőnyegen kívül kerültek. Svensson nem dolgozott tisztán, egy-két gyanús gáncteszteletet is tett. A mérkőzés végén a bírák egyhangúan Lőrinczet pontozták győztesnek. A magyar birkózó győzelmét tomboló lelkesedés fogadta” – írta a *Friss Újság* a meccsről.

A birkózást versenyszerűen csak alig négy éve úzó Lőrincznek kevesen jósoltak huszonévesen olimpiai érmet. Mégis győzedelmeskedett a székely őserő, így 1936. augusztus 9-én este megszületett a harmadik magyar aranyérem a berlini olimpián. Csik Ferenc úszó és Csák Ibolya magasugró győzelmei után pár órával a korondi születésű Lőrincz Márton nyert a kötöttfogású birkózás 56 kilós súlycsoportjában.

„Amíg küzdöttem, az én jó öreg édesanyámra gondoltam, meg a szülőfalumra, a Hargita aljára, ahol az édesanyám imádkozott értem” – ezek voltak Lőrincz első szavai a rádióban. Érdemes megjegyezni, hogy nemcsak nagyszerű sportoló volt, hanem bátor, egyenes ember is, aki Berlinben megtagadta, hogy az eredményhirdetésnél karlendítéssel üdvözölje a Führert.

Egy magyar város befogadta

Az ötkarikás játékokra Szentesen készült fel, a magyar város pedig befogadta, amolyan tiszteletbeli lakójának tekintette. A birkózó 1937-ben a magyarországi településen ültette el azt a tölgyfát, amit az aranyérme mellé kapott Berlinben. Ez a tölgy ma is ott áll Szentes főterén, ahol egyébként teret is neveztek el róla.

A sikerek ellenére a birkózás háttérbe szorult az elkövetkező időszakban, 1937 októberében a *Pesti Napló* arról cikkezett, hogy visszavonult. Súlya elszaladt, 70 kilóval mérlegelt ebben az évben. Ez végül kacsának bizonyult, 1938-ban két súlycsoporttal feljebb, de ismét a

Magyar birkózók és vezetők az 1936-os berlini olimpián. Balról jobbra: Matura Mihály, Kárpáti Károly, Zombori Ödön, Lőrincz Márton, dr. Baitz Géza, Haeffner Frankó. Guggol: Virág-Ébner Ede. Kép: Pluhár István: A berlini olimpia. Dr. Marjay Frigyes kiadása, Budapest, 1936.

A kétszeres olimpiai bajnok (1936, Berlin, szabadfogás és kötöttfogás, 120 kg) Kristjan Palusalu a magasba emeli Lőrincz Mártont olimpiai győzelme után.

Kép: Walter Umminger: *A sport krónikája* (magyar nyelvű kiadás). Officina Nova, Budapest, 1992.

szőnyegen állt, viszont a lengyelek elleni válogatott meccsen alul is maradt. Nem adta fel, szeretett volna 1940-ben is ott lenni az olimpián, de azt a második világháború miatt nem rendezték meg.

Miközben Lőrincz Márton tiszteletbeli szülővárosának tekintette Szentest, a valódi szülőfalujáról sem feledkezett meg, de hazamenni nem tudott. Magyarországon nem akart megállapodni, hiszen nem nősült meg, nem kötelezte el magát senki mellett. Pontosan azért, hogy amikor lehetséges, akkor mozdulni tudjon – mindig azt szeretete volna, hogy hazatérjen Korondra. Erre viszont egy évtizedet kellett

várnia, a második bécsi döntést követő „kicsi magyar világban”, 1940-ben lett újból lehetősége átölelni szeretteit. Végre láthatta édesanyját is, akit rajongásig szeretett.

Újabb menekülés következett

A második világháborút Budapesten vészelte át, az orosz csapatok elől menekült végig, majd rövid ideig Salzburgban élt. 1948. április 29-én pedig Marseille-ből postázta a végleges kivándorlást szentesítő levelét édesanyjának, és hajóra szállva Argentína felé vette az irányt, ahol végül letelepedett.

Az emigrációban töltött húsz évről csak annyit tudunk, hogy autófényező-szerelő műhelyt és birkózóiskolát nyitott, majd a sok festéktől gégerákot kapott, és 1969. augusztus 1-én San Carlos de Barilochében elhunyt. Halálhírére egy közeli ismerőse, Boros Mártonné levélben közölte a korondi hozzátartozókkal.

Lőrincz Márton argentinai életszakasza még kutatásra vár, de miután ott sem nősült meg, alapított családot, azt jelzi, hogy onnan is hazakészült. Ez az utazás aztán csak jóval halála után történhetett meg.

Rátaláltak az argentinai köztemetőben

A Magyar Birkózó Szövetség (MBSZ) minden követ megmozgatott, hogy megteremtse a lehetőségét annak, hogy a második székelyföldi olimpiai bajnok méltó környezetben alhassa örök álmát, és ebben a korondiak is melléjük álltak.

Nem volt egyszerű Lőrincz Márton hamvainak hazahozatala. A nemzetközi szövetség strandbirkózó-sorozatának Argentínában rendezett állomására kiutazó Rögler Gábor nemzetközi bíró, az MBSZ jelenlegi főtitkára vette fel a kapcsolatot a Buenos Aires-i magyar nagykövetséggel, és elindították az exhumálási folyamatot. Lőrincz Márton hamvait egy köztemetőben találták meg, és végül 2024. október 24-én temették újra Korond központjában, ahol a szobra mellett helyezték el az urnáját.

Szülőfaluja földjében talált örök nyugalomra, itt végleg megnyugodhat.

Emlékét máig őrzi a magyarság

Korondon sportterem, nevével fémjelzett birkózóegyesület, Szentesen köztér viseli Lőrincz Márton birkózó olimpiai bajnok nevét. Az olimpiai aranyérem mellé kapott emléktölgya a mai napig ékesíti a Csongrád megyei várost, mivel szülőfalujába, a Trianonban elcsatolt Korondra nem vihette. Több mint két évtizede minden évben Lőrincz Márton-émlékversenyt rendeznek Korondon és Szentesen is, előbbiben pedig 2022-ben méltó, művészi hatású szobrot emeltek a tiszteletére. A 2021-es tokiói játékokon a magyar birkózás 20. olimpiai aranyérmét megszerző névrokona, Lőrincz Tamás az ő tiszteletére adta fiának a Márton nevet.

Darvas Anna Mária

Dr. Bodosi Mihály

Dr.

Bodosi Mihály, aki 21 évig (1934–1955) volt a magasugrás magyar csúcstartója, 1909. december 13-án született Baróton. A Bodosi családban hét fiúgyermek volt, közülük Mihály a második. Elemi tanulmányait Baróton végezte. Székely szokás szerint a család az első gyermeket akarta taníttatni, de ő lemondott a továbbtanulásról, inkább a gazdálkodást választotta. Ezek után Mihályt az apai nagybátyja, Bodosi Antal (aki Kaposváron volt tanító) gondozására bízták, hogy továbbtanulhasson. Így lehetősége adódott, hogy iskoláit a kaposvári Somssich Pál Gimnázium (a mai Táncsics Mihály Gimnázium) tanulójaként folytassa. Tagja lett a gimnázium atlétikacsapatának, ahol megmutatkozott magasugrói tehetsége.

Később, az évek múltával is szívesen emlékezett vissza a gimnáziumi évekre, főleg Szuchovszky Bertalan tanárára, aki az atlétikaedzéseket tartotta. Mindezekről és dr. Bodosi Mihály későbbi sporttevékenységéről Áros Károly sportújságíró, a *Háromszék* napilap munkatársa írt *A baróti Bodosi fivérek: Mihály, Dániel, Antal* című, családörtörténeti témájú könyvben. A következőkben ebből idézek.

A Testnevelési Főiskola első diplomásai közé tartozó Szuchovszky Bertalan – emlékezik évek múltán dr. Bodosi Mihály – „a frissen tanult tanterv szerint kívánt dolgozni, felszerelési igényekkel. A diákság észrevehető örömmel fogadta a más rendszerű órákat és a délutáni játékokat. Az örökölt futballtilalom tudomásul vétele után, erőteljes atlétacsapatot kívánt nevelni. Már az első évben összegyűjtött huszonöt-harminc jó mozgású fiút, akiket a délutáni játékoknál atlétikai edzésbe fogott. Ebbe a csapatba Szuchovszky engem is besorozott, és én nagy igyekezettel vettem részt a délutáni edzéseken.”

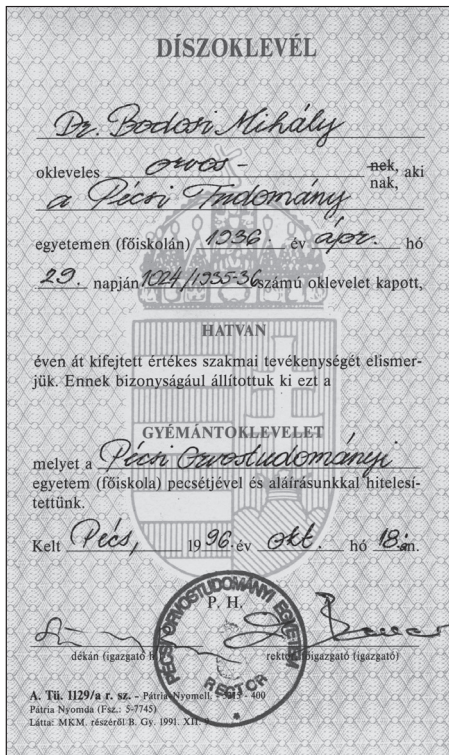
Az eredmény korán megmutatkozott. A Somssich Pál Gimnázium már a következő tavasszal váratlanul legyőzte nagy riválisait egy stafétaversenyen, a kereskedelmi iskola és a polgári sportegyesületek csapatait, majd nem sokkal később egy házi versenyen Bodosi 160 cm-es eredménnyel megnyerte a magasugrást. Ezzel az eredménnyel olyannyira

meglepte tornatanárát, hogy az rögtön edzésre fogta, mert nem akarta veszni hagyni a rendkívüli tehetséget. S jól tette, mert lám, 1927 szeptemberében a Magyar Atlétikai Szövetség versenyén ez a tehetség 168 cm-es teljesítménnyel megszerezte a győzelmet. Ez a siker már nem érte meglepetésként a tanár urat, és nem hatott rá meglepetésként az sem, hogy Bodosit beválogatták a város csapatába, mert tudta, érezte, hogy tanítványának ott a helye, és abban is biztos volt, hogy nem okoz majd csalódást. Nem is okozott, hiszen 1928. május 4-én a két város – Kaposvár és Pécs – találkozásánál 173 cm-es teljesítményével új kerületi ifjúsági és felnőtt rekordot felállítva győzött. A győzelem után hozzálépett egy pécsi vezető, és arról érdeklődött, hogy milyen tervei vannak az érettségi utánra, van-e szándékában egyetemen folytatni tanulmányait? Dr. Bodosi Mihály nem titkolózott, nyíltan elmondta, hogy már beadta felvételi kérelmét a pécsi egyetem orvosi karára. Két hónappal később, egészen pontosan július 6-án aztán megjelent az egyetem felvételi bizottsága előtt, majd egy héttel később már érkezett is Kaposvárra az értesítés: felvették a pécsi egyetem orvosi karára.

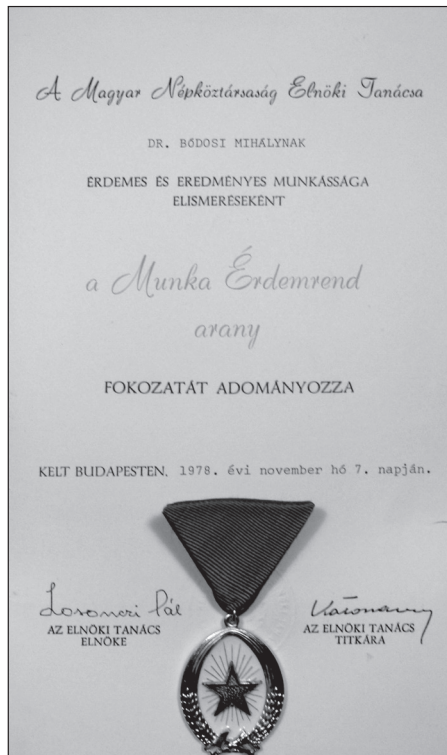
A fiatal egyetemista élete a már Kaposváron megszokott mederben folytatódott tovább, vagyis a tanulás mellett szorgalmasan látogatta az atlétikai edzéseket, s készült szorgalmasan a magasság ostromára. Hamarosan el is kezdődött ez az ostromsorozat. Na de erről hadd meséljen maga, dr. Bodosi Mihály: „A Pécsi Szent Mór Kollégium pályaaavatóján történt, amikor ötös csapatverseny keretében meg akartuk javítani a világcsúcst. Ezen a versenyen ugrottam át a kétméteres – egészen pontosan a 200,5 cm-t – magasságot elsőként Európában. Hogy mégsem kerültem fel a rekorderek névsorába? Nem, mert a Magyar Atlétikai Szövetség szabályzata alapján csak hivatalosan elismert egyéni versenyen lehetett csúcst dönteni... Nem csüggedtem el, két hét múlva rendezték a főiskolás

Dr. Bodosi Mihály (1909–2005)

Dr. Bodosi Mihály gyémántoklevele 1996-ból

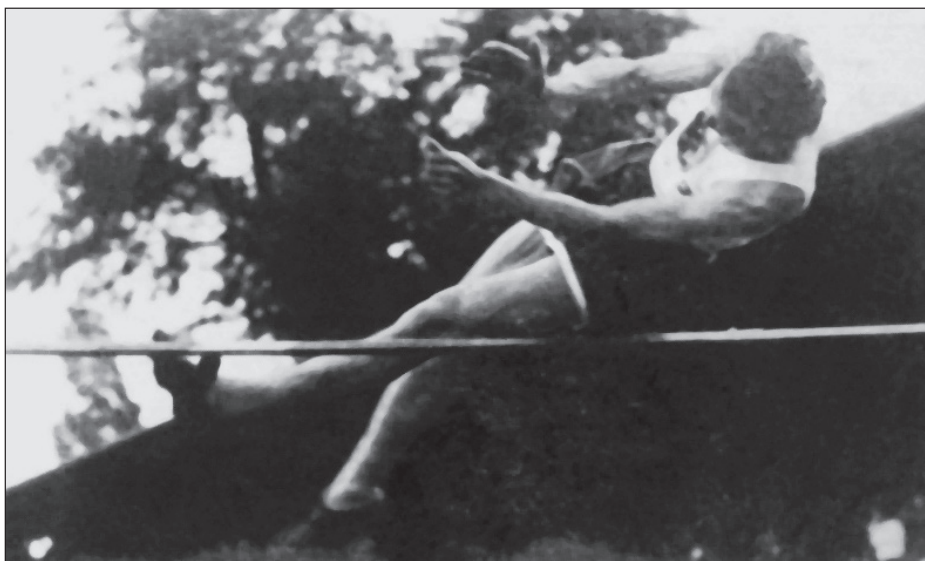

A Munka Érdemrend arany fokozata 1978-ból

bajnokságot, s gondoltam, ott majd megismétlem a bravúros teljesítményt. Jól is kezdtem, igen ám, de jött Pluhár István, a közismert rádióriporter, és „közbeszölt”, minden ugrás után felrendelt egy percre a riporterállásba, s ezzel valósággal kikököntetett a ritmusomból, ez a szent igazság. A 196 cm-es magasságot (új magyar csúcs) simán vittem, de a következő magasságokat elsétáltam az ugrószektor és a riporterállás között.”

Itt meg kell jegyeznünk, hogy a *Nemzeti Sport* 2019/12. számában Szabó Gábor a *Kétméteres mérföldkő* című cikkében következőképpen ír: „...a Nemzeti

Sport 1934. április 20-i számában olvasható cím vezette félre a későbbi szerzőket: »A legjobb Európában elért magasugró-eredmény Bodosi 200.5 cm-je«. Az ördög pedig a részletekben rejlik, ami ez esetben azt jelenti, hogy a helyszín a lényeg, nem a sportoló hovatarozása! – ugyanis a finn Kalevi Kotkas 1934 márciusában Rio de Janeiróban (tehát nem Európában) 201 centimétert ugrott. Más kérdés, hogy eredményét nem hitelesítették Európa-csúcsként, mint ahogy Bodosi teljesítményét sem ismerték el annak, sőt magyar rekordnak sem.”

Bodosi Mihály 21 évig (1934–1955) volt a férfi magasugrás magyar csúcstartója

Azonban a 196 cm-es új magyar csúcsa huszonegy éven át állta a magasugrók ostromát. Ő viszont megismételte a teljesítményt a torinói főiskolás világbajnokságon, és ezzel aranyérmes lett, pedig igen erős mezőny gyűlt össze, köztük két amerikai magasugró is. Ezzel a magassággal nyert a svéd–norvég–magyar hármasviadalon is Stockholmban, amikor jeges esőben, az ugrások közötti szünetben két egymás mellé helyezett pad alatt feküdt, pihent, már amennyire lehetett, és összpontosított a következő ugrásra. Legyőzöttei között szerepelt a két méter magas finn Kalevi Kotkas is.

Közeledett, egyre jobban közeledett az 1936-os berlini olimpia, melynek a papírforma szerint éremesélyese volt. Igen ám, de akkor közbeszölt – na nem Pluhár István –, hanem a katonaság. Dr. Bodosi Mihálynak ugyanis a felkészülés idejét a katonai szolgálat teljesítésére kellett fordítania, s így a felkészülést a kaszárnyában végezte, a fizikait a laktanya udvaráról indulva futva fel a mandulafáig, ahová mindig elsőként érkezett. A speciális olimpiai felkészülésre kéthetes szabadságot kapott. Nos, ebbe a kéthetes periódusba sajnos sok nem férhetett be.

„Na de ott voltam az olimpián – emlékezik Bodosi Mihály a *Hétfői Sport* 1997. október 27-iki számában –, „előtttem vonult el kíséretével Hitler, láttam, amikor a súlylökés küzdelmét megnyert német őrmestert magához hívatatta a dísztribünbe, és ott azonnal főhadnaggyá léptette elő. Az olimpiai faluban a japánok mellett laktunk, kinézve az ablakon a repülőtérről láthattunk, ott éjjel-nappal ment a katonai kiképzés, ott keveset tudtak az olimpia szelleméről... Na de térjek vissza a magasugrás olimpiai vetélkedőjéhez. Jó felkészülés esetén a bronzéremre lett volna esélyem, ehhez viszont meg kellett volna vernem a hatalmas finnt, Kotkast, s ha ez sikerül is, ott volt a két amerikai, akik bukóugrással versenyeztek. Kotkas ollózott, mint én, de ő előnyben volt velem szemben a két méteres magasságával. És még valami, ők már profik voltak a szakmában, akik egy-egy verseny előtt fellépési díjat követeltek maguknak. Aztán menjek tovább. Nekünk, magyaroknak, külön gondot jelentett a talaj, azt rendszeresen mi, magasugrók készítettük elő, agyaggal és homokkal (kevernünk kellett, hogy ne essen szét mindjárt az első ugrások után), aztán ott volt a cipő, jó magasugró cipőt hazai piacon egyszerűen nem lehetett vásárolni...”

Ugyanakkor az atlétika szövetség abban sem segítette a sportolókat, hogy különböző nemzetközi rendezvényeken

Bodosy dr. és a 203 cm. magas Johnson, aki 203 centiméteres ugrással nyerte az olimpiai bajnokságot

Cornelius Johnsonnal (Amerikai Egyesült Államok), aki a berlini (1936) olimpián 203 centiméteres ugrással győzött. Képek: Darvas Anna Mária gyűjteménye

vegyenek részt, és ezáltal többször versenyezzenek a külföldi ellenfeikkel. Az 1933-as angol bajnokságra (amelyet Bodosi meg is nyert!) a részvételhez szükséges pénzt az egyetemi tanárai és hallgatótársai gyűjtötték össze.

Nem vitás, dr. Bodosi Mihályt hatalmába kerítette az atlétika, a sport. Bizonyíték erre az atlétikai pályán túli élete. Saját bevallása szerint már cserkész korában is széles körű levelezést folytatott a nagyvilággal. 1933-ban miután átugrotta a 190 cm-es magasságot, levelezését kiterjesztette a szakágra, s a kor valamennyi magasugrójával levelező

kapcsolatot teremtett. Túl a barátságon, gazdag adattárat hozott össze a posta, hiszen e levelekben szó esett az edzésmodszerekről is. 1937-ig ment zavartalanul a levelezés, aztán a náciizmus erősödésével – közben zajlott a spanyol háború is – egyre nehezebbé vált. Az összegyűlt levelek tartalmazta anyagból, na meg saját tapasztalataiból egy magasugrásról szóló könyvet kezdett írni dr. Bodosi Mihály. Bevonulása előtt a leveleket, na meg a készülő könyv elkészült kéziratát egy ládába zárta, azzal a reménnyel, hogy a háborút követően, hazatérése után folytatja a szerzői munkát, megírja

a könyvet. Ő haza is tért, de a ládát és a belezárt leveleket, kéziratot már nem találta, mert elvitték az orosz katonák. Azt már mondanunk sem kell, hogy nem a könyvkiadás céljával.

Hazatérése után más csalódás is érte. A pécsi klinikán közölték vele, hogy megszűnt az állása, és menjen át Komlóra bányászorvosnak. Ment, nem volt más, mit tennie. Végül is nem bánta meg, hiszen minden rosszban van valami jó, ez most is beigazolódt: a bányász szakszervezet engedélyezte a kapcsolatteremtést, kapcsolatápolást a külföldi szakszervezetekkel. Az így született kapcsolatok révén jutott hozzá dr. Bodosi Mihály több korszerű sebészeti felszereléshez, és ami igencsak fontos volt, az amerikai, angol sebészeti szaklapokhoz. S hogy ne merüljön feladásba ifjúkori szerelme, az atlétika, hát Komlón szakosztályt alakított, egy ideig edzősködött is.

1951-ben Kaposvárra került, mint a Megyei Korház sebészeti osztályának adjunktusa. Még egy ideig az atlétika közelében maradt, aztán fokozatosan kezdett eltávolodni kedvenc sportjától. Az életében bekövetkezett új fordulat kívánta így. A kaposvári klinikán ugyanis az anesztéziával kezdett foglalkozni, a baleseti sebészet és ortopédia új főorvosaként. Ő maga kellett megszervezze a munkát, beszerezze a szükséges felszerelést. Mindezek a feladatok egész embert követeltek. Ráadásul mindenféle sebészethez kellett értenie, mert a balesetet szenvedett pácienseket nem lehetett ide-oda szállítani. Aztán ha már elvégezték az operációt, kellett gondoskodni a rehabilitációról is, ennek feltételeit szintén meg kellett teremteni, ki kellett építeni. Szorgalmazta a kórház rekonstrukcióját, majd külön szakosztályokat hoztak létre mint: baleseti sebészet, aneszteziológia, intenzív terápia, rehabilitáció, fizioterápia.

Nemcsak saját képzésében mutatott példát, a szakmai fejlődést beosztottaitól is megkövetelte, de maximálisan segítette is őket dolgozataik átnézésével, tanácsaival, javaslataival. Munkatársai specializálódása és tudományos aktivitása olyan szintre emelte az általa vezetett osztályt, hogy a hazai és külföldi szaklapokban 57 közleményt jelentettek meg róluk. Az 1960-as évektől kezdve folyamatosan foglalkozott a kórház történetének kutatásával is. Nyugdíjasként (1978-tól) a rá jellemző alaposággal kezdte rendszerezni és feldolgozni ezt az anyagot. Az ő érdeme, hogy ma a kórház történetének anyaga 172 dobozba van rendszerezve és a kórház irattárában elhelyezve. Ma ez az

Háromszéki olimpiikonok emléktáblája a sepsiszentgyörgyi Szabó Kati Sportcsarnok falán. Bodosi Imre felvétele.

anyag Bodosi Mihály Kórháztörténeti Gyűjteménye néven elérhető a kutatók számára.

Dr. Bodosi Mihálynak megállás nélkül kellett tanulnia – szakmát, nyelveket egyaránt... Nem bánta meg ezt az érett korban hozott plusz áldozatot. Az idő őt igazolta, hiszen mint sebész csodálatos pályát futott be, válaszolva ezzel egykori pécsi professzorának „ultimátumára”, mely így hangzott: – Döntse el, mi akar lenni – sebész vagy versenyző? Ez akkor (1936-ban) hangzott el, amikor mint frissen végzett orvos munkahelyet

keresett, s bolyongott a nagy magyar bizonytalanságban a Budapest–Szombathely–Pécs háromszögben. Végül is a pécsi klinikára került, fizetés nélküli állásba.

Most már tudjuk, akkor a sebészetet választotta. A versenyzést örökre elhelyezte az emlékei tárába. Kiemelkedő sporteredményei a következők voltak: főiskolai világbajnok (1933), háromszor egyéni bajnok (1935, 1936, 1937), csapatbajnok (1936, BBTE), Anglia bajnoka (1933, 1934), országos csúcstartó (1934–1955, 196 cm). Az 1936-os olimpián 12. lett 185 cm-rel.

A hét Bodosi fivér a szülői ház udvarán. Dr. Bodosi Mihály jobbról a második. Kép: Darvas Anna Mária gyűjteménye

2005. március 21-én 96 éves korában hunyt el Kaposváron. Temetésén egyik volt tanítványa, dr. Rozsos István professzor emeritus többek között így búcsúztatta: „...tisztá szíve volt, nála a gondolat és a szó, az akarat és a tett azonos volt. Az ilyen emberről azt mondja az Írás, hogy ha eljut Isten színe elé – ők az Istent meglátják – meg tud állni emelt fővel az örök bíró előtt.”

Életművét Kaposvár Megyei Jogú Város 1994-ben a város díszpolgára cím adományozásával ismerte el, majd a sebészeti szakma 1998-ban a Magyar Sebészetért emlékplakettel tette ugyanezt. 2009 október 3-án a Kaposvári Sportcsarnok atlétika pályája a Dr. Bodosi Mihály nevet kapta. A csarnok falán egy emléktáblát is elhelyeztek. 2018-tól a Városi Sportcsarnok felújítása után a létesítmény a Dr. Bodosi Mihály Sportközpont nevet viseli.

Szülővárosa, Barót is – ugyancsak 1994-ben – a díszpolgári címmel ismerte el kiemelkedő tevékenységét sportolóként és orvosként is. 2009-ben a család és a városi önkormányzat a szülői ház falán egy emléktáblát helyezett el, a három Bodosi fivér emlékére – Bodosi Mihály olimpiikon, sebész főorvos, Bodosi Dániel képzőművész, Bodosi Antal Marián Ferenc-rendi szerzetes, akik munkássága indokolja, hogy szülővárosuk ápolja emléküket, munkásságukat minél szélesebb körben ismertté tegye.

Kovászna megyében még két emléktábla hirdeti dr. Bodosi Mihály rendkívüli, a sport terén elért eredményeit: a sepsiszentgyörgyi Szabó Kati Sportcsarnok előtti emléktábla, illetve a kisborosnyói Történelmi Emlékparkban a sportolók kopjafáján elhelyezett plakett.

Felhasznált irodalom

- Darvas Anna Mária (szerk.): *A baróti Bodosi fivérek: Mihály, Dániel és Antal*. Gaál Mózes Közművelődési Egyesület, Barót, 2009.
- Táncsics sport*. Táncsics Gimnázium, Kaposvár, 2002.
- Táncsics generációk*. Táncsics Gimnázium, Kaposvár, 2004.
- Szabó Gábor: *Kétféle mérföldkő. Nemzeti Sport*, 2019/12.
- Bodosi Mihály. In: *Táncsics medicina: az alma mater köszöntése*. Táncsics Mihály Gimnázium, Kaposvár, 1995.
- Kiss Ernő: *Először ugrotta át Európában a két métert. Somogy Sportja*, 2000. június 20., 14. o.
- Jutasi Róbert: *Torino volt a csúcs. Somogyi Hírlap*, 1996. július 09., 9. o.
- Bóna Károly: *Somogyiak az olimpiákon*. Dr. Bodosi Mihály. *Somogy Sportja*, 1999. december 14., 9. o.

Benkő Levente |

Barótról a tokiói olimpiáig

A 90 éve született Derzsi Ede emlékére

A ki a romániai férfi röplabdázás 1950–60-as éveit, az azóta is utolérhetetlen fénykorát kutatja, furcsa névre bukkanhat a korabeli krónikákban: Derzei. Egészen pontosan: Eduard Derzei. Ő volt az a Derzsi Ede (1934. október 28., Barót – 2015. május 21., Sepsiszentgyörgy), akinek a nevét ebben a különös alakban használta a korabeli romániai sportsajtó. Ő volt az a remek sportoló és remek ember, akivel találkozni és beszélgetni mindig élmény volt. Ő volt az, aki – egy 1994 júliusában a Sepsiszentgyörgyön megjelenő *Háromszék* napilap belső mellékleteként működő *Hétfői Sport* hasábjain vele készített beszélgetésem címét idézve – papnak készült, Európa-bajnok lett, és sohasem hordott egyenruhát. Az ő születésének 90. évfordulóján engedtessek meg emlékezni rá.

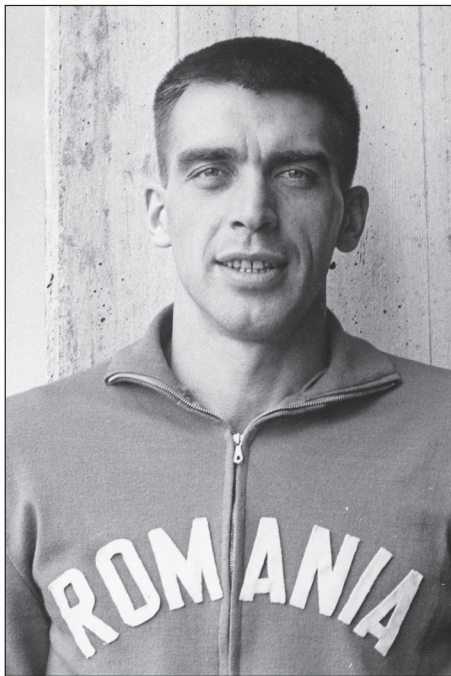
Derzsi Ede Erdővidékről indult ahhoz, hogy közel húszéves pályafutása alatt klubcsapatával, a bukaresti Dinamóval kétszer elhódítsa a Bajnokcsapatok Európa-kupáját, korabeli közismertebb nevén a BEK-et, hogy Románia csapatával eljusson az Európa-bajnoki címig, s ezzel együtt számos más éremig, és – amint mindig vallotta – sportálmai beteljesüléséig: az 1964-es tokiói olimpiáig. De ne vágjunk bele a közepébe, hanem kezdjük az elején.

Derzsi Ede 1934. október 28-án született Baróton. Édesapja 1942-ben meghalt, s amikor a család második világháború végét megérte, semmijük sem maradt, csak a lakáskulcs. Mivel a családban már volt egy pap, Csibi Károly, döntés született arról, hogy Derzsi Ede is a plébánosi pályát kövesse. Két évet járt Baróton iskolába, aztán az egyház ösztöndíjával a székelyudvarhelyi római katolikus főgimnáziumba került. Mielőtt még a papi szemináriumba mehetett volna, 1948-ban, az új, kommunista oktatási törvénnyel megszüntették a felekezeti iskolákat, amit Ede egyetlen tömondatban úgy foglalt össze, hogy: „meglőtték a papi pályámat...”

A székelyudvarhelyi évek kétségtelesen pozitív hozzáadéka az volt, hogy Derzsi Ede testközelből és cselekvően is megismerkedett a sporttal. Ott ugyanis mindenki kézilabdázott és atletizált – mesélte –, de ezért senki semmilyen jutalmat nem kapott, legfeljebb egy-egy amnesztiát. Ez annyit jelentett – toldotta meg –, hogy „ha hét közben valami nagy marhaságot csináltál, de vasárnap jól játszottál a meccsen, akkor megbocsátottak. Akkoriban, ha egy tanár a válladra tette a kezét, libabőrös lettél, annyira büszke voltál.” Más szóval, egy ilyen tanári elismerő vállérintés sokkal többet ért egy profi sportoló millióinál.

Nos, amikor a felekezeti iskolákat megszüntették, Derzsi Ede elment a brassói fémipari technikumba, az elektrotechnika szakra. Ott kezdett el igazán atletizálni és röplabdázni. Újsági Gabi bácsi volt az az abszolút sportszerű, északi normákon nevelkedett testnevelő tanárjuk, aki természetesen ezt a felfogást és hozzáállást oltotta be tanítványaiba, ilyen körülmények között „elképzeltetlen volt az, hogy a sportnak görbe útjai is vannak”, ezeket sem a tanár, sem a tanítványai nem ismerték. Derzsi Ede röplabdás pályafutása tehát Brassóban kezdődött, mégpedig 1949-ben, amikor felfigyelt rá egy Zărnoveanu Gică nevű, akkori válogatott játékos, aki elsőként nyomta a 194 centi magas Derzsi kezébe a röplabdát.

Derzsi Ede 1952-ben elvégezte Brassóban a technikumot, és kihelyezték Bákóba, ahol nagyon sok fiatal végzőssel ismerkedett meg. És természetesen röplabdáztak. A bákói csapat éppen a romániai elit ligába, vagyis az A osztályba jutásért játszott selejtezőt, amikor Bukarestből belügyiek jöttek Derzsiért, akit egyszerűen megfogtak és elvittek. Huszadik életévét töltötte volna be éppen, amikor ez az eset 1954. október 14-én megtörtént. Mindenféle félreértés elkerülése végett: Derzsi Ede egy hét múlva már tagja volt Románia felnőtt

Derzsi Ede 1964-ben

Kirándulás barátokkal a homoródmácsi barlangnál, 1953-ban. A felső sorban baloldalt id. Hoffmann Ernő, a jobb oldalon Derzsi Ede.
Kép: Id. Petres Kálmán családi albuma

férfi röplabda-válogatottjának, amelynek soraiban pár hét múlva, novemberben a franciák ellen be is mutatkozott. Az újoncavatás kurta-furcsára sikeredett és kalandosnak bizonyult, mivel a hórihorgas Derzsire nemcsak a belügy-minisztérium sportalakulata, azaz a Dinamo, hanem a honvédelmi minisztérium sportközpontja, akkori nevén a CCA – Casa Centrală a Armatei, magyar fordításban a Hadsereg Központi (Sport)Klubja, későbbi közismertebb nevén a bukaresti Steaua (magyarul: Csillag) – is szemet vetett. Úgyhogy a dinamósok a franciákkal vívott meccs utáni banketről Derzsit egyszerűen ellopták, és elrejtették egy tűzoltókaszárnyába. A dolog úgy ért véget, hogy mivel 26 nap múlva a hadsereg katonaszökevénynek akarta őt nyilvánítani, a Dinamónak be kellett vallania a csejt, és a dolgok elrendeződtek. Amúgy Derzsi katonai pályája úgy alakult, hogy amikor egyszer egy moszkvai meccsről hazajöttek, gratuláltak neki, hogy őrmester lett. Később egy prágai meccs után azal fogadták Bukarestben, hogy: „Gratulálunk, alhadnagy úr!”, s így szépen, sorban, amíg alezredeként nyugdíjba vonult. Meg is kérdeztem volt tőle, hogy hányszor öltött egyenruhát. Azt mondta: „Egyszer. Amikor az igazolványba fényképet készítettek. Azt hittem, megfulladok, nem kaptam levegőt.”

No, de vissza az '50-es évekhez: jöttek a világversenyek. Olyan időszakban történt mindez, amikor – Derzsi 1954 novemberében kezdődött és 1969 márciusában befejeződött válogatottbeli,

másfél évtizednyi időszakát tekintve – az Európa-, illetve világbajnokságokon az első hat helyre majdnem kizárólag a kelet-közép-európai országok csapatai váltottak bérletet. Ezen belül a dobogós helyekért akkoriban többnyire a (volt) Szovjetunió, az akkori Csehszlovákia, Románia, egyszer-másszor Bulgária, Magyarország és Lengyelország csapatai vívtak nagy mérkőzéseket – és vihettek haza érmeiket. Az egyértelmű kelet-közép-európai fölényt jellemzi, hogy a tárgyalt időszak Európa-bajnokságainak négy kiírásán Csehszlovákia kétszer (1955, Bukarest, 1958, Prága), egy-egy alkalommal pedig Románia (1963, Bukarest) és a Szovjetunió (1967, Törökország) volt aranyérmes; az ezüstérmeken kétszer Románia (1955, 1958), egy-egy alkalommal Magyarország (1963) és Csehszlovákia (1967); a bronzon pedig a Szovjetunió (1958, 1963), Bulgária (1955) és Lengyelország (1967) osztozott. Ugyanebben az időszakban a világbajnokságok szintén négy kiírásán két-két alkalommal Csehszlovákia (1956, Párizs, 1966, Csehszlovákia) és a Szovjetunió (1960, Brazília, 1962, Szovjetunió) együttese állhatott fel a dobogó legmagasabb fokára, az ezüstérmeken szintén két-két kiírásán Románia (1956, 1966) és Csehszlovákia (1960, 1962), a bronzon pedig ugyancsak kétszer-kétszer a Szovjetunió (1956, 1966), illetve Románia (1960, 1962) osztozott.

Élete első világbajnokságán, 1956-ban Derzsi és társai 3:1-re verték a Szovjetuniót, ami akkoriban világraszóló teljesítménynek számított. És pont elég

volt ahhoz, hogy a végelszámolásnál egyenlő pontszámmal beérjék, de mind szettarányban, mind a szettekben belüli pontarányban jobb mutatóval megelőzzék a keleti félelmetes ellenfelet, és a csehszlovákok mögött ezüstérmesek legyenek. Derzsi erre úgy emlékezett, hogy „tulajdonképpen a szovjetek hozták fel ezt a sportágot. Abban az időben, elképzelheted, milyen motiváció volt a sport. Nemcsak a Szovjetunióban, hanem nálunk is. Ismerjük el: az '50-es években én minden esztendőben kimentem Franciaországba, egy akadémikus pedig nem.” Alighanem ez a vébé alapozta meg Derzsi Edének a Franciaországhoz és az ottani sporttársakhoz fűződő örök barátságát.

A következő, 1960-as, brazíliai világbajnokságon Románia bronzérmes lett, de a hazatérés után elismerés helyett iszonyú letolás volt a köszönet. „Amikor hazajöttünk, hat és fél óras kielemezés következett, amelyiken az is elhangzott, hogy hazaárulók vagyunk...” – emlékezett Ede, mire csodálkozva kérdeztem vissza: „Azért, mert bronzérmesek lettetek?!” „Azért – vágta rá. – Mert úgy utaztunk ki, hogy mi vagyunk a világbajnokok. A csapat tényleg nagyon jó volt, bennünk volt a világbajnoki cím. De nem volt olyan vezetőség, amilyen volt a csapat. Egy hozzá nem értő, teljesen amatőr susztergárda volt a vezetőség. Az egyetlen Nicolae Sotir edzőn kívül! Pedig az volt a romániai röplabdatortörténet legjobb csapata: Drăgan, Roman, Fieraru, Cherebețiu, aki az én fel-emelőm volt, aztán Corbeanu, Horațiu

Mi más, ha nem röplabdatorna? Derzsi Ede és Demeter Zoltán művelődésszervező Derzsi 80. születésnapjához készült beszélgetésén, Baróton, 2014. november 4-én

Nicolau, Miculescu, Mihăilescu. Ez volt a csapat!” És Derzsi, természetesen. „Mit mondjak – folytatta –, olyan bírót vittünk magunkkal, aki megverette a házigazda brazil lányokat, másnap meg brazil bírók fújtak nekünk a szovjetek ellen. Ugye, nem kell mondjam, mi történt?” Az történt, hogy szoros meccsen ugyan, de a Szovjetunió 3:1-re nyert, és amúgy veretlenül lett világbajnok.

Akkoriban egy-egy Európa-, illetve világbajnokságon mindenki játszott mindenkivel az 1–8., vagy az 1–10. helyért. Mindennap meccs volt, gyilkos iram lehetett... Derzsi szerint az edzések is olyanok voltak, „hogy a maiak azt mondják, örültek voltunk”. Reggel hétkor kezdték a napot, „háromnegyed nyolcig volt az első menet. Utána egy kis pihenés, reggeli, tíztől fél egyig megint edzés, majd ebéd, kötelező pihenés, délután öttől hétig pedig a nagyedzés. Az erőnléti edzéseket Sőtér János, Balázs Jolán férje állította össze, egy-egy ilyen edzésen tíz-tizenkét tonná is megmozgattunk fejenként. Télen térdig érő hóban futottunk fel a Pojánáról a Schullerre. Évek múlva a fiatalok már fordítva csinálták: lefelé futottak. Aztán, amikor az Eb-n hetedikek lettek, a sportsajtó azt írta róluk, hogy »a válogatott jó úton halad... Hát én többet nem röplabdáztam volna, ha engemet a görögök megvernek...» Akkoriban ugyanis nem úgy volt, hogy ledarálták az edzéseket, és indulás haza, hanem a dolgok elméleti részével is foglalkoztak, megbeszélték, megrágták, hogy mit, miért és hogyan kell csinálni. Visszavonulása után egy alkalommal Derzsi a brassói Dinamo edzőjét helyettesítette. „Magyarozok, magyarozok, hát egyszer csak azon kapom magam, hogy

egyedül beszélek. Mert ők az órát figyelték, hogy mikor jár le az edzés.” Ezzel szemben – folytatta – „mi olyant is csináltunk, hogy vettünk egy üveg bort a teremőrnek, ő ideadta a kulcsot, s amikor az edzők odahaza aludtak, lementünk a terembe, és hajnalig röplabdáztunk. Utána gyorsan be az ágyba, s reggel kezdtük előlről. Mi a sportban leltük örömünket. Én ott találtam meg az igazi örömemet. Emlékszem, három hónap is eltelt, míg megittunk egy pohár sört. Ezt nagyon komolyan mondom! A téli vakációk alatt néhány napra hazajöttem Barótra, szegény Hoffmann Ernő barátommal, aki azóta sajnos meghalt, szóval bementünk a Takó Dezső bácsi istállójába, és négyen-öten megittunk egy üveg bort, s elénekeltük a himnuszt... A lónak is adtunk egy pohárral, hogy hallgasson...”

„...a szervát rendszeresen a hálóba ütöttük, hogy kerüljön megint hátul, s szabaduljunk tőle. Veszett meg a pali!”

Az egy pohár sör három hónapra történet valóban igaz. Egy kicsi kivétellel: az 1958-as prágai Eb-n volt, hogy egy napon, amikor már minden lejárt volt, összeültek páran: magyarok, románok, lengyelek, csehek. Mivelhogy az írásos forrásokban először 1499-ben említett U Flekü nevű, világhírű kulturális intézményt, értsd: sörfőzdet nem lehetett kihagyni. Szép kora őszi reggel volt már, midőn Prága polgárai munkába igyekeztek, a fiúk pedig – magyarok,

románok, csehek, lengyelek – tökéletes egyetértésben a patinás főzde teraszán még mindig osztották a röplabda dolgait.

Nos, Románia csapata – amint a korábbi felsorolásban is láttuk – rendre szállította az érmekeket, egyedül az aranyérem nem akart összejönni. Amíg el nem érkezett 1963-ban a bukaresti Európa-bajnokság. Hazai környezet, hazai közönség, házigazda csapat javára olykor enyhén lejtő pálya... Szóval meg kellett kérdezni Edétől: Segített mindez? Azt mondta: hát segített, neki legalábbis igen. Derzsi ugyanis arról volt híres, hogy legalább annyira szeretett sáncolni, mint támadni. És itt jön a csavar. Vagy a titok feltárása, ahogy tesszik. Hallgassuk csak Edét: „Akkoriban még nem szabadott átnyúlni a hálón, de én ezt meg-megtettem, rajtam tehát akár meccseket lehetett volna elveszteni. Nos, én akkor éreztem, hogy nekem többször megbocsátották azt, hogy átnyúltam. Ezt biztosan tudom, és Isten és ember előtt elismerem, hogy átnyúltam.” A Szovjetunióval vívott, és 3:2-re megnyert meccsen Sotir a ruszki legjobb emberével, Csesznokovval állította szembe. A taktikai utasítás ennyi volt: „Derzsi, tudod, mit kell csinálni...” Tudta és tette, a lényeg, hogy „Csesznokov azon a meccsen nem ütött labdába... Természetesen nem ezen múltott, de Csesznokov ki volt kapcsolva. Nekem minden bejött, Csesznokovnak semmi.” Nos, 1963-ban Bukarestben megszületett az aranyérem.

Amúgy hogy, hogy nem, Derzsi mindig szeretett a szovjetekkel meccselni, mivelhogy amazok „mindig szét akartak zúzni minket, mi pedig cukkoltuk őket. Volt egy játékosuk, Bugajenkov, olyan karjai voltak, mint egy kovácsnak, és akkorákat ugrott, hogy esett át a hálón. Amikor támadó sorba került, a szervát rendszeresen a hálóba ütöttük, hogy kerüljön megint hátul, s szabaduljunk tőle. Veszett meg a pali!” Egészen más megközelítésből, de – mint mondta – a lengyelek ellen is szeretett játszani, „mert mindig nagyon kulturált csapatuk volt”. A kíváncságlista ellenkező, rosszabbik oldalán a csehszlovákok álltak: „A csehek ellen sohasem szerettem játszani. Minden gyengénket ismerték. Például felugrottál sáncolni, akkor ők beejtették melletted. Tízszer egymás után. Akkor azt mondtad, jó, most nem ugrom. Erre úgy bevették, hogy füstölt... Amikor ezt kétszer-háromszor csinálták meg egy meccsen, még semmi gond nem volt, de amikor végig ezt művelték, akkor valósággal meghülyítették...”

Keresztapa és keresztlányja találkozás. Derzsi Ede a gyermekkori jó barát, id. Hoffmann Ernő leányával, Hoffmann Edit múzeológussal és művelődésszervezővel Derzsi 80. születésnapján, Baróton, 2014. november 4-én. Képek: Demeter Zoltán gyűjteménye

Európa-bajnoki cím ide vagy oda, Derzsi Ede számára mégis 1964 hozta el sportolói álmainak beteljesülését. A tokiói olimpia. Ahol Derzsiék éppen lecsúsztak a dobogóról, és negyedik lettek, egyetlen pontocskával lemaradva a bronzérmes japánok mögött. Amiről alighanem a körmérkőzéses döntőben éppen a házigazdától elszenvedett 0:3 tehetett... Meg is kérdeztem tőle, hogy nem fájt egy kicsit ez a negyedik hely, illetve, hogy ama bukaresti Eb-aranyérem nem ír-e felül mindent. Határozottan azt mondta, hogy Tokióban „nekem akkor beteljesült az álmom. Ez volt pályafutásom csúcsa. Ez olyan, mint a látogasd meg Nápolyt, és meghalhatsz. Tokiót bárki meglátogathatja, de olimpikonnak lenni, az a legtöbb, amit ember elérhet. Ha valaha hálás lehetek Istennek azért, hogy ilyen fizikai adottságokkal áldott meg, akkor Tokióért vagyok hálás. Az volt az utolsó szabad olimpia. Akkor az olimpiai játékokon még nem volt sem politika, sem rendőr, sem biztonsági szolgálat...” Hát igen, neki elhíhetjük.

Ebbe a kiemelkedő pályafutásába belefért még egy világbajnoki ezüst (1966, Csehszlovákia), amikor a csehszlovák megint borsot törtek Derzsiék orra alá, és a körmérkőzéses döntőben 3:1-re

nyertek, a végelszámolásnál egyetlen ponttal megelőzve Románia csapatát. Belefért még egy Európa-bajnoki 5. hely (1967, Törökország), és – el ne felejtsem! – az elején említett két BEK-győzelem: az 1966-os és az 1967-es döntőben ugyanis a bukaresti Dinamo az ellen a bukaresti Rapid ellen győzött, amelyik addig háromszor (1961, 1963 és 1965) hódította el a serleget. Mindkét „román” házi döntőt a bukaresti Romexpo-csarnokban rendezték. Telt házzal, 12 000 néző előtt.

És Derzsi Ede számára jött a jutalom: a franciaországi levezetés. 1969-ben a Cette/Sète nevű, akkor olyan 30 000-es kis város csapatához szerződött edző-játékosnak. Azt mondta: „Ők kerestek meg. Előzőleg ott edzőtáboroztunk. Éppen akkor estek ki az első osztályból, tehát mindent előlről kellett kezdeni. Elmondtam nekik, hogy fiúk, nálam nincs röplabdatabletta, hogy este beadjam, és reggel bajnokok legyünk. Elmondtam, hogy mit kell tenni. Vállalták. Bejutottunk a döntőbe úgy, hogy a bajnok Marseille-t 41 perc alatt vertük 3:0-ra. Ez francia csúcs, s ma is áll!” Aztán egy felugrásnál Derzsiék elszakadt a térdszalagja... De a csapat így is bronzérmes lett!

Derzsi Ede amúgy imádta a dzsesszmuzsikát, a polca mindig tele volt

jobbnál jobb albumokkal. 1970-ben Louis Armstrong Párizsban koncertezett. A francia televízió kapva kapott az alkalmon, és meghívta egy interjúra. Éppen vége volt a beszélgetésnek, amikor a szintén interjúra hívtott Derzsi lépett volna be a stúdióba. Bemutatták őket egymásnak. „Az öreg a hasamig ért, idehajolt, s azt mondta: »How a big man you are...« Mekkora ember vagy...” Louis Armstrong azon nyomban három lemezt dedikált Derzsiéknek, aki szerződése lejártával hazajött, és a brassói Dinamo sportklubnál dolgozott. És például két szóból elintézte, hogy a baróti iskola frissen épült tornatermét ellássák sportszerekkel. Aztán egy rossz napon Brassóban feltörték a kocsiját. A lemezeit ellopták. Köztük volt a három Armstrong is...

Derzsi azt mondta, hogy a franciaországi két év életének másik legszebb időszaka volt. „Amikor hazajöttem, hat hónapig nem adtak munkát. Azt hiszem, kivizsgálták, hogy nem adtam-e el Erdélyt a franciáknak.” Megkérdeztem, hogy nehéz pillanatok voltak ezek? Azt mondta: „Nem. Amikor a Dinamóval kétszer is megnyertük a BEK-et, az nehezebb volt. Öt kemény szett után emelgetni a kupát... Bű nehéz volt. Harmincnégy kiló.”

Ághassi Kovács Attila |

A halhatatlan szatmári vívóklub

Kevés olyan sportklub van a világon, mint a szatmári vívóké, amely röpké ötven év alatt három országnak is adott világbajnoki és olimpiai érmes versenyzőket. Mivel megbízható statisztika erről nem készült, ezért nem állíthatjuk, hogy az egyetlen ilyen a világon a Szatmárnémeti Fencing Egyesület (Asociația „Fencing” Satu Mare), de azt elmondhatjuk, hogy egészen kivételes az, amit Szatmár a vívás terén elért az elmúlt évtizedekben. Ez a műhely ugyanis nemcsak a romániai, hanem a németországi és a magyarországi szakágat is ellátta kivételes képességű versenyzőkkel. A közel 100 ezres városból klasszisok sora emelkedett ki. Tartsunk gyorsan egy névsorolvasást az előző évszázadból, íme a dicsőséglista: Ardeleanu-Weiszböck István, Ardeleanu-Tasi Zsuzsanna, Bodóczy Miklós, Fekete Attila, Funkenhauser Zita, Gombos-Orosz Rozália, Haukler István, Jeneiné Gyulai Ilona, König Rita, Kuki Péter, Moldován (Moldovan-Zsák) Marcela, Șamșudean-Ferenczi Elena, Stahl-Jencsik Katalin, Szepessy József, Weber Mónika. És még két igen releváns kiegészítés a mostani évszázadról: Simona Pop (Deac) a 2016-os riói olimpián győztes női párbajtőr csapat tagja is Szatmáron kapta az első vívóleckét; Romániának nem is volt más aranyérme arról az olimpiáról. A jelenbe pedig ifjabb Andrásfi Tibor aranyérmével érkezünk meg, aki a párizsi Grand Palais-ben ünnepelhette meg a párbajtőr csapatát az aranyérmet, amelyre 52 éve várt Magyarország. Andrásfi apja, Tibor és anyja, Muzsnay Lilla is Szatmáron ismerkedett meg a sportággal, a szülők Budapesten telepedtek le. Andrásfit az apja készítette fel nemcsak az idei olimpiára, hanem már gyerekkora óta is ő edzette. Párizsban ifjabb Andrásfi Tibor végig kiélezett asszókat vívott egyéniben, végül balszerencsésen alakult a napja, mert

negyedik lett, a csapattal viszont a dobogó tetejéről nézhette az ünneplő magyar drukkerket.

És hogy a fentebbi felsorolás ne csak egyszerű névhalma legyen, adjunk jó néhányhoz – olykor személyes – magyarázatot, sokukkal találkoztam ugyanis Németországban. Nem voltam érintett, egyszerűen csak lenyűgözött, hogy egy kis közösség milyen hatással tudott lenni egy nagy múltú sportágra, hogyan tudta formálni azt. Alapítétel: a szatmári vívás Csipler Sándor nélkül nem létezne. A mester 1909-ben született az akkor az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó városban, ahol már pezsgő vívóélet folyt, de ami nem volt országosan jellemző. Csipler Sándor a párizsi vívóakadémia elvégzése (1939) és a szovjet hadifogság után került vissza a városba, és kezdte átadni a fiataloknak a vívás szeretetét, a találatok örömét, a védekezés és a támadás tudományát. Szenvedélyesen szerette a sportágát, az sem törte meg, ha Bukarestben olyan döntést hoztak, ami hátrányosan érintette.

Csipler már az 1956-os, melbourne-i olimpián a román válogatott szakvezetője volt, és testközelből láthatta, hogy a kolozsvári Orbán Olga mennyire közel járt a győzelemhez, és hogy Elek Ilona nyomdokaiba lépett. Akkor a flow kifejezést még nem ismertük, Orbán maga a visszaemlékezésében a svungot használta. Ebből a svungból esett ki egy hosszabb kényszerszünet miatt, ami megtörte a lendületét, így lett ezüstérmes. „Ha Olga velünk vívhatott volna, soha nem kapunk ki” – érzékeltette egyszer kivételes egyéniségét Dömölky Lídia, az 1964-ben olimpiai bajnok magyar csapat egyik tagja, aki a legfontosabb asszót nyerte meg a szovjetek elleni döntőben, Tokióban. Orbán 1972-ig erősítette a román csapatot, és 1990-ben települt át Magyarországra, itt is halt meg.

Jencsik Stahl Katalin.
Kép: A Stahl család hagyatéka

Gyulai Ilona.
Képek: Orbán Olga hagyatéka

Csipler mostoha körülmények között dolgozott magas színvonalon. Olyan magától értetődően mondta tanítványainak, hogy világbajnokok lesznek, mintha csak egy pohár vizet adott volna nekik. És nem a levegőbe beszélt, a jóslatai általában beváltak. Jencsik Katalin és Gyulai Ilona hozta az első sikereket, az 1965-ös rotterdami ifjúsági világbajnokságon ők álltak a dobogó tetején, és még abban az évben a felnőttknél a vb-ezüstérmes törccsapat tagjai voltak. (Akkoriban a nők még nem párbajtőrözhettek, valószínűleg még eredményesebb lett volna a klub, ha abban a fegyvernemben is rajthoz állhatnak.)

Csipler nagy kedvence, Jencsik 21 évesen világbajnoki bronzérmes lett egyéniben, két év múlva, 1968-ban, a mexikói olimpián bronzérmes volt csapatban. Elvászthatatlan társa, Gyulai is ott állt mellette a dobogón. (Gyulainak akkoriban Ion Drîmbă volt a férje, ezért férje nevéen is említették a krónikákban, később Jenei Imre felesége lett.) A magyarokkal hatalmas meccset vívtak, amin a találatarány döntött a későbbi ezüstérmes Magyarország javára.

1975-ben a budapesti világbajnokságon Jencsik Katalin győzött, 29. szüle-

tésnapja előtt egy héttel hallgathatta a román himnuszot. A hatos döntőben körmérkőzés után hirdettek végeredményt, és négy győzelemmel zárt, Olga Knyazevát 4:2-re verte meg, ez a siker kellett neki a végső diadalhoz. A korabeli beszámolók szerint nagy meglepetés volt ez a győzelem, és a kor szellemének megfelelően akkoriban nem lehetett kiemelni, hogy a név mögött egy ízig-vérig magyar versenyző áll. Mivel a férje, Stahl István újságíró lett, ezért a hivatalos műsor-közlő Ecaterina Stahl néven szólította. A másnapi *Népsport*nak adott nyilatkozatában arra utalt a boldog győztes, hogy még nem érezte át teljesen, milyen nagy dolgot ért el, de annyi virágot kapott, ami talán hűen szimbolizálja a siker mértékét, nem gondolta, hogy egyáltalán létezik ennyi virág. Csipler eközben épp Ausztráliában volt egy három hónapos oktatókörúton, és szinte biztosan megkönnyezte, amikor értesült a nagy győzelemről.

Az 1972-es, müncheni olimpián Stahl-Jencsik és Gyulai megint bronzérmesek lettek Románia színeiben, Magyarország a második helyen végzett. Jencsik lánya, a töröző Stahl Krisztina 2008-ban a pekingi olimpián egyéniben vívott, akkor csapatban már nem jutottak ki.

A kis műhelynek férfi vonalon sem kellett szégyenkeznie, hiszen Szepessy József csapatban lett világbajnok – igaz német színekben. „A technikára megtanítalak, de eszet nem tudok adni hozzá” – Csipler ars poeticáját épp Szepessy idézte így fel, aki 1971-ben döntött úgy, hogy a milánói világupaversenyről nem tér haza. Mivel német felmenőkkel is rendelkezett, megkapta a német állampolgárságot, és a göteborgi, 1973-as világbajnokságon éppen az egy évvel korábban olimpiai bajnok magyarokat verték meg a döntőben Szepessy sziporkázásával. Ekkor hangzott el a közvetítésben, hogy a német Szepessyvel szemben a magyar Schmitt áll a páston. Szepessy olimpiára sem román, sem német színekben nem jutott el, de 1973-ban a második lett a német év sportolója választáson.

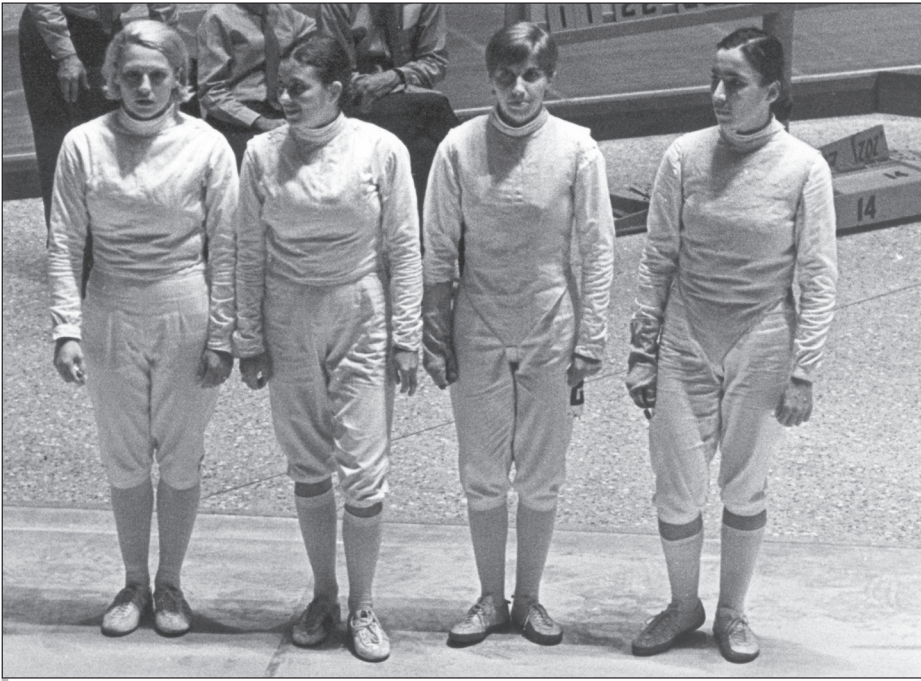
Ugyancsak német színekben versenyzett, és lett legenda a töröző Funkenhauser Zita. Már 1984-ben, 18 évesen olimpiai bajnok lett Los Angelesben, és ezt az első helyet megvédték négy évvel később Szöulban is a társaival. Funkenhauser László és a felesége, Vári Éva a vívóklubbal szemben laktak, a kis Zitának csak át kellett menni a zebrán, hogy megtalálja az életét megváltoztató sportágat. Zita ruganyos és mozgékony volt, feltűnt a tehetségé Haukler

Juditnak, aki edzőként dolgozott ott. Az édesapa eltökélten mondogatta a lányainak, elmennek a városból egy jobb élet reményében, és ez a terv valóra is vált. „Minden vagy, és sehol sem vagy, sehová sem tartozol teljesen. Az akkori Romániában talán nekünk lehetett a legrosszabb, mert német volt a nevünk, és magyarul beszéltünk. Megérkeztünk Németországba, ahol románoknak gondoltak bennünket, miközben mi magyarul beszéltünk, mert igazából nem is tudtunk románul. Nem is értették a németek, hogy lehet ez, mi mindent művelt a történelem” – idézte fel nekem Tauberbischofsheimben Zita, aki a vívás után fogorvos lett, és a praxisát manapság is gyakorolja, a városban elsősorban már így ismerik.

Itt tegyük egy kis történelmi kitérőt. A Német Szövetségi Köztársaság 1967-ben vette fel a kapcsolatot Romániával, akkor kezdődtek az egyeztetések a két állam közt, hogy a nyugatnémetek érdemben segíthessenek a Romániában maradt német kisebbségnek, vagyis kiemenekíthessék őket. Az alapvető emberi jogokat akarták megadni azoknak, akik a háború után a keleti blokk egyik legrosszabb részén maradtak. Az volt a szokás, hogy a németeknek minden egyes ember után fizetniük kellett Nicolae Ceaușescu kommunista diktátornak, valamint a hírhedt román titkoszolgálatnak, a Securitaténak néhány ezer márkát. Hosszú listát vezettek, azok voltak előnyben, akiknek rokonai éltek kint, mert ők megbízhatóan utaltak a családgyejesítésért.

1979-ben Funkenhauser apuka ment elsőnek, aztán a család, az első karácsonyt 1980-ban töltötték együtt, kint. A német vívás legfontosabb szakembere, Emil Beck üdvözölte a család döntését, és minden segítséget megadott a rendkívül tehetséges Zitának, aki 18 évesen már ott állt Los Angelesben a dobogó tetején. „Fogorvos vagyok, jól tudom, mit jelentenek a gyökerek. A magyar kultúrához vonzódok, már csak a nyelv miatt is, a Svájcban élő testvérem, Hedvig mindig magyar bébiszittert vesz fel, hogy a gyerekeivel gyakoroltassa a nyelvet.” És hogy mennyire komolyan gondolja a kultúra őrzését, jó példa, Arany János szavait tökéletesen idézte beszélgetésünk egy pontján: „Embernek lenni mindig, minden körülményben.” A sors fintora, hogy a Los Angeles-i olimpiai döntőt Németország épp Románia ellen vívta, amelynek négyfős csapatában hárman voltak szatmáriak: Orosz Rozália, Zsák Marcella és Weber Mónika, a német színekben pedig Funkenhauser Zita vívott... A mai

Románia 1969. évi, havannai világbajnokságon aranyérmes csapata a Szovjetunióval vívott döntő előtt. Balról jobbra: Szabó Olga, Gyulai Ilona, Ardeleanu Zsuzsa, Vicol Maria. A keret tagja volt még Ana Ene. Kép: Orbán Olga hagyatéka

médiaviszonyok között nem lett volna egyetlen olyan tudósítás sem, amelyben ne emlékezzenek meg arról, hogy egy Németország–Románia meccsen mennyi magyar szó és kifejezés hangzott el, de akkor, 1984-ben ez az információ elment a radar alatt.

Weber Mónika Taubertől messzebb, Köln mellett telepedett le, szabadságot vett ki, hogy reggelivel tudjon fogadni, amikor meglátogattam, és felidéztek a múltat, a szökését, a sikereit. Arról sincs kimutatás, így nem merem százszázalékos biztonsággal azt írni, hogy nincs még egy olyan versenyző, aki két országnak nyert olimpián érmet, miközben az anyanyelve egy harmadik, de hogy nem sokan vannak ilyenek, abban egészen biztosak lehetünk.

Mint a '84-ben szerzett olimpiai érem mutatta, Weber Mónika már neves vívó volt, amikor elhagyta Romániát. 1986-ban egy comói világbajnokságról lépett le, onnan Rómába ment, regisztrálták a menekülttáborban. A papírjait nem vihette magával, azokat le kellett adnia a szállodában, a csapatot kísérő román belügyiek figyelmét az olaszok terelték el, akik hívtak neki taxit is, az pedig meg sem állt a vasútállomásig. Az olimpiai akkreditációs kártyával igazolta magát, miután megérkezett a fővárosba. Három hónapja volt, hogy felvegye a kapcsolatot a németekkel, akkor már Offenbachban dolgozott Haukler István, aki 1985-ben hagyta el Szatmárt, és aki Csipler utóda volt a klubnál. Igen

ám, csakhogy Webernek át kellett jutnia az olasz–osztrák, majd az osztrák–német határon is. Édesanyja ismerősei segítettek. A bőröndök közé, a kocsi csomagtartójába rejtették. „Megmukkanani tilos volt, igazából megmoccanni is. Csak megfulladni nem szabadott. Majd kiugrott a szívem a helyéről, de végül nem vettem észre a határon, pedig bevilágítottak a kocsiába. Szerencsém volt” – mondta az akcióról.

Weber Mónika 1992-ben, a barcelonai olimpián már német színekben ezüstérmes lett, az 1996-os olimpián, Atlantában állt a legközelebb ahhoz, hogy egyéniben is nagyot alkosson. Jól ment neki a vívás, a negyeddöntőben azonban lelépett a pástról, kifordult a bokája, és kikapott attól a lengyel versenyzőtől, aki ellen nagyon szeretett vívni, és akit többnyire meg is vert. Úgy érezte, az az ő napja lehet, ehelyett csak a fizikai és a lelki fájdalom maradt meg, noha csapatban bronzérmes lett. 1999-ben a világbajnoki aranyérmes csapat tagja volt, a sydney-i olimpián, 2000-ben szintén bronzérmes lett.

Ha még visszakanyarodunk Tauberhez, az egykori nagy fellegvárhoz, ott él Rita König, ő pedig az utolsó szatmári töröző, aki olimpiai dobogón állhatott: Sydney-ben, 2000-ben lett második. „Vidd magaddal a kicsit is. Én pedig a mai napig nagyon hálás vagyok Zsuzsának, a nővéremnek, hogy szót fogadott édesanyámnak, Daróczy Margaretnak, és elvitt a vívóterembe. Eleven és

rossz voltam, mint egy fiú. Apám imádtam a futballt, jó játékos és később jó edző volt. Sokszor voltam vele a pályán, de lányoknak ebben az időben még nem létezett a foci. Emlékszem, anyukám milyen csodálatos szürke és piros sisakot varrt nekem. Nem egy standard darab volt, nagyon menőnek éreztem, épp a különlegessége és a színei miatt” – elevenítette fel a kezdeteket König.

A König család tagjai kevéssel a romániai forradalom előtt, 1988-ban hagyták ott Szatmárt, és költöztek Nyugat-Németországba. Burghausenben telepedtek le, az egész család ott él most is, az édesapa már nincs közöttünk, az anyuka és Zsuzsa természetesen most is magyarul beszélnek Ritával. König Rita Emil Beck csapatához csatlakozott, és 2000-ben élete formájában vívott, a nyolc között a magyar Mohamed Aidát verte, az elődöntőben azt az olasz Trillinit, aki háromszoros olimpiai bajnok volt. A döntőben Vezzalival szemben alulmaradt, az olasz volt az egész verseny favoritja. König Rita a csapatversenyben is ezüstérmes lett.

Romániának a legnagyobb sikert Simona Pop érte el. „Egy százalék esélyünk volt. Tényleg annyi. De ez egy olimpia, az olimpián senki nem emlékszik arra, hogyan érkezel, csak arra, hogyan távozol. Nekünk pedig azzal az éremmel sikerült a nyakunkban távozni, amiért a nap elején mindenki sorban állt” – ezek már a versenyző szavai, aki kevéssel Rio után abba is hagyta a vívást. A döntőben magyarul imádkozott, a sikere után kétnyelvű táblával mondott köszönetet Szatmárnak. A bajnoknőnek a magyar miniszterelnök, Orbán Viktor is gratulált.

Kuki Péternél is meg kell állni egy pillanatra, mert ő ugyan nem lett világbajnok törvívó, de ezüstéremig így is eljutott, és ő volt az első szatmári, akit a nemzetközi szövetség (FIE) a halhatatlanok közé választott. Ebben közrejátszott az is, hogy a bírói testület megbecsült tagjaként maradt a sportágban, és sok versenyen állt a pást mellett, így például az 1992-es és az 1996-os olimpián is.

Ahogy a bevezetőben említettem, nemcsak a németországi és a romániai, hanem a magyarországi vívás is hasznosított a szatmári műhelyből. Fekete Attila például az 1996-os olimpián szerepelt, 1998-ban és 2001-ben a világbajnok magyar párbajtőr csapat tagja volt. 1998-ban egyéniben bronzérmes is örülhetett, jelenleg a BVSC szakosztályvezetője, ahol Andrásfi Tibor is versenyez. Ők így tartják életben a szatmári műhelyt.

Szabó Lajos |

Partium szülötte – Berlin bajnoka

Kabos Endre, háromszoros olimpiai bajnok kardvívó pályafutása

Kabos Endre (Nagyvárad, 1906. november 5. – Budapest, 1944. november 4.) felmenői mindkét ágon kelet-magyarországi zsidó családból származtak. Édesapja Katz Sámuel bankkalkalmazott, majd bankigazgató volt. A család 1908-ban magyarosította Kabosra a nevét. Gyermekéveit Nagyváradon és Berettyóújfaluban töltötte, a középiskolát azonban már a budapesti Werbőczy-gimnázium, a mai Petőfi jelentette számára (érdekességként érdemes megemlíteni, hogy Gerevich Aladár, és később Schmitt Pál is itt végzett). Ekkor a család a Hadik laktanya mögött, a Bertalan utcában lakott.

Kabos, bár igen szerette a sportot, sokáig nem akart vívó lenni. Ahogy a *Testnevelés* című folyóiratban megjelent, *A versenyző lelki világa* című cikkében leírja, „Deák koromban a sport majd minden ágával, nem eggyel versenyszerűen is foglalkoztam; a vetélkedőláz, a küzdelem keresése már akkor élt bennem. Bekapcsolódásomnak a vívásba a véletlen volt a szülőanyja. Ezt pusztán azért jegyzem meg, mert éppen a Hungária Vívó Klub egyik tagja képében jelentkezett a »Deus ex machina«. Barátom akkor már lelkes vívó volt, amikor én még középkori témájú regényekből ismertem csak a kardforgatást, s bizony csak katona és rendőr oldalán láttam kardot. Szüleim születésnap ajándékképpen jutottam először vívókardhoz. Megvallom őszintén, az ajándéknak nem nagyon örültem. Habár szüleim szerették volna, ha a vívósporthoz adom magamat, nekem semmi kedvem sem volt hozzá. Barátom nemegyszer magyarázta, hogy milyen nehéz bizonyos reflexek kiküszöbölése; évek hosszú sora kell, míg az ember nagy szorgalom és kitartás árán valamit el tud érni; hiába rugalmas a test, gyors a kéz és más adottság, amivel

más sportágban rövidesen eredményes lehet valaki, a vívásnál más a helyzet. Ezen előadásainak az lett az eredménye, hogy felkeltette bennem az érdeklődést; amikor pedig egy alkalommal felfedezte, hogy felszereléssel is rendelkezem, invitálni kezdett a tanulásra, s akaratlanul is olyan cselet vetett, amire reagáltam; hozzátésem rögtön, hogy sohasem bántam meg, s engedjék meg, hogy neki ezért ezúton köszönetét mondjak. Ugyanis kardomat nézegetve megjegyezte, látszik, hogy nem szakértő vette, mert nem jó a súly elosztása; erre bennem fellángolt a gyerekes dac, s »majd én megmutatom« csatakiállással beléptem a vívni tanulók táborába. Beállottam a sorba, s a lábmun-kán kezdtem. Sok embert veszített el a vívósport ezzel a nehézkezettel, nem egyet elriaszt a gondolat, hogy úgy mondjam, székek nélkül üldögéljen, lévén a vívóállás ehhez hasonlatos. A gyöngéje már ezen elhull, otthagyja az egészet; de van sok, aki mint komoly versenyző vész el amiatt, hogy rögtön kardot fog, és nem helyez súlyt a legfontosabbra, az alapra. Én is bizony, mint a saharai vándor az oázisra, úgy néztem a kardra, hogy mikor kaphatom kézhez. Már az iskolavívásnál meglátszik, ki nek van kedve a versenyzéshez, és ki benne van meg a kitartás hozzá. Emlékszem: mindig szorongva lestem, mikor kerülök sorra, és társaimhoz viszonyítva hogyan haladok.”

A fenti visszaemlékezést némiképp árnyalják az iskolai értesítők, melyből az derül ki, hogy Kabos nem számított a jó tanulók közé, még testnevelésből sem volt jeles. A híres Kmetykó Lajos tanár úr vezette iskolai sportkör eredményei között sem olvashatjuk a nevét. Osztálya 1924-ben érettségizett, Kabos „ismétlésre utasított”. Nincs adat arra, hogy később letette volna a vizsgákat.

Kabos (Katz) Endre (1906–1944) nagyváradai születésű háromszoros olimpiai bajnok (1932 – csapat, 1936 – egyéni, csapat) kardvívó

Autogramgyűjtők gyűrűjében a berlini olimpián

Bankhivatalnokként kezdett dolgozni az édesapja vezetése alatt.

Vívni magánúton, Italo Santellinél tanult. 1926-tól a Vívó és Atlétikai Club, 1930-tól a Tisza István Vívó Club tagja, 1934-ben igazolt az Újpesti Torna Egyletbe.

Első ismert eredményét, 1927-ben a Hungária Vívó Club ún. kizárásos versenyén érte el, ahol Doros György mögött a 2. helyen végzett. A későbbi Eb-n 3. helyezést Doros Györgynek tünt fel különleges tehetsége, ahogy „hosszú balkarjával igen ügyesen vezette a kardot és kitűnő tempóérzékről tett tanúságot”. A kiváló pszichológus Doros figyelte fel arra is, hogy Kabos első versenyén a döntő pillanatokban elrontotta,

az izgalomtól gyomorgörcsöt kapott. Az annalesok ismét 1928-ban említik a nevét, mint a Miskolci Atléta Kör országos kizárásos kardversenyének bronzérmesét. A névjegyet az 1929. évi Szlovenszko-bajnokság győzteseként tette le. 1931 és 1937 között harmincnégyszer volt tagja a válogatottnak.

Első világversenyéről, a bécsi Eb-ről Doros György így számolt be: „A második lett Kabos Endre. Valahányszor új tehetséget első ízben küld a vívószövetség külföldre, a szorongás egy bizonyos nemével kísérjük az újonc szereplését, mert egészen más dolog itthon és más külföldön jól vívni. Kabos első külföldi szereplése minden várakozást felülmúlt. Szívós akaratú,

jó technikájú, balkezes vívó. Úgy a támadásban, mint a védelemben elsőrendű. Hosszú karja villámgyors és szédületesen biztos, bár lábtechnikája ellen sem lehet semmi kifogás. Kitarítás, gyors feltaláló képesség és kitűnő tempóérzék jellemzi vívómódorát. Már most látható munkájából, hogy még sok dicsőséget fog a magyar vívósportnak szerezni. Egyike a legkitűnőbb úgynevezett aktív-defenzív vívónknak, akinek személyében egyesül az olasz és magyar kardvívás minden lehetősége.”

Legfontosabb eredményei: 1931-ben második a bécsi Európa-bajnokságon, 1933-ban Budapesten, 1934-ben Varsóban aranyérmes. Csapatban 1931-ben, '33-ban, '34-ben és '35-ben Európa-bajnok. 1932-ben Los Angelesben egyéniben bronzérmes, és tagja az olimpiai aranyérmes csapatnak. Legnagyobb sikerét 1936-ban az egyéni olimpiai kardverseny megnyerésével érte el.

„...hosszú balkarjával igen ügyesen vezette a kardot és kitűnő tempóérzékről tett tanúságot.”

A berlini egyéni kardversenyre Kabos már kétszeres csapatbajnokként készülhetett, hiszen már a berlini csapatversenyt is megnyerték a magyarok, mégpedig éppen az ő fantasztikus, fontos lélektani pillanatban kivívott, Marzi elleni győzelmével. A váratlanul szoros olasz-magyar karddöntőben többszöri olasz vezetéskor, 4:3-as állásnál következett a Marzi-Kabos-összecsapás, melyet a szintén olasz Anselmi vezetett. Ha Marzi győz, elhúznak az olaszok, s talán elúszik a meccs is. Kabos 4:1-es veszteségi pozícióból fordította meg az aszszót, megtörve az olaszok addigi lendületét, és legyőzve a szemérmetlenül elfogult Anselmit is. Győzelmével döntő mértékben járult hozzá a 9:6-os magyar sikerhez.

Az egyéni verseny kilences döntőjébe három-három magyar és olasz, valamint egy-egy lengyel, belga és osztrák kardozó került. A nemzeteken belüli körbevívás során kiderült, hogy az olaszok Marzit segítik, leadva neki az aszszókat, míg a magyarok komoly meccseket vívnak. A harmadik körben találkozott össze a két nagy rivális, s Marzi ezúttal viszonylag simán, 5:2-re győzni tudott Kabos ellen. De semmi sem veszett még el, hiszen a következő körben Gerevich elvette Marzi veretlenségét: szoros, idegtépő csatában 5:4-re

A Berlinből két bajnoki címmel hazatérő Kabost vállukra emelték a rajongók.

Képek: Szarka Klára (szerk.): *Kabos Endre, az elegáns bajnok (1906–1944)*. Magyar Olimpiai és Sportmúzeum Nemzeti Sportközpontok, Budapest, 2013.

győzte le az olaszt. (Aki két körrel később a lengyel Sobiktól is kikapott.)

Az első 23 asszó után hárman álltak az élen egy-egy vereséggel: Kabos, Pinton és Rajcsányi, de közülük csupán Kabos tudta megtartani a helyét: háromsima győzelemmel megnyeri az egyéni aranyérmes Marzi és Gerevich előtt.

„Köszönöm, Maestro! Magának köszönhetem. Maga volt a mesterem, Maga tanított egész esztendőben, sőt nemcsak tanított, hanem mindig buzdított is a szorgalmas munkára. A sikernek legalább a fele a magáé, Maestro!” – idézi Kabost a *Nemzeti Sport*, amint a könnyező Santellihez fut.

„Természetesen végtelenül boldog vagyok. Olyan boldog, amilyen boldog talán még sohasem voltam. Ez nem egy évnek, hanem számos év kitartó munkájának az eredménye, amelyben sok szenvedés is volt... Az elején éreztem már, hogy győzni fogok” – nyilatkozta a *Nemzeti Sport*nak. A kérdésre, miszerint tovább vív-e, vagy pedig visszavonul, így felelt: „Nem, nem vonulok vissza! Nagyon csábít Tokió. Ott még szeretnék részt venni, és megismételni az itteni győzelmet” – válaszolta.

Optimizmusát a pillanat hangulata indokolta, de a történelem mást akart, nagyon mást! Néhány hónappal később súlyos balesetet szenvedett: egy autóbusz elütötte a Berlini téren (Nyugati tér). Kisebb zúzódásokat és súlyos bordatörést szenvedett. Valószínűleg sérülése volt az, ami miatt már csak ritkán lépett pástra, az UTE

párbajtőr-bajnokcsapatában azonban háromszor is vívott (1937–1939; az UTE vívószakosztálya 1938-ban kapitányává, utóbb 1939-ben örökös bajnokává is megválasztotta). A zsidótörvények azonban véget vetettek a sportpályafutásának.

A sors különös fintora, hogy a zsidó származású Kabos, számos sorstársához hasonlóan a náci Berlinben, horogkeresztek árnyékában vívta ki élete legnagyobb sikerét.

...a zsidó származású Kabos Berlinben horogkeresztek árnyékában vívta ki élete legnagyobb sikerét.

Származása miatt már korábban is többen megkérdőjelezték sportpályafutását, amikor is szóba került tervezett indulása a Makkabi Játékokon. A nyilvános sajtópolémia végeredményeként Kabos nem indult a „zsidó olimpián”, megőrizve ezzel magyar válogatottságát.

Többször abba akarta hagyni a vívást, anyagi problémái voltak. Magánvállalkozással próbálkozott, gyümölcs és burgonya nagykereskedést alapított, majd ismét magántisztviselő lett. Zöld Ferenc, a Vívószövetség titkára közvetítésével, 1934-től az Egyesült Izzó főtisztviselőjeként dolgozott, ekkor igazolt át az UTE-be. Bár Lichteneckert András,

a berlini vívócsapat vezetője mindent megtett érte, Petschauerhez hasonlóan őt sem tudta mentesíteni a zsidótörvények következményei, a munkaszolgálat alól. Vívótársa, Dabóczi Mihály segítségével került haza Budapestre 1944-ben, de végzetes sorsát így sem kerülhette el.

A Margit hídon át igyekezett haza Budára, amikor az 1944. november 4-én felrobbant. Halálának körülményeiről több verzió is fennmaradt. Ezzel szemben az igazság az, ahogy Keleti Évától nemrég megtudtuk: Kabos abban az időben éppen nem volt munkaszolgálatban. Néhány barátjával sikerült téli burgonyát venniük vidéken, amit egy teherautóval szándékoztak Budára szállítani. Kabos a sportklubból (az UTE Eötvös utcai klubházából) indult, ahol előtte még néhány parti sakkot játszott le, de bármennyire tartóztatták, menni akart. Éppen a robbanás idején hajtottak át a teherautóval a hídon. Az első robbanást még túléltek. Kabos Endre a többieket is a szigeti lejáró felé hívta, ő maga is arra felé rohant, és ott tűnt el örökre a második robbanáskor. Holttestét sohasem találták meg.

Syoss Zoltán, a neves szakíró az alábbiakat írta róla *Villanó pengék* című munkájában: „Mestere volt a külső, áthúzott elővágásoknak, ellenfele szinte megtorpant, félszeg, bizonytalan lett. Vívását csodálatos tempóérzetre épített elegáns egyszerűség jellemezte. Óriási akaraterővel tudott összpontosítani, kivárni a legkedvezőbb alkalmat. Mozgása plasztikus volt, mozdulatait akció közben tetszése szerint tudta gyorsítani, lassítani. Lábmunkájára jellemző volt a hosszú, nyújtott kitörés, amelyből a legnagyobb könnyedséggel ment vissza vívóállásba. Flesselni versenyen soha nem láttam, a klasszikus lábmunka volt a sajátja. Kitűnő reflexekkel rendelkező észvivő volt, kombinatív, ötletes, inkább óvatos, mint vakmerő.

Szerény, csendes, kedves modorú ember volt, intellektuális jelenség. Bár mondják – talán jobban ismerték –, szerette a tréfát, akár a harsogóbb jókedvet is. Meséit, apró megfigyeléseit gyakran és vidáman adta elő – én úgy emlékszem rá, mint akinek finom fátyolon átcsillanó humorán is átértett néha valami el nem mondott fájdalom, csendes melankólia.

Néha oly különösnek tűnt előttem dobogón látni őt, villanólámpák, reflektorok fényében, riporterek kereszt-tüzeiben. Olyannak ismertem, aki nem a fénynek, hanem a melegnek embere, szívesebben »befelé néző«, mintsem főtölencskébe.”

Dénes Tamás

Harapott a láncos kutya

Ma

már kevesen jelölnék az 1952-es helsinki olimpia labdarúgótornáját futballtörténeti mérföldkőnek, vagy akár az európai szocialista, más megfogalmazás szerint népi demokratikus országok politikájában is meghatározó állomásnak. Pedig alkalmasint egyik sem túlzás.

Még csak két esztendőre voltunk 1950-tól, amely úgy tűnt, hogy új korszakot nyit: Anglia először vett részt a labdarúgó-világ bajnokságon, s ott lehetett volna Skócia is... A FIFA (Nemzetközi Labdarúgó-szövetség) ugyanis az 1949–1950-es brit bajnokságot jelölte ki számukra vb-selejtezőnek, az első két helyezett jutott elvileg tovább, de az angolok mögött végző skótok nem vállalták az utazást. Noha a játékosok szívesen mentek volna, George Graham, a skót FA (futballsövetség) elnöke tartotta magát ahhoz a kijelentéséhez, mely szerint csak akkor vesznek részt a világ bajnokságon, ha megnyerik a brit bajnokságot. Hasonlóan fontos aktus volt, hogy néhány héttel a braziliai Mundial (az 1950-es futball-világ bajnokság) után, szeptemberben, a FIFA visszafogadta a DFB-t, a Német Labdarúgó-szövetséget, s ezzel elhárult az akadály a annak, hogy a Nationalelf (a német nemzeti válogatott) újra mérkőzéseket játsszon. November 22-én Stuttgartban az egykoron birodalmi, immár szövetségi edző, Sepp Herberger napra pontosan nyolc évvel a szlovákok elleni 5:2-es győzelem után újra meccselhetett a német válogatottal. Úgy tűnt, öt évvel a második világháború vége után minden korábbinál színvonalasabb tornák várhatnak a futballelre, a visszatért britekkel, a visszafogadott (nyugat)németekkel és az 1950-es világ bajnokságot uraló dél-amerikaiakkal.

Ám a szubkontinensről az argentinok, a mi földrészünkről – önmaga elnevezését használva – a „béketábor” levonult a színpadról. A hidegháború fagyos légkörében országai csak egymás ellen voltak hajlandók játszani. (A magyarok tettek ebben kivételt 1950-ben, kétszer is megmérkőztek addigi tradicionális ellenfelükkel, az akkor még

semlegesnek deklarált Ausztria válogatottjával. 1951-ben már azzal sem.) A titói Jugoszlávia természetesen nem ebben a kórusban énekelt, sőt. A „Kékek”, a „Plávik” – a kelet- vagy délkelet-európai országok közül egyedülként – részt vettek az 1950-as világ bajnokságon, illetve az azt követő másfél évben mások mellett az angolokkal, a franciákkal, az olaszokkal és a svájciakkal is játszottak barátságos mérkőzést.

Nem került elő soha magyar dokumentumból arra utalás, hogy bármikor is kétséges lett volna sportolóink részvétele az 1952-es olimpián, ugyanakkor annak elég bő irodalma van immár, hogy az államvédelem hogyan akarta „átírni” a kiutazók névsorát, megbízhatatlanságra, politikai kockázatra hivatkozva. Ugyanakkor biztosra vehető, egyértelművé vált a kiutazás abban a pillanatban, amikor megállapodás született arról, hogy a Szovjetunió elfogadja a Nemzetközi Olimpiai Bizottság meghívóját, és részt vesz, történetében először, az ötkarikás játékokon.

Ám, s ezt a legcsekélyebb gúnyos felhang nélkül írom, a futballisták névsorát tekintve is, az illetékesek kénytelenek voltak az utolsó pillanatig kivárni. Annyira az utolsó pillanatig, hogy már Helsinkiből, az ottani követségről érkezett a jelzés, amelynek alapján a „külföldi” egy, öt nappal a játékok rajtja előtt kelt feljegyzésben arról tájékoztatta a Politikai Főosztály II/3. osztályát, hogy indokolatlanul lassan, és emiatt esetenként már a jogvesztéssel fenyegetve zajlanak a személyre szóló nevezések. A kosárlabda- és a labdarúgó-válogatotté például nem is ért oda az eredeti határidőre. „Tekintettel arra, hogy az olympiai (sic!) szabályok pontos be nem tartása is lehetőséget ad a szervezőbizottságnak arra, hogy formai okokra hivatkozva kizorítsák Magyarországot, javasolom felhívni az illetékes szervek figyelmét, hogy az Olympiással (sic!) kapcsolatos szükséges intézkedéseket időben tegyék meg” – olvasható a feljegyzésben.

...elég bő irodalma van immár, hogy az államvédelem hogyan akarta „átírni” a kiutazók névsorát, megbízhatatlanságra, politikai kockázatra hivatkozva.

Munkában a jugoszláv védelem a Szovjetunió–Jugoszlávia (5:5) olimpiai mérkőzésen, 1952. július 20.

Az olimpia a futball szempontjából is kiemelkedően fontosá vált ezen országok számára. A mieinknek, de a románoknak, a lengyeleknek, a bolgároknak is. S főleg a szovjeteknek. Pedig nekik nem volt válogatottjuk. 1936-ban játszottak néhány mérkőzést a törökökkel, aztán semmi. A nemzetközi érintkezéseket szinte kizárólagosan a klubtalálkozásokra redukálták. Ám az olimpián részt akartak venni. A szövetség az idény előtt úgy döntött, tavasszal nem is rendez bajnoki mérkőzéseket, hogy a csapat nyugodtan készülődhesen az olimpiára. A Szbornaja (a szovjet válogatott) március 19. és május 7. között tizenkét felkészülési meccset játszott, többségüket első osztályú szovjet

klubokkal. Utána (Moszkva válogatottja néven) megmérkőzött kétszer a lengyelekkel, kétszer a magyarokkal, kétszer a bolgárokkal, s egyszer-egyszer a románokkal, a finnekkel és a csehszlovákokkal. Gyakran játszott döntetlent is, de mindössze egyszer, a lengyelektől kapott ki. Játékerejére jellemző, hogy a születőben lévő Aranycsapat nem bírt vele.

Ám ez a két grúz mellett kizárólag oroszokra épített, sőt két „leningradin” kívül csupa moszkvai futballistát felsorakoztató gárda már a selejtezőből is csak nehezen lépett tovább (a 0:0-t követő 2x15 perces hosszabbításban hátrányból fordított a bolgárok ellen), aztán megkapta a jugoszlávokat.

Kocsis gólja a Magyarország–Jugoszlávia (2:0) olimpiai döntőn. Helsinki, 1952. augusztus 2. Balról jobbra Hidegkuti, Beara és Sztankovics

A szovjet–jugoszláv viszony 1947 végéig barátinak volt mondható. Sőt... 1945 decemberében az akkori második számú moszkvai csapat, a CDKA egy barátságos mérkőzésekből álló túrát bonyolított Jugoszláviában. Ezt a belgrádi sajtó, elsősorban a *Fizkultura* című szaklap, a Dinamo Moszkva néhány héttel azelőtti, „angliai” (helyesen: brit) vendégjátékához hasonlította. Kiválóan érzékelteti az akkori kapcsolatokat, ahogyan Richard Mills is kiemelte nagyszerű, *Cold War Football: Soviet Defence and Yugoslav Attack following the Tito–Stalin Split of 1948* című munkájában, hogy az említett újság a CDKA a Crvena zvezda elleni találkozóját beharangozó címlapja egyszerre mind közölte Joszip Broz Tito, Jugoszlávia marsallja üdvözlőtáviratát a Generalisszimusz 66. születésnapjára. Ebben Tito a „Szovjetunió testvéri népe nagy vezetőjének”, „közeli és nagy barátjának” nevezte Sztálint.

A sportkapcsolatok fejlődtek. A következő évben a Partizan is járt Moszkvában és Leningrádban, Mills idézett a kor kiváló horvát futballistája, Sztjepan Bobek 1982-es életrajzi könyvéből, amelyben a Partizan egykori csatára arról beszélt, hogy klubja akkoriban szinte mindent igyekezett lemásolni abból, amit a CDKA-tól el lehetett lesni. 1946-ban a FIFA Luxemburgban rendezett kongresszusán Magyarország mellett éppen Jugoszlávia volt a belépni szándékozó Szovjetunió másik ajánlója. A jugoszláv sportfőhatóság központi bizottsága még 1947-ben is a szovjet mintát tartotta követendőnek, jelezve, hogy nem kell semmi újat kitalálni, bátran lehet támaszkodni a gazdag szovjet szakirodalomra.

A viszony 1948-ban mérgesedett el, miután kiderült, hogy Moszkva a Nyugat rosszállásától tartva nem támogatja Jugoszlávia Trieszttel kapcsolatos területszerzési törekvéseit, illetve hogy Belgrád nehezményezte, hogy a KGB önálló ügynökhálózatot akar az országba telepíteni. Ezt még csak tetézte, hogy Titónak, aki a többi kelet-európai pártvezetőhöz képest kétségtelenül könnyebb helyzetben volt, tekintve, hogy nem állomásozott az országában szovjet haderő, eszében sem volt a Generalisszimusz csatlósává válni. Mi több, még szembe is szegült vele az általa kitalált, a bolgárokkal és az albánokkal tervezett Balkán-föderáció ügyében, illetve önálló (kül)politikát folytatott a görög polgárháború idején. A Szovjetunió válaszlépésként hidegháborúba kezdett Jugoszlávia ellen, eseteként fasisztának, imperialista ügynököknek bélyegezve a jugoszláv vezetőket. A délszláv

Armi Kuusela, az akkori világszépe (is) megjutalmazta a magyar játékosokat a döntő után.
Balról jobbra: Beara, a jugoszláv kapus, Kocsis Sándor, Zakariás József, Armi Kuusela, Lóránt Gyula, Grosics Gyula

állapot, amely nem vett részt az 1948-as értekezleten, ki is zárták a Moszkvából vezérelt, s eredetileg Belgrádba telepített Kominformból, a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájából. Titót a béketábor Moszkva által ellenőrzött sajtója az imperializmus láncos kutyájának nevezte el.

A jugoszlávok egykori futballvezére, dr. Mihajlo Andrejevics szinte elsírta magát, pontosan ismerve a csata politikai hátterét.

A szovjet–jugoszláv kapcsolatok a legendásabb fogalmazás szerint is fagyosak voltak 1952 nyarán. Talán kevéssé publikált tény, hogy a béketábor küldöttségei 1952-ben külön olimpiai faluban, Otaniemiben laktak, alig 30 kilométernyire a szovjetek által 1944 és 1956 között ellenőrzött (elfoglalt...) Porkkala tengerészeti bázistól. Élcelődtek is ezen a jugoszlávok, Richard Mills már idézett tanulmányában több, ezzel kapcsolatos karikatúra témája is volt, hogy a zárt falu milyen szöges (...) ellentétben áll az olimpiai eszmével.

1952. június 20-án a finn baloldal egyik fellelegvárában, Tamperében

találkozott először a szovjet és a jugoszláv válogatott, a kor sztárbírója, az 1950-es Mundial utolsó mérkőzését, a Brazília–Uruguay találkozót is dirigáló Arthur Ellis játékvezetése mellett. A jugoszlávok kiválóan játszottak, a szünetben már 3:0-ra, az 59. percben 5:1-re vezettek. A szovjetek azonban a végén érvényesítették fizikai fölényüket, s a mesterhármasig jutó Vszevolod Bobrov vezérletével kiegyenlítették. A „Kékek” alig bírtak a fájdalommal a meccs után, úgy gondolták, óriási esélyt szalasztottak el. Lapjaik idézték a német *Kicker* információját, mely szerint a szovjetek különböző pirulákat adtak a játékosaiknak a szünetben. A jugoszlávok egykori futballvezére, dr. Mihajlo Andrejevics szinte elsírta magát, pontosan ismerve a csata politikai hátterét. Mills idézte Vladimir Dedijer 1971-ben New Yorkban kiadott *Battle Stalin Lost: Memoirs of Yugoslavia, 1948–1953* című könyvének idevágó részletét, amelyben a szerző felelevenítette régi emlékeit: „A barátaink azt mondták, hogy gyászhangulat uralkodott Belgrádban. Egy megbízható forrás szerint a rádió igazgatója telefonált Tamperébe, s azt mondta a kommentátornak, hogy hivatkozzon arra a megismélt mérkőzésen, hogy a szovjetek durvák voltak, összerugdosták a jugoszlávokat, sőt a bírók is csaltak nekik. Különben az

otthoniak nem fogják tudni megemléstenni a történeteket.”

A második mérkőzésre – a belgrádi *Szport* című napilap beszámolója szerint, amely külön is megemléstett a magyarokat – a szovjetek „kivezényeltették” a Kominform-országok olimpiai küldöttségeit. Ugyanakkor a finn közönség nagyobbik része a jugoszlávokat biztatta. A győzteseket, a „Kékek” ugyanis Bobrov újabb góljára hárommal választak Mitics, Bobek és Csajkovszki révén. Mindkét csapat, a kor kelet-európai szokásainak megfelelően, rengeteg táviratot kapott otthonról, egyszerű emberektől kezdve a legfelsőbb politikai vezetőkig írtak buzdító, vagy éppen követelő sorokat. A jugoszlávok számára több volt ez, mint sportsiker. Radivoje Markovics, az egyik rádióriporterük azt mondta a találkozó végén: „Az olimpiai csapatunk óriási csapatát mért Sztálinra és a Kominformra”. Ebben minden benne volt.

Meg abban is, hogy utcai felvonulásokkal, népünnepélyekkel köszöntötték a diadalt Szerbiától Horvátországig, Belgrádtól Zágrábig, Szarajevótól Koszovóig. Pedig hol volt még a torna vége! De otthon valójában senkit sem érdekelt igazán, hogy a „kékek” elveszítették a magyarok elleni döntőt. Az ország sportolói mindössze három érmet szereztek Helsinkiben (az evezősnégyes aranyat, a labdarúgó- és a vízilabda-válogatott ezüstöt vihetett haza), közülük a futballistákat nemzeti hősként fogadták. Tito személyesen tüntette ki őket, a magas jutalmat amerikai dollárban kapták meg a játékosok.

Közben a Szovjetunióban? A második mérkőzés, a vereség eredményét le sem írták a lapokban, csak háromnegyed évvel később, Sztálin halála után jelent meg először. A Szbornaja gerincét adó CDSZA-ról csak nagyon keveset, s akkor is főleg elmarasztalóan írtak azt követően is, hogy elindult a bajnokság, majd nem egészen egy hónappal a tamperei vereség után a Generalisszimusz parancsára feloszlatták a hadsereg központi labdarúgó-csapatát. A CDSZA, miután megnyerte az első három bajnoki meccsét az 1952-es idényben, a negyedikre, a Dinamo Kijev elleni találkozóra már nem állhatott ki. A katonacsapat – az előző évek kiemelkedően legsikeresebb alakulata – lett a felelőse az olimpiai kudarcnak, annak ellenére is, hogy mindössze öt játékosra járt az ötkarikás tornán. A „Tito bandájának” nevezett ellenféllel szemben 12 futballista lépett pályára, közülük csak négyen voltak a CDSZA tagjai. A többi nyolc öt további klubot képviselt, a Zenitet, a Dinamo Moszkvát és a légierő Sztálin fia által

Grosics lehúzza a labdát a Magyarország–Jugoszlávia (2:0) olimpiai döntőn. Képek: a szerző gyűjtése

vezetett futballklubját, a VVSZ-t (két-két játékos), valamint a Szpartakot és a Dinamo Tbiliszit. (Valójában feloszlatták a szinte alig megalakult válogatottat is, a Szbornaja a tamperei kudarc után legközelebb csak két évvel, 1954 augusztusában játszott nem hivatalos, szeptemberben a svédek ellen pedig hivatalos mérkőzést. Szóba sem került, hogy részt vegyen a svájci világbajnokságon.)

A feloszlatairól, finomabban átszervezéséről szóló 793-as parancsban Borisz Arkagyev edzőt (akinek egyébként az ikertestvére, Vitalij is kint járt a helsinki olimpián, a vívóválogatott mestereként) megfosztották kitüntetéseitől, s eltiltották a munkájától. Ahogyan az „örökre” eltiltott játékosok közül is néhányan, Sztálin 1953-as halála után

vállalhatott ismét munkát, a Lokomotiv tréneré lett. Anatolij Basaskint a Szpartakba küldték, 1954-ben, amikor már a katonacsapat első számú ellensége, Lavrenyij Pavlovics Berija is halott volt, visszatért a CDSZA-hoz. Jurij Nirkov 1952 őszén és 1953-ban a kalinyini csapatban futballozott, majd 1954-ben visszatért ő is a katonák közé. Követte őt Valentyin Nyikolajev, aki ellenben 1953-ban visszavonult. Basaskinéhoz és Nirkovéhoz hasonló utat járt be Alekszandr Petrov is, aki a Dinamo Moszkva tartalékcapatában töltötte a száműzetés idejét.

1952 augusztusában fogadást szerveztek Jugoszlávia budapesti nagykövetségén. Sebes Gusztáv, a magyar olimpiai küldöttség vezetője,

az Aranycsapat szövetségi kapitánya írta később *Örömök és csalódások* című könyvében: „Jellemző az akkori állapotokra, hogy a jugoszláv követség fogadást adott, amelyre hivatalos volt az egész magyar vezetőség, és senki sem mert elmenni, egyedül én képviseltem a magyar sportot.”

Azért nem csak ebből az anekdotából sejtethetjük, hogy feszült volt a viszony. Állítólag Sztjepan Bobek, a jugoszlávok szerb belsőcsatára „piszkos kommunistának” nevezte Lóránt Gyulát, nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy felbőszítse. Lórántnál – aki egy csendőri fia volt, s akinek kiverték a fogát Kistarcsán, az internálótáborban – ez váratlan reakciót váltott ki. A pálya közepén, akció közben letépte a melléről a Rákosi-címet. Aki figyelmesen megnézi a döntő után készült, híres, „ünneplős” csapatképet, láthatja: „Lóri” mezéről kétségtelenül hiányzik a címer.

Nehéz volt a magyar futballistákkal, köztük Perényi-Pecsovsky József személyében korábbi magyar válogatott játékosal felálló romániai válogatott legyőzése.

De létezik még egy csavar a történetben. A magyar válogatott is – amelyet Sebes Gusztávnak a teljes olimpiai csapattal kapcsolatos feladatai miatt a Bp. Honvéd edzője, Kalmár Jenő vezetett – a szovjetekhez hasonlóan selejtezőre kényszerült amiatt, mert huszonöt ország nevezett. Nagyon nehéz feladat jutott: a magyar anyanyelvű futballistákkal, köztük Perényi-Pecsovsky József személyében korábbi magyar válogatott játékosal felálló román válogatott legyőzése. Izgalmasan alakult a mérkőzés, mert bár Czibor Zoltán már az első félidő közepén megszerezte a vezetést, csak az utolsó negyedóra kezdetén jött Kocsis Sándor megnyugtató második gólja. A románok a 86. percben szépítettek Ion Suru révén. Tény: ez volt a tornán a magyar válogatott legszorosabb mérkőzése, hiszen utána az olaszokat 3:0-ra, a törököket 7:1-re, a címvédő svédeknek 6:0-ra, a döntőben a jugoszlávokat 2:0-ra verte meg. Ha nincs az olimpiai győzelem, nem érkezett volna meghívás az évszázad mérkőzésére, Londonba, s valószínűleg nincs az angolok elleni, budapesti 7:1 sem. Vajon mi minden alakult volna még másképpen?

Péter László

Szenvedély vagy provokáció?

Szociológiai reflexiók a szurkolói viselkedésre

...a szurkolók viselkedése fontos társadalmi kérdés, annál is inkább, mert a mai komplex médiarendszer révén a láthatóságuk rendkívül magas.

Bevezető

A szurkolói viselkedés a sportszociológia kiemelt vizsgálódási területe. Mondhatni ebből nőtt ki a labdarúgás szociológiája, hiszen a modern, udvarias társadalomban a lelátók világa igencsak sokféle megnyilvánulásnak adott teret – ezek közül a tágabban értelmezett társadalom elsősorban az erőszak felé fordította a figyelmét.¹ Nem véletlenül, hiszen miközben a nyilvános társadalmi terek jórészből az agressziót már sikeresen száműzték – kiváltképpen a nyílt fizikai erőszakot –, addig a lelátók sajátos világában és felfokozott hangulatában „megmaradt valami” az érzelmes megnyilvánulások törzsi jellegéből. A nyugati társadalmak a hatvanas évektől kezdve megoldandó társadalmi problémaként tekintettek a fizikai erőszak jelenségére,² amit a politikumnak

az éppen ekkortájt erőre kapó média segítségével a kilencvenes évek legelejére sikerült „kigyomlálni” a stadionokból.³

Ebben az esszészerű írásban szociológiai szempontokat érvényesítve arra vállalkozom, hogy árnyaljam azt az általánosító és pontatlan képet, amely a közbeszédben a fociszurkolókkal szemben kialakult, hogy a probléma valós elemeit a jó megoldások érdekében megnevezem. Ugyanis egyfelől Európa-szerte a nézőterek egyes szektoraiiban erőre kapott az intolerancia és gyűlölet a mindenféle mássággal, és főleg a kisebbségekkel szemben, másfelől pedig a „műveletlen és civilizálatlan focidrukker” sztereotip általánosítás egyszerűen téves és hibás, ami a probléma, és nem a megoldás része.

A továbbiakban arra teszek kísérletet, hogy a szurkolói viselkedést a mérkőzés kontextusában értelmezem,

A kolozsvári CFR 1907 kemény magja. A csapat eredeti nevére (KVSC 1907) emlékeztető sál is elfér

A kolozsvári örök rivális, az 1919-ben alapított Universitatea kemény magjának üzenete: „Kolozsvár-Napoca mi vagyunk!”

valamint hogy mindezt egy tágabb társadalmi, politikai és gazdasági keretben tegyem meg. Alapállásunk szerint a sport, mint intézményesült társadalmi gyakorlat, egyszerre tükrözi vissza a társadalmi realitásokat és hatalmi viszonyokat – a stadion mint társadalom, kicsiben –, miközben azokra képes vissza is hatni.

...1989 előtt kevés olyan nyilvános társadalmi tér állt az emberek rendelkezésére, ahol ők viszonylag kontrollálatlanul fejezhették ki magukat...

Esszénk első felében néhány elméleti jellegű megállapítást teszünk, majd példák segítségével világítunk rá a szurkolói viselkedésekre és erőszakra néhány releváns elemére.

Szurkolók, szabadidő és társadalmi kontextus(ok)

A tizenkilencedik század végére kiteljesedett modernizáció egyik eredménye a

sport tömegjelenséggé válása volt. A labdarúgás, mint önszórakoztató játék, majd mint a versengés terepe és eszköze, később pedig mint munkaforma, hamar a munkásosztály tipikus sportága lett.⁴ Kezdetben Angliában, majd relatív korán itt, Közép-Európában is. Ebben nagy szerepet játszott az industrializáció nyomán kialakult társadalmi osztályok közti törékeny viszonyrendszer: a munkásoknak szórakozás kellett, a gyáriparosoknak és az új politikai elitnek meg nyugalom (értsd társadalmi béke a tiltakozás és forradalom helyett). A szabadidős igény és a politikai-gazdasági érdekek szövetségéből alakultak ki a bajnokságok, amelyeket a gyorsan fejlődő közlekedési rendszer, a vasúthálózat tett lehetővé, a tömegmédia pedig láthatóvá. Ezzel azt szeretném hangsúlyozni, hogy a labdarúgás, mint társadalmi intézmény, máig egy nagyon hatékony és kifinomult kontrollszköz azok fellett, akiknek a legnagyobb okuk lenne lázadni.⁵ Nem véletlen tehát, hogy a szurkolók viselkedése fontos társadalmi kérdés, annál is inkább, mert a mai komplex médiarendszer révén a láthatóságuk rendkívül magas.

Ez a hazai mezőnyben is igaz, a polgári háttérű klubok mellett számos egyesületnek van szakszervezeti-munkásmozgalmi beágyazottsága, amit az alapítók a társadalmi verseny és az

erőforrásokért való küzdelem gyakorlati és szimbolikus kifejezőeszközének is tekintettek. Ezek között találjuk a kolozsvári KVSC/CFR 1907 klubot is, amit az egykori MÁV mozdonykázán-javító hóstáti munkásai alapítottak, miután meguntak énekelni a túl nőiesnek tartott helyi dalárdában. Azaz az alapítók és a gyorsan szaporodó korabeli szurkolók a kolozsvári társadalomnak akartak „üzenni”: magukat, mint fontos társadalmi kategóriát (munkások) felmutatni és elfogadtatni a helyi polgársággal szemben (akiket a korabeli sportmezőben a KAC reprezentált), szimbolikus erőforrást szerezni (presztízst, elismerést, s legfőképpen legitimitációt), politikai befolyást kialakítani (a munkások jogainak érvényesítését elősegíteni a gazdasági elitel szemben).⁶ Magyarán, a fociklubok és a szurkolók közössége sokkal több, mint egyszerű szórakozni kívánó laza társaság: mindig egy társadalmilag és kulturálisan beágyazott közösségről beszélünk, amelynek sajátos értékei vannak, érdekek és célok kapcsolódnak hozzá, amelyek túlmutatnak a szűken értelmezett lelátók terén. Gondosan kialakított és fenntartott szurkolói csoportok, közegek, és legfőképpen kultúrák vannak; ezek a sportsikerek mellett, vagy inkább révén társadalmi tőkére törekkeznek. Ebben az egyetlenben az állam

Dinamo-drukkerek Kolozsváron a 2012–2013-as idényben

is érdekelt, számos romániai csapatot azért hoztak létre, hogy adott érdeket könnyebben lehessen érvényesíteni – az Universitateát a nemzetépítés, a Dinamót és Steauát a szocialista rendbevezetése érdekében. Az előbbit a kisebbségek, az utóbbiakat a polgári társadalom ellenében.

Ezért van az, hogy a stadionok világa ennyi érzelmet implikál, mert az társadalmi eszköz. Ez 1989 előtt is így volt, annál is inkább, mert a tömegek legfontosabb szórakozási formája volt, miközben a hatalom gondosan kultiválta „sportszeretét”.

Szurkolás, önkifejezés és erőszak

Kétségtelen, hogy 1989 előtt kevés olyan nyilvános társadalmi tér állt az emberek rendelkezésére, ahol ők viszonylag kontrollálatlanul fejezhették ki magukat. A lelátók világa sajátos légkört jelentett, ahol a hatalom által pimaszul patronált csapatok (Steaua, Dinamo, Victoria, FC Olt Scornicești) meccsein az akciók hevében őket ócsárólva burkoltan a hatalomnak is lehetett szólni. A nyolcvanas évek sivár mindennapjaiból menedéket jelentett kimenni a mérkőzésre, annál is inkább, mert ezeknek az éveknek az alaphangulatát a csau-siszta nacionálkommunista kurzus, a személyi kultusz, a sovén magyarelles retorika és a nyers politikai propaganda határozta meg. Az eseménytelen hétköznapok és a beszűkült médiakínálat nagyon vonzó társadalmi térré alakították a stadionokat, annál is inkább,

mert a tévében ekkorra már alig lehetett meccseket nézni.⁷ Természetesen a fő attraktor a foci volt, amely elsősorban a munkás férfiakat vonzotta, a nézőtérre pedig hangsúlyosan erre a társadalmi osztályra jellemző focikultúra és nyelvezet volt elsősorban jellemző. Az a foci a szurkolók révén mégiscsak az embereké volt, hiszen a játékos és a szurkoló tudtak egymással azonosulni, a hivatalosan amatőr focista és a szurkolók között nem volt nagy a társadalmi távolság, identitásuk a kommunista rendszerrel szemben alakult ki. De ennek a komplex miliónek a jelentősége akkor is túlmutatott a labdarúgáson: a szórakozás, az ismerkedés, a baráti, kölcsönös megerősítés, valamint a férfias virtuskodás, a maskulin beavatási rítusok tereként funkcionált.

Manapság mindez radikálisan megváltozott. A „nép focija” mára globálisan mediatizált profi látványsport lett, vagyis médiatartalom, rettenetesen népszerű tévéműsor.⁸ 1992 előtt – ekkor jön létre az etalonnak számító angol Premiere League a szatellites tévécsatornák kezdeményezésére és a politikum hathatós támogatásával és nagy örömeire – a „lényeg” még a stadionban zajlott, és a sport gyakorlatát jelentette. 1992 után a stadion egyfajta tévéstúdió szerepében jelenik meg, ahol a közönségnek már csak az alaphangulatot kell szolgáltatni, a játékos pedig egy nagyon jól megfizetett, két lábon szaladgáló reklámhordozó és influenszer – vagyis a lényeg már a gyakorlat társadalmi környezetére tevődött át. Mindezt át-szövik a politikai érdekek. A labdarúgás maga persze továbbra is rettenetesen

vonzó, sőt vonzóbb, mint valaha: ezért van ennyi mérkőzés (csak egy hétvégén százas nagyságrendben nézhetünk bajnokikat, a csak a romániai tematikus sportcsatornák hetente majdnem 4000 percnyi, sporttal kapcsolatos tartalmat közvetítenek!), ezért a legnépszerűbb tévéműsor, és ezért hajlandó egy-egy gigaklub 220 milliós transzferdíjat kifizetni egy sztárjátékosért.

Hogy miért és kiért mennek ma ki az emberek a stadionba? Ugyanazért: kiváló alkalom másokkal együtt lenni, s főleg mert jól lehet szórakozni. A nézők többsége rendszertelenül jár ki, és egyre növekszik a nők aránya. Tehát mert remek szórakozási forma – ezért „shopping mall”-osodott a stadion egésze (bolt, múzeum, gyermekmegőrző, étterem, torna- és edzőterem van benne, tehát hét közben is lehet használni). A mai lelátók népe ugyanis többségében már a középosztályhoz tartozik, akikre a sportrendszer fogyasztókként tekint – a foci középosztályosodott, mert a szponzorok érdeke ezt kívánja, és mert a foci a legfontosabb reklámhordozó. Ők az úgynevezett divatszurkolók, akik a csapat dicsfényében sütkéreznek. De természetesen ez a népeség is heterogén, ott vannak kóztűk azok, akiket inkább érdekel a futball: a stadionba inkább a játék, mintsem a hangulat és a kellemes időtöltés miatt mennek. Ez a néző hűségesebb, gyakrabban jár ki a meccsre, de társadalmi pozíciója az előző típushoz hasonló.

**A futballhuliganizmus
valós társadalmi
probléma, azért is, mert
a focira rengetegen
figyelnek, és ezt sokan
ki is használják.**

A futball jelensége iránt elkötelezettebb típus a hagyományos értelemben vett szurkoló. Fiatalabbak, harminc év alattiak, a klub és a csapat iránt rajonganak, az általa jelentett értékekkel tudatosan közösséget vállalnak. Aktívabb szurkolók, meccsre is gyakran járnak, rendszerint bérlettel rendelkeznek. Végül ott vannak a hívek (fanok), ők a lojálisok, akik a szurkolótábor kemény magját képezik, aktívak, a klubbal teljes mértékben azonosulnak, fanatikusak. Rendszerint fiatalok, többségük legfeljebb a húszas éveik közepén jár, egyedülálló és pályakezdők. A klubok számára ez utóbbi két típus képezi a közönség „jóban-rosszban” kitartó, békés tömegét.

A FCSB egyik drukkercsapata a kolozsvári CFR elleni meccsen a 2013–2014-es idényben

Középosztályi származásuk miatt a fenti típusok többséget alkotnak a stadionokban, lényegében Romániában is, ahol amúgy az átlagos nézőszám alacsony (átlagban 2700 néző – Superliga, 2022). Gyűjtőfogalomként rájuk a poszt-fan kifejezés alkalmazható, hiszen viselkedésük összességében nem agresszív, eltér a hagyományos szurkolóképtől.

...ha a labdarúgást a közjó érdekébe állítják, akkor az a problémák megoldásában, csoportok pacifikálásában játszhat fontos szerepet.

A fenti típusok mellett a stadionban a hívek és szurkolók között (pontosabban mellett) természetesen jelen vannak az ultrák, az agresszívebb galerik tagjai. Bár kevesen vannak, rájuk szoktunk spontánul gondolni. Társadalmi összetételük heterogén ugyan, de főleg fiatalabbak, jellemző rájuk a szimbolikus erőszak, az idegengyűlölet és/vagy nacionalizmus mellett a verbális erőszak, olykor a fizikai is. Olaszországban, Romániában, Magyarországon, Oroszországban sokkal többen vannak, Angliában, Spanyolországban jóval kevesebben. Ők a hagyományos régi macsó szurkolók jelenkori posztmodern variánsai, akik szintén fanatikus hívei a csapatnak, de lényegében mindenkivel szemben állnak, legfőképpen a klubtulajdonosi körrel és a rivális csapat fanatikusaival.

A futballhuliganizmus valós társadalmi probléma, azért is, mert a focira rengetegen figyelnek, és ezt sokan ki is használják. Úgy tudnak a közfigyelem középpontjába kerülni – és sok társadalmi nagycsoport szeretne oda kerülni –, ha a lelátón balhét kevernek. Igen, e téren is van egy nyugati–keleti lejtő. Nyugaton az erőszakosnak tartott csoportokat egyszerűen kitiltották a stadionból, mert a szponzoroknak és a politikusoknak elégük lett, hogy rontják a játék vonzerejét, vagyis elsősorban a profit útjába álltak – a drága jegyek, a bérletrendszer, egymástól elválasztott szektorok, a kamerák és a székek révén (a nyolcvanas évek végéig nagyjából mindenhol korábban csak teraszok voltak, ahol az nézők álltak, és szabadon változtathatták a helyüket). A többnyire burkolt rasszizmus, a türelmetlenség és verbális inzultus továbbra is jelen van a lelátókon, de a lényeg nem ez, hanem az, hogy mit tesznek a sportot adminisztráló intézmények és az állami hatóságok e téren. A huligánok csoportja egy szűk kisebbséget alkot, de a viselkedésük meg tudja határozni az átlagos szurkolókról kialakított képet. Különösképpen mert a média hajlamos általánosítani, morális pánikot kelteni. Így kialakítja a társadalom egésze előtt felmutatható elrettentő példát is, ezzel konformitásra bírva a többséget.

A – válság esetén elharapódzó – huliganizmus súlyos társadalmi probléma, tehát a „huligánkarrier” és „huligán-genezis” is társadalmi okokra vezethető vissza. Oka lehet a szelektív társadalmi érintkezés, vagyis a közeg, amelybe egy fiatal belekerül, s ahol az el-

befogadás rítusa valamilyen erőszakos cselekedet. A futballhuliganizmus lehet egyfajta erőszakos tiltakozás is, például az ellen, hogy a gazdasági logika mentén működő klubvezetés már nem enged beleszólást a klub életébe, amibe a fanatikusok viszont bele szeretnének szólni. Vagy valaki azért lesz huligán, mert a társadalmi változások vesztesei közé került, s egyszerűen itt lehet kifejezni és levezetni a felgyűlt frusztrációkat és feszültségeket. Vagy kollektív identitását és csoporttagságát valamilyen kisebbség gyalázásával érti el, „így lesz a senkiből valaki”, hogy a *Taxisofórt* idézzem. Kétségtelen, hogy a többségi népesség és a szponzorok, valamint a klubtulajdonosok szempontjából a huligán nem is igazi focirajongó, és az esetek többségében ez így is van, hiszen számára az verbális vagy fizikai erőszak társadalmi eszköz. Ettől függetlenül mindez elfogadhatatlan, és semmilyen erőszaknak nincsen helye a sportban.

A kemény mag erőszakos, ezt fennköltén hirdeti is magáról, az erőszak része a kollektív identitásának – a mindenféle kisebbségellenesség, a szimbolikus és verbális erőszakot megjelenítő ikonográfia, a harciasnak felmutatott hagyomány szerves része ennek a törzsi-es-harcias és indulatos miliónek. A sokféle és gyakran kibékíthetetlen célok és érdekek miatt a társadalmi feszültségek és ellenséges indulatok, félelmek léte tény. He ezeket nem kezelik, akkor azok felszínre bukkannak, és konfliktusok, mindenféle szélsőséges megnyilvánulások alakulnak ki. Tehát egyáltalán nem mindegy, hogy a politikum időben felismeri a veszélyt, és valami megoldást keres, vagy ellenkezően, a nyílt konfliktusban talál magának lehetőséget és politikai erőforrást.

A szurkolói erőszak társadalomtörténete azt mutatja, hogy az eleve szélsőséges mozgalmak, mindenkor és mindenhol szoros kapcsolatban álltak az erőszakos szurkolókkal, azokat a maguk céljaira használták fel. Rendszerellenes politikai pártok az erőszakos szurkolói körök révén mozgósítottak, félemlítették meg ellenfeleiket, a foci mentén legitimálták a maguk céljait. Cserében a huligánok támogatottságra tettek szert. Azt gondolom, a huligánok és a szélsőséges pártok között egyfajta dialektikus kapcsolat van, mindkettő profitál a másik féllal való kapcsolatából. Ebben az esetben az erőszak mindkét fél számára jövedelmező, mert politikai tőkét, illetve elismertséget, pozíciókat lehet szerezni. A politikum általában is felhasználja a focit a maga céljaira, hiszen az nemcsak eltereli a

A bukaresti Rapid szurkolóinak egy csoportja a CFR elleni meccsen 2023 tavaszán

figyelmet a megoldandó problémákról, miközben tömegeket szórakoztat, hanem politikai tőkét és legitimitást is szerez. A politikusok nagyon gondosan és számítóan építgetik szurkolói imázsukat.

De a politikum, a közösség és a tág szurkolói csoportok kapcsolata nem csak az erőszak révén alakul. A katalán vagy a baszk foci és a kisebbségi társadalomszervezési projektek közötti konstruktív kapcsolatok azt illusztrálják, hogy ha a labdarúgást, mint kulturálisan mélyen beágyazott intézményt, a közjó érdekébe állítják, akkor az a problémák megoldásában, csoportok pacifikálásában, és nem azok

generálásában játszhat fontos és elengedhetetlen szerepet.⁹

A társadalom és a stadion valósága kölcsönösen modellálja egymást. A lelátókon az utóbbi pár évben szó szerint hallhatóan teret nyert a magyarellenesség, ami igencsak aggasztó jelenség. Hogy egyre gyakoribb a magyarellenes rigmusok használata, az tény, a növekvő gyakoriság is megállapítható. És nem csupán a focimérfkőzések alkalmával, hanem olykor más sportágak esetében is előfordult. Amit mi magyarok – jogosan – a magyarellenesség indikátorának tekintünk, az az egyértelmű és gyalázatos „Ki az országból!” rigmus, amit minden jogszabály formálisan tilt

Az aradi UTA szurkolói a kolozsvári Gépész utcai stadionban 2024-ben

és szankcionál (vagy kellene szankcionálnjon). Ez a szurkolói erőszak verbális típusa. A jelentése és relevanciája több kontextusban és szinten értelmezendő, illetve kezelendő.

Szurkolók és a román–magyar „dialógus”

A romániai interetnikus tág kapcsolatrendszer viszonylatában világosan látszik, hogy a többség egy része szélsőségesen intoleráns a magyar közösség egészével, és a feszültségek továbbra is jelen vannak; szimbolikus üzenetként azt sűríti, hogy „ki itt az úr” ezen a földön. Ebben az esetben az üzenet címzettje a magyarság, és emiatt a hatóságok tisztje, hogy ezt megoldja, megszüntesse. Kétségtelenül idegesítő, de az is jelzésértékű, hogy a funari korszakban mindez a nagy nyilvánosság központi üzenete volt, most pedig a stadionokba „szorult” verbális erőszak kapcsán beszélgetünk. Amúgy annak a szélsőségesen nacionalista kurzusnak a reziduuma, amelyre az AUR ma tudatosan épít. Ezen a szinten egyértelműen román–magyar ügy, a cél a magyarellenesség kinyilvánítása.

Másfelől mindez az a mérkőzés kontextusában is értelmezhető, ahol a szurkolói üzeneteknek rendszerint két címzettje van: a másik fél szurkolói, kiemelten a huligánok, illetve a saját szurkolók, kiemelten a saját kemény mag. A mindenkori szurkolói szubkultúrában¹⁰ a minél meredekebb és botrányosabb „nagyotmondás” kötelező norma, elvárás; az „üzenetéseknek az elsődleges célja a másik fél megalázása, gyalázása, végső soron verbális megsemmisítése. S ha valami tabu, akkor hatékony eszköz erre a célra. Használják is, mert a televízió révén a többi rivális kemény mag is hallja, tehát ez kiemeli a „tökösségüket”. Megjegyzem, hogy ebben az interszurkolói kommunikációban a magyar fél sem tétlenkedik. A gyalázatos rigmus szituacionális jelentése a szurkolók közötti oda-vissza kommunikációban alakul ki.

Ezen a szinten tehát elsősorban szurkolói ügy, a rigmus a verbális rivalizálás eszköze.

Végül, a magyarellenes rigmus harmadik kontextusa a klubvezetés és a szurkolói kemény mag közötti hatalmi küzdelem. A foci kommercializálódása nyomán a szurkolók kiszorultak a döntéshozatalból, a klubok gazdasági vállalkozások, a vezetők pedig profitorra törekednek. Mivel a szurkolók kemény magja elvesztette a közvetlen befolyását, az erőszakot – esetünkben

A Seps OSK drukkereinek csupaszív csapata, a Székely Légió 2024-ben. Képek: Riti József Attila

a verbális erőszakot – ebben a hatalmi küzdelemben használja. Tulajdonképpen szántsándékkal – bosszúból – ártani kíván a tulajdonosi körnek (erre számos konkrét példa van világszerte). Ezen a szinten a rigmus-kérdés elsősorban a belső hatalmi és presztízsharc eszköze.

Mi a teendő?

Ismétlem, kulcskérdés, hogy a sportot adminisztráló testületek – főleg a Román Hivatásos Labdarúgólga (LPF) és a Román Labdarúgó-szövetség (FRF) – és az állami hatóságok mit lépnek.

Megjegyzem, hogy az interetnikus, interkonfesszionális (vallási vagy felekezeti csoportok közötti – szerk. megj.) konfliktusoknak mindenhol megvan a maga lenyomata a foci világában, Skóciától Spanyolországig. A foci nem csupán egyesít, hanem el is választ, illetve a globális mediatizáltsága révén sajnos azt fel is erősíti. A társadalom és az állam reakciója a fontos. A meccsek lefújása és a létező szabályok szigorú betartása és a vétkesek felelősségre vonása a megfelelő megoldás – van erre szabály, alkalmazni is kell. Sajnos a kirótt szankciókat már kevésbé mutatja a média, pedig az elrettentő üzenet is a megoldás része. Az OSK esetében a lépés

Más sportág, más drukkerek. A Gyergyói Hoki Klub (GYHK) szurkolóit az abszolút sportszerűség jellemzi. Szász Adorján felvétele

látványos volt, s bár utólag a mérkőzést megismételték, valamelyest megtört a jég.

Korábban a Kolozsvári CFR-t becsmérelték a magyar tulajdonosi háttere miatt, ma igazából a székelyföldi labdarúgócsapatok megerősödése adott új löketet a lelátói magyarellenességnek. Kérdés, hogy közép-, illetve hosszabb távon milyen hatással lesz a román közbeszédre az immár a nemzetközi porondon is Romániát képviselő sepsiszentgyörgyi Seps OSK, illetve a másodosztályban szintén élvonalbeli szereplést kiharcolni akaró Csíkszeredai FK hangsúlyos jelenléte a romániai fociban.

Azt gondolom, hogy optimizmusra is okunk van. Ez egy hosszabb tanulási és elfogadási folyamat, amelyben a magukat nyíltan magyarnak valló egyesületeknek fontos szocializációs szerepük van. Már a nevük révén is fontos szimbólumok, s hozzájárulnak, hogy mindaz, ami az erdélyi magyarság számára fontos (közösség, nyelv, jog), fokozatosan beépüljön a román többség kollektív tudatába.

Tehát a szurkolás inkább szenvedély, vagy tudatos provokáció? Lényegében mindkettő, hiszen egy eleve heterogén népességről beszélünk, amelynek a viselkedése egyszerre lehet racionális és érzelmi indíttatású.

Jegyzetek

- 1 Richard Giulianotti: *Football. A Sociology of the Global Game*. Polity Press, Cambridge, 2004.
- 2 Norbert Elias – Eric Dunning: *Quest for Excitement: Sport and Leisure in the Civilizing Process*. Basil Blackwell, Oxford, 1986.
- 3 Péter László: *A labdarúgás szociológiája*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, Kolozsvár, 2018.
- 4 David Goldblat: *The Ball is Round. A Global History of Football*. Penguin Books, London, 2006.
- 5 Ian Taylor: "On the sports violence question: soccer hooliganism revisited". *Sport, Culture and Ideology (RLE Sports Studies)*. Routledge, 2014. p. 152–196.
- 6 Péter László: "The Genesis of Romanian Football. Social Factors and Processes behind the Game". *Belvedere Meridionale*, Vol. XXVI. 2014/4. p. 81–94.
- 7 Péter László: *Forbidden Football in Ceausescu's Romania*. Palgrave Macmillan, New York–London, 2018.
- 8 Raymond Boyle – Richard Haynes: *Football in the New Media Age*. Routledge, London–New York, 2004.
- 9 Gwendolyn Oxenham: *Finding the Game.*: St. Martin's Press, New York, 2012.
- 10 Richard Holt: „Huliganii britanici.” *Secolul 21*, 1998 (4–7). p. 230–243.

Gordán Edina |

Bakó Árpád: A testgyakorlás története Nagyenyeden

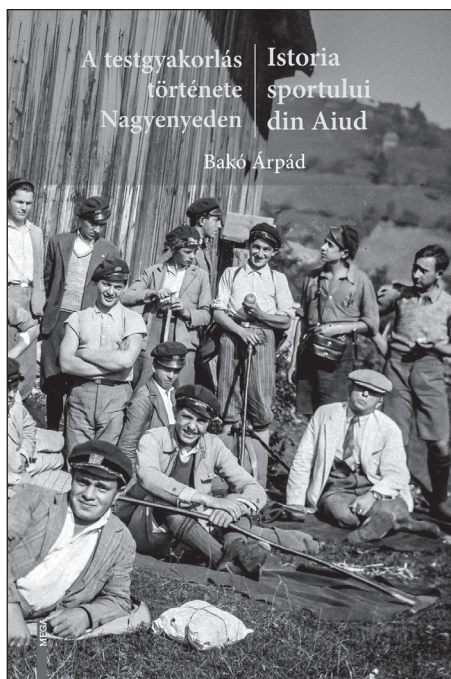
Némileg rendhagyó módon most egy szerkesztői könyvismertető kerül az olvasókhoz. A *testgyakorlás története Nagyenyeden* című könyv* szerzője, Bakó Árpád maga adományozta gépelt kéziratát 1986-ban a nagyenyedi Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárnak, amely 2005-től az Erdélyi Református Egyházkerület fenntartásában működik. A kézirat megjelentetése korábban több ízben is meghiúsult. Először a szerző fia, ifj. Bakó Árpád kívánta a nyilvánosság elé tárni édesapja hagyatékát, majd néhai Lőrincz László szerette volna kiadni a kéziratot, kiegészítve azt az 1946 és 1989 közötti adatokkal. A kézirat a Fehér Megyei Tanács könyvkiadási támogatásának köszönhetően 2024-ben jelent meg 300 példányban. Az állami támogatás miatt a könyv kereskedelmi forgalomba nem hozható, de 50 példányt már szétosztottak a jelentősebb könyvtárak, közgyűjtemények részére. Az eredeti gépelt kézirat két kötetben maradt fenn, és most e sorok szerzője rendezte sajtó alá. A két kötet 301 oldalt és 59 fényképmásolatot tartalmaz. A fotók egy része nem nyomdaminőségű, ennek ellenére fontosnak tartottam ezeket is közölni, mivel nem minden képnek sikerült az eredetijét megszerezni. A könyvbe összesen 227 fénykép került be, ezek egy része a kéziratból, a túlnyomó része azonban a Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár állományából és magángyűjteményekből származik. Ezúton is köszönöm Lixandru Róbertnek, Szakács Tibor Ferencnek, id. Lőrincz Zoltánnak és Gertrudnak, Maxim Botondnak és Văcariu Tiberiunak, hogy felhasználhattam gyűjteményük darabjait. A fényképek egy része most vált először láthatóvá a nyilvánosság előtt. A törzsszöveg módosítás nélkül, a lábjegyzetek néhány szerkesztői megjegyzéssel olvashatók. Az eredeti szöveg mellé a fényképek jegyzéke a lelőhelyekkel, illetve a nagyenyedi testgyakorlásra vonatkozó

fontosabb adatok időrendi táblázatának és a nagyenyedi testgyakorló egyesületek névsorának román nyelvű fordítása is bekerült. A kötetet román nyelvű rezümé zárja. A fordítás Nagy József Gábor munkája.

Bakó Árpád alapos kutatómunkájának és a gazdag illusztrációs anyagának köszönhetően igényes kivitelezésű albumot vehet kezébe az olvasó. A szerző korabeli forrásokat, elsősorban a helyi sajtót és a kollégiumi értesítőket használta fel kutatása során. Bakó Árpád a nagyenyedi sportélet aktív szereplője volt, így vált az események krónikásává, azonban sikerült végig tárgyilagosnak maradnia az események leírásánál. A kötet végén 19 összefoglaló táblázat segíti a tájékozódást, amely egyrészt a nagyenyedi testgyakorlásra vonatkozó fontosabb adatokat és a testgyakorló egyesületeket tekinti át időrendben, illetve a különböző városi sporteredményeket tünteti fel, és felsorolja a Bethlen-kollégium tornatanárait is.

A szerzőről

Bakó Árpád 1914-ben született Nagyenyeden. Osztálytársai között volt Marx József, a későbbi marosvásárhelyi fényképész és Szabó János, akinek a két világháború közötti fényképeiből tavaly jelent meg egy album. Tanulmányait szülővárosában, a Bethlen Gábor Kollégiumban végezte 1920 és 1931 között. A sikeres érettségi után a Bukaresti Testnevelési és Sport Főiskola hallgatója volt 1935-ig, ahol magna cum laude minősítéssel védte meg *A vívás és annak az emberi szervezetre gyakorolt hatása* című szakdolgozatát. Egyetemi éve alatt számos versenyen vett részt, ahol kitűnő eredményeket ért el. Románia ifjúsági (1932, 1933), majd egyetemi (1933, 1934) bajnoka volt magasugrásban.

Tornabemutató Nagyenyeden az 1930-as években.
Szabó János felvétele / Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár

Ifjúsági (1933) bajnok volt súlylökésben, és egyetemi bajnok rúdugrásban (1934). A román atlétikai válogatott tagjaként részt vett az egyetemek közötti atlétikai bajnokságon Lwówban (1934) és az athéni Atlétikai Balkán-bajnokságon (1933, 1936). 1935-ben visszatért egykori alma materébe, immár tornatanárként. A tanórák mellett ő volt a tornaőr vezetője, amely heti kétszer gyűlt össze. Emellett vívást is tanított az önként vállalkozóknak, heti hat órában, és részt vett a cserkészcsapat irányításában, heti egy alkalommal. A Nagyenyedi Testgyakorlók Köre (NTK) atlétikai osztályának volt a vezetője 1936-tól, majd 1939-től választmányi tagja.

A második világháború alatt két alkalommal is bevonult a hadseregbe. 1942. szeptember 27-én tartotta meg székfoglaló értekezését *A középiskolai sport korszerű megszervezése* címmel. A kollégiumi testnevelést átszervezte, korszerű alapokra helyezve azt. Örökös sportvándordíjat alapított, amelyet rendszerint a Főgimnázium és a Tanítóképző Intézet között lezajlott év végi vetélkedőn adtak át. A második világháború után újjászervezte nemcsak a kollégiumi, hanem a városi sportéletet is. 1945-ben megalapította a Nagyenyedi Sport Egyesületet (NSE), amely a Romániai Magyar Népi Szövetség égisze alatt

állt. Ugyanezen év július 6-án megalakult a Népi Testnevelési Szervezet (Organizația Sportului Popular) helyi szervezete, amelynek alelnöke Bakó Árpád lett. A Bethlen-kollégium tulajdonában levő városi sportpálya (a mai stadion) az ő kezdeményezésére és munkája révén újult meg a második világháborúban elszenvedett jelentős károk után.

1950-ben áthelyezték a brassói Școala Medie Tehnică de Cultură Fizică și Sport (Sport Középiskola) torna tanszékére, ahol 1955-ig oktatott. Ezután a brassói 4-es számú Magyar Vegyes Középiskola (ma Áprily Lajos Főgimnázium) tanára lett, majd a román líceummal való egyesítés után az 5. számú Uniunea Liceum magyar tagozatán tanított nyugdíjba vonulásáig (1974). Brassóban szintén aktívan részt vett a helyi sportegyesület atlétikai szakosztályának munkájában. Tanári tevékenységét 1957-ben az Országos Sportszövetség díjazta. 1990. június 11-én hunyt el Brassóban, a nagyenyedi református temetőben helyezték örök nyugalomra.

Nagyenyed városi és kollégiumi sportélete

A könyv Nagyenyed sportéletét mutatja be, külön fejezetekre bontva a városi

és a kollégiumi testgyakorlás történetét 1847 és 1945 között. A nagyenyedi sportéletre vonatkozó első adat 1847-re tehető, amikor is a kollégium uszodát létesített a Cseremalomnál (ma Iazului utca). Ezt az ígéretes kezdeményezést az 1848-as forradalom törte derékba, és csak 1865-ben indult újra. A kollégiumban az első tornavizsga 1873-ban volt megtartva, amelyet azóta évente rendszeresen megtartanak A városi sportélet kezdete 1875-re datálható, ekkor még csak úszásra és korcsolyázásra volt lehetőség. Utóbbi a Nagyenyedi Korcsolyázó Egylet égisze alatt működött. Az első városi uszoda 1882-ben nyílt meg a kollégium jelentős anyagi támogatásával. 1892-ben megalakult az Erdélyi Kárpát-Egylet (EKE) Alsó-Fehér vármegyei fiókja Csató János alispán vezetésével. 1893-ben alakították ki a Bethlen-kollégium sportpályáját, a mai tornakeretet, míg három évre rá elkészült a kollégium téli tornacsarnoka is. 1897-ben alakult meg a Nagyenyedi Testgyakorló Egyesület (NTE), amely már aktív szerepet töltött be a városi sportélet fellendítésében. Később egybeolvadt a korcsolyázó, a lawn tennis és a lövész-egyletekkel, és a Nagyenyedi Sport Egyesület nevet vette fel. Ettől kezdve a sport népszerűvé vált a nagyenyediek körében. Az atlétika, a gimnasztika, a tenisz, a labdarúgás, a korcsolyázás, az úszás, a teke, a vízilabda, az asztali tenisz, a vívás, a birkózás, a sielés és a céllövészet szerelmesei egyaránt jelen vannak a városban. A kollégiumban elsősorban labdarúgásra, korcsolyázásra, természetjárásra, céllövészetre, vívásra nyílt lehetőség. Ezenkívül rövid ideig cserkészcsapat is működött, Rapp Károly tornatanár vezetésével.

1908-ben a Bethlen-kollégium tulajdonában levő telken alakították ki a sporttelepet (a mai stadion helyén), amelyet később folyamatosan bővítettek és korszerűsítettek. A város mai strandja 1931-ben nyílt meg. A Nagyenyedi Sport Egyesület elszorvadt, helyét különböző egyesületek vették át: Nagyenyedi Atlétikai Club (NAC, 1912), Football Egyesület Nagy-Enyed (FENE, 1914; 1919-től Nagyenyedi Testgyakorlók Köre néven), Asociațiunea Sportivă Axente Sever (ASA, 1933). A könyvben Nagyenyed történelmének egy eddig kevésbé ismert története tárul fel az érdeklődők előtt.

*Bakó Árpád: A testgyakorlás története Nagyenyeden / Istoria sportului din Aiud. Sajtó alá rendezte Gordán Edina, Cluj-Napoca, Editura MEGA, 2024. 278 o.

Művelődés 2024 • tartalom

Emlék-lapok

- Bede Erika:** Egy üres szék története. Amiről a történelem-könyvek nem beszélnek 10:4
- Benkő Levente:** Levelek a háborúból 5:9
- Borbély Emma:** Vissza, haza! De van-e haza? A kibédi Orbán Irma második világháborús emlékei 11:4
- Fülöp László:** Apahida tulajdonnevei egy 1679. évi záloglevélben 4:20
- G. Szabó Ferenc:** A fotosi Porzsolt család a 19. században 10:11
- Kegyve Lenke:** Ő is ment a háborúba, de nem tért haza 9:4
- Korom Mária:** Egy tizenéves felnőtté érése. Részletek Balázs László naplójából 6:22
- Lőrincz Márta:** Siculicidium – történelem, emlékmű és jelkép. Kétszázhatvan éve történt a madéfalvi vérengzés 1:13
- Serdült Benke Éva:** Várad megpróbáltatásai 6:19, Látéletlötredék Barcaföldvárról 11:8
- Szász Rozália:** Egy fénykép nyomában, nyomtalanul 8:14
- Váry O. Péter:** A befejezett síremlék. Gábor Áron végső nyughelyének históriája (1.) 7:14, A befejezett síremlék (2). Gábor Áron végső nyughelyének históriája 8:4

Enciklopédia

- Balla Sándor:** Így forradalmasította Illy Ferenc a kávéfőzés világát 1:17
- Boros Ernő:** Harminc éve hunyt el Fényi István 11:18
- Czagány Zsuzsa – Gilányi Gabriella:** Felfedezések erdélyi levéltárakban. A Lendület Digitális Zenei Fragmentológia Kutatócsoport töredékfeltáró útja 7:28
- Darabont Csenge Zsófia:** Kolozsvári divat. Mit viseltek a város lakói a 19–20. század fordulóján? 11:21
- Erdős Zoltán:** A reformáció bölcsője. A korai protestantizmus történeti hagyománya Baranyában 10:18
- Fancsali János:** Kacsóh Pongrác kolozsvári tanulóévei 1:19
- Halász Péter:** „Csak az a kár, a zemberbül már lesz por”. Ötven esztendeje halt meg Lakatos Demeter szabófalvi népköltő 8:20
- Lőrincz Márta:** A válaszúti 18. századi kastély egykori berendezése. A barokk udvarházzal átfogó képet ad egy 1809-es inventárium 3:14
- Nagy Béla:** A gubernátorné. Egy feledésbe merült kézirat története 6:14
- Pálfalvi Pál:** A kászonai temetők növényvilágáról 7:18
- Péter János:** A küzdelmes vándorutak évei. Rövid rátekintés Stein Aurél fontosabb ázsiai felfedezőútjaira és ezek jelentőségére 3:11
- Rostás-Péter Emese:** A válaszúti Bánffy-kastély. Visszakapta régi fényét Bánffy Ádám életműve, az épület középső traktusa is 2:23, A zsidói botanikus kert és ami előtte volt 8:17
- Serdült Benke Éva:** Magyarhon fényes csillaga. Bohus Antónia, Világos nagyszónya 3:4, Egy nagy színésznő emlékezete 5:4, A magyar költészet „rongyos bakája”. Gellért Sándor emlékére 9:12
- Szijj Lilla:** A Formula–1 és Magyarország: a kezdetek 1:27
- Szucher Ervin:** A legjobbat adni önmagunkból. A sportos Vatikán 2:20

- Tar Károly:** Százéves az Erdélyi Szépművészeti Céh (1.) Porosodó hagyományunk, avagy az újraalakult céh csődje és tanulságai 9:6, Százéves az Erdélyi Szépművészeti Céh (2.) Porosodó hagyományunk, avagy az újraalakult céh csődje és tanulságai 10:14, Százéves az Erdélyi Szépművészeti Céh (3.) Levélváltások a céh érdekében 11:25
- Tőkés Lóránt:** „...ragadd meg a kunt övénél fogva...” Az övfogas mitológiai háttere és archaikus formái a Szent László-falfestményeken 10:24
- Traian Filip:** Gheorghe Ioanovici, a bánági földbirtokos 6:8
- Weisz Attila – Kovács Zsolt:** A gyalui kastély rövid története 6:4

Galéria

- Balla Sándor:** Külföldiek mindenhol 5:25
- Csog Szidónia:** Friss szemmel csodálkozunk rá dolgokra. Beszélgetés Kovács Emil Lajos képzőművésszel 3:20
- Laczkó Vass Róbert:** Makkai János be nem teljesedő 80. születésnapjára 7:3
- Suba László:** Szükséges-e a művészet? 9:28
- Sümei György:** „Budai Nagy Antal közügy”. Balogh Edgár levele Miklóssy Gábornak 4:29

Hirdető

- Hatalmas rézfúvós bulival zárult a Méra Világzenei Csúrfesztivál idei kiadása 8:31
- Lőrincz Ildikó:** Zárta kapuit a 28. Minimum Party alkotótábor 9:30
- Véget ért a Csíkszeredai Régió Fesztivál 8:31

Kérdező

- Csog Szidónia:** „A vers is egy formája a kapcsolatteremtésnek”. Beszélgetés Egyed Emese költővel, irodalomtörténésszel, egyetemi tanárral 5:27

Kós 140

- Bányász József:** Testamentum és agrikultúra 2: 11
- Benkő Levente:** A kalotaszegi főgondnok a háborús viharban 2:15
- Herczeg Ágnes:** Kós Károly tanítását követve tájépítésként 2:8
- Lengyel Ferenc:** Erdély Gaudíja: Kós Károly 2:18
- Szebeni Sz. Róbert:** „Pontos kotta volt minden rajz”. Beszélgetés Vargha Mihály szobrászművésszel, múzeumigazgatóval az épületdíszek pótlásáról 2:6
- Zakariás Attila:** Elő kutatások a Székely Nemzeti Múzeumban 2:4

Könyvesház

- Balla Sándor:** Téglák a hit falában 9:22
- Csata Adél:** „Ne hagyd el a szenvedés helyét, hanem cselekedj...” 8:28
- Halász Péter:** Hirdet, toboroz, tanít. Harangozó Imre Úton vagyok című tanulmánykötetéről 1:29

Kovács András: Míves famunkák Erdélyben 5:22
Mihály Ferenc: Egy könyv margójára 9:19
Simon Előd: Rév és környéke kincsei. Magyar Zoltán új könyvéhez 3:27
Suba László: Egy vagyok a többi között 4:23

Közösség

Kiss Csilla – Péter Ildikó: Megújult a Kozmutza Flóra Hallás-sérültek Iskolája 4:4
Lőrincz Márta: Csíkszentimre öröksége 4:7
Péter János: A sakkjáték népszerűsége és időszerűsége Székelyudvarhelyi sakksikerek 8:25
Serdült Benke Éva: „Én nem bűvészek, de mindennek jöttem”. Ady Endre emlékezete 4:15
Suba László: Mit hagytak ránk a céhek? 6:30
Tar Károly: Erdélyből elszármazott tollforgatók Svédországban 5:14

Méltatás

Visky András: Hány ember László Bakk Anikó? Az EMKE életműdíjjal tüntette ki a pedagógust, művelődésszervezőt 5:31

Olimpia, Párizs 2024

Ághassi Kovács Attila: A halhatatlan szatmári vívóklub 12:23
Benkő Levente: Barótról a tokiói olimpiáig. A 90 éve született Derzsi Ede emlékére 12:19
Boros Miklós: Napsütés 12:3, Tíz arany sem volt elég a top 10-hez. Szoros versenyt mutat a párizsi olimpia éremtáblázata 12:9
Darvas Anna Mária: Dr. Bodosi Mihály 12:15
Dénes Tamás: Harapott a láncos kutya 12:29
Gordán Edina: Bakó Árpád: A testgyakorlás története Nagynyeden 12:39
Józsa Csongor: Hazatalált a székely olimpiai bajnok 12:12
Kádár Zoltán: Telített ötkariká 12:4
Péter László: Szenvedély vagy provokáció? Szociológiai reflexiók a szurkolói viselkedésre 12:33

Illusztrációk

Barabás Ilona 5:5
Becerz Valter 4:27, 31
Benkő Levente 5:10–12,
11:9–15, 16
Bethlendi Tamás 8:1
Bilák Krisztina 5:31
Bíró Dávid 5:31
Bodosi Imre 12:18
Borbély Irma 11:5
Borsi Balázs 1:5–6
Bortnyik György 7:15
Czagány Zsuzsa 7:29, 31
Darabos György 2:9–10
Darvas Anna Mária:
12:15–18
Demeter Zsuzsanna 2:26, 3:1,
14–19, 6:1, 31, 8:17–18, 11:1
Demeter Zoltán 12:21–22
Emil Lajos 3:32
Fóris Pál 8:7
Forrai Szerénke 4:4–6

Frank Hoppe 8:26–27
G. Sándor Mária 10: 23
Gilányi Gabriella 7:29, 31
Hirsch Nelli 3:6
Hlavathy Károly 8:8
Jankovics Marcell: 10:28
Kádár Zoltán 12:1, 4–9
Kegye Lenke 9:4–5
Klősz György 3:4
Kocsis B. János 7:1
Kovács Emil Lajos 3:21–24
Kovács Zsolt 6:5–7
László F. Csaba 1:16, 2:1
Lőrincz Ildikó 9:1, 30
Mezey András 5:1
Miklóssy Gábor 9:28
Molnár Ágnes 9:1
Morvay Kinga 1:7–8
Muhi Sándor 9:13
Nagy Attila 3:27
Nagy György 2:16

Szabó Lajos: Partium szülötte – Berlin bajnoka. Kabos Endre, háromszoros olimpiai bajnok kardvívó pályafutása 12:26

Petőfi 200

Romhányi András: Történetek és emlékhelyek. Petőfi utolsó napjainak nyomában 7:4
Serdült Benke Éva: Emléktutázás 2023 őszén a Partiumban (4.) 1:4

Szabadidő

Takács Gábor: Az ezerarcú Szicília 3:29

Színpad

Barazsuly Viktória Adrienn: Szecessziós varázslat az Operaházban 4:25
Csog Szidónia: A szív tanítása. Beszélgetés Patka Ildikó bábművésszel és meseíróval 2:27
Telegdy Áron Domokos: Flume: Skin 4:28

Tudomány

Balla Sándor: Meseterápiával a vadul hullámmzó vonalak ellen 6:27

Vadrózsák

Szentes Stefánia: A csángó menyasszony és vőlegény 3:25

Vezércikk

Balla Sándor: Nagyvárad: kintem és bentem 7:1, Az első villamosok Nagyváradon 10:3
Benkő Levente: Fő, hogy olvassanak! 1:3, Köszönet a példáért 4:3, Nem mind kacat, ami rejlik 6:3, Kistájak lelke 8:3
Boros Miklós: Napsütés 12:3
Kós Károly és a Székely Nemzeti Múzeum 2:3
Rostás-Péter Emese: Rádiós időutazás 3:3, Májusban, ragyogásban 5:3, (B)írónt a táskába 9:3
Szika Levente Zoltán: Október 6. – emléknapp vagy ünnep? 11:3

Nagy Lázár 8:13
Nicu Cherciu 2:31
Orbán Olga 12:24–25
Pálvalvi Pál 7:18–24
Papp Annamária 11:16
Patka Ildikó 2:29–30
Petres Kálmán 12: 20
Pluhár István 12:13
Pólya Zoltán 2:10
Porzsolt Benjámín 10:11–13
Porzsolt Dénes 10:11–13
Püsök Botond 2:24
Riti József Attila 12:33–38
Serdült Benke Éva
4–8, 6:20
Simon Deuten 7:29–31
Sterlisky Lipót 1:22–23
Suba László 6:30–31
Szabó János Zsolt 3:10
Szabó Lajos 12:26–28
Szász Adorján 12:38, 43

Szász Attila 12:12
Szász Rozália 8:15
Szentes Stefánia 3:25–26
Szigeti Vajk István 4:12, 8:31
Szucher Ervin 2:21–22
Szura Adolf 2:24
Takács Gábor 3:31
Terbócs Attila 2:6
Tetcu Mircea Rareș 4:22
Tordai György 8:14
Toró Attila 2:15
Tóké Lóránt 10:30
Traian Filip 6:8–13
Vargyasi Levente 2:1,
7:16, 8:12
Váry O. Péter: 8:9, 11
Vetró Artúr 9:29
Vízkelety László 11:31
Walter Umminger 12:14
Weisz Attila 6:4

művelődés

2025

JANUÁR

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

FEBRUÁR

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

MÁRCIUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

ÁPRILIS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

MÁJUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

JÚNIUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

JÚLIUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

AUGUSZTUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

SZEPTEMBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

OKTÓBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

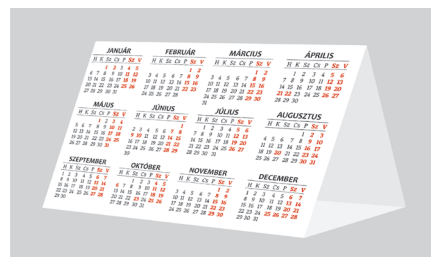
NOVEMBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

DECEMBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

A Művelődés 2025. évi asztali naptára.
Vágja le, hajtsa össze a szaggatott vonalak mentén, majd ragassza meg!

A Művelődés szerkesztősége áldott karácsonyt és boldog új esztendőt kíván minden olvasójának, munkatársának és támogatójának!